

RAPORT NR 8.
ANALIZA BADAŃ GROMADZONYCH PRZEZ
INSTYTUCJE ADMINISTRACJI CENTRALNEJ
DOTYCZĄCYCH MAZOWIECKIEGO RYNKU PRACY

dr Marta Danecka, mgr Agnieszka Smoder

SPIS TREŚCI

I. CHARAKTERYSTYKA PRZEDMIOTU ANALIZY	3
II. ŹRÓDŁA INFORMACJI	5
OŚRODKI/INSTYTUCJE GROMADZĄCE ANALIZY RYNKU PRACY	5
III. PRZEGLĄD ZIDENTYFIKOWANYCH BADAŃ	10
BADANIE NR 1. BADANIE RYNKU PRACY W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM IV EDYCJA – MAJ 2008	10
1. Przedmiot badań według obszarów problemowych	10
2. Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych	11
3. Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki	13
4. Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy	15
5. Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem	16
BADANIE NR 2. POTENCJAŁ ROZWOJOWY POLSKICH MSP	19
6. Przedmiot badań według obszarów problemowych	19
7. Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych	21
8. Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki	24
9. Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy	26
10. Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem	28
BADANIE NR 3. ROLA KOBIET W INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI WYSOKICH TECHNOLOGII	30
11. Przedmiot badań według obszarów problemowych	30
12. Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych	31
13. Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki	34
14. Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem	38
BADANIE NR 4. WPŁYW FUNDUSZY UNII EUROPEJSKIEJ NA SALDO MIGRACJI WEWNĘTRZNYCH I ZEWNĘTRZNYCH W POLSCE	41
15. Przedmiot badań według obszarów problemowych	41
16. Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych	42
17. Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki	47
18. Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy	50
19. Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem	53
BADANIE NR 5. ŚCIEŻKI DO ZATRUDNIENIA	56
20. Przedmiot badań według obszarów problemowych	56
21. Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych	57
22. Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki	61

23.Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy	64
24.Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem	65
BADANIE NR 6. RAPORT Z BADANIA RYNKU PRACY POWIATU ŁOSICKIEGO	68
25.Przedmiot badań według obszarów problemowych	68
26.Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych	69
27.Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki	72
28.Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy	76
29.Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem	77
BADANIE NR 7. ZATRUDNIENIE W POLSCE 2006. PRODUKTYWNOŚĆ DLA PRACY	80
30.Przedmiot badań według obszarów problemowych	80
31.Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych	81
32.Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki	83
33.Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy	86
34.Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem	87
BADANIE NR 8. WYKONYWANIE ZADAŃ W ZAKRESIE SZKOLENIA BEZROBOTNYCH PRZEZ WYBRANE POWIATOWE URZĘDY PRACY	90
35.Przedmiot badań według obszarów problemowych	90
36.Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych	91
37.Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki	93
38.Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy	98
39.Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem	100
BADANIE NR 9. ANALIZA PRZYCZYŃ BRAKU AKTYWNOŚCI LUB NISKIEJ AKTYWNOŚCI NIEKTÓRYCH SAMORZĄDÓW GMINNYCH W SIĘGANIU PO WSPARCIE Z FUNDUSZY UNIJNYCH	103
40.Przedmiot badań według obszarów problemowych	103
41.Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych	106
42.Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki	109
43.Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy	112
44.Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem	114
IV. PODSUMOWANIE	118

I. CHARAKTERYSTYKA PRZEDMIOTU ANALIZY

W Raporcie nr 8 pt.: „Analiza badań gromadzonych przez instytucje administracji centralnej dotyczących mazowieckiego rynku pracy” zamieszczono dziewięć projektów badawczych. Ich wybór nastąpił w drodze kilkustopniowej selekcji, według następujących kryteriów:

1. badania przeprowadzone (i gromadzone) na zlecenie instytucji administracji centralnej,
2. badania prowadzone i zakończone w latach 2005 – 2009,
3. badania opisujące sytuację na mazowieckim rynku pracy (badania ogólnopolskie znajdują się w Raporcie nr 9),
4. analizy zawierające etap badań własnych na podstawie koncepcji badawczej przy zastosowaniu metodologii badań społecznych (z wyjątkiem Badania nr 7).

Ponadto kierowano się dostępnością badań spełniających powyższe kryteria.

Po przeprowadzeniu głębokiej analizy zgromadzonych przez instytucje administracji centralnej projektów i publikacji wybrano te spośród nich, które spełniały wymienione kryteria. W ten sposób otrzymano zbiór dziewięciu badań opisanych w niniejszym Raporcie. Instytucjami zlecającymi badania na temat rynku pracy (z wyszczególnieniem województwa mazowieckiego) były: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Narodowy Bank Polski oraz Najwyższa Izba Kontroli.

W Raporcie zamieszczono analizy, których założeniem metodologicznym było skonstruowanie próby badawczej umożliwiającej prezentację wyników ze szczególnym uwzględnieniem województwa mazowieckiego - w całości lub w wybranych powiatach/gminach. Tak więc prezentowane badania prowadzone były najczęściej w całej Polsce (Badania nr: 2, 4, 7, 9) lub w wybranych regionach (Badania nr: 3, 5, 6, 8), lecz zawierają bogatą wiedzę na temat województwa mazowieckiego. Jedynie Badanie nr 1 w całości poświęcone jest wyłącznie sytuacji na Mazowszu.

Prezentowane analizy powstały dzięki wykorzystaniu wyników badań terenowych zaprojektowanych zgodnie z wymaganiami Zleceniodawcy. Badania prowadzone były różnorodnymi metodami i technikami badawczymi zarówno ilościowymi jak i jakościowymi.

Opracowania zawierały także analizy danych zastanych oraz literatury przedmiotu. W Raporcie znalazło się także Badanie nr 7, które wprawdzie nie zawiera etapu określanego jako „terenowe badania empiryczne”, lecz - ze względu na kompleksową diagnozę opartą na bogatym zbiorze danych zastanych, przy użyciu interesujących metod analizy statystycznej - ma duże znaczenie poznawcze i pragmatyczne dla projektów badawczych Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy.

Badania dotyczą przede wszystkim charakterystyki rynku pracy (od strony popytowej i podażowej) oraz polityki rynku pracy. Dwa badania (nr 6 i 7) zawierają także elementy społeczno – ekonomicznych uwarunkowań sytuacji na rynku pracy. Badanie nr 9 dotyczy aktywności władz samorządowych w zakresie pozyskiwania funduszy europejskich na rzecz społeczności lokalnych, w tym na rozwój kapitału ludzkiego.

Prezentowane charakterystyki rynku pracy zawierają następujące zagadnienia: analizę strony popytowej (uwarunkowania rozwoju firm, weryfikacja potencjału rozwojowego sektora MSP, zapotrzebowanie na pracowników, współpraca z urzędami pracy), analizę strony podażowej (charakterystyka zasobów pracy, struktura demograficzna siły roboczej, aktywność zawodowa, sytuacja grup defaworyzowanych, w tym długotrwale bezrobotnych i kobiet, mobilność edukacyjna i przestrzenna, zagraniczne i wewnętrzne migracje zarobkowe), zatrudnienie (dynamika i struktura zatrudnienia wg cech demograficznych, kwalifikacje zawodowe, wysokość wynagrodzeń i awans zawodowy, formy zatrudnienia) i bezrobocie (charakterystyka bezrobocia jako zjawiska, szczegółowy opis społeczno-ekonomicznych skutków bezrobocia, płace progowe, wykluczenie społeczne) oraz nieaktywność zawodową (przyczyny, cechy społeczno – demograficzne osób nieaktywnych zawodowo, źródła utrzymania, wizja przyszłości).

Badane elementy polityki rynku pracy to: instytucje rynku pracy, najczęściej powiatowe urzędy pracy (funkcjonowanie, współpraca z innymi podmiotami, działalność, kadry), efektywność instrumentów polityki rynku pracy, finansowanie (wydatki, programy celowe, wykorzystywanie funduszy europejskich), problemy dotyczące tworzenia baz danych i monitoringu rynku pracy, międzynarodowe przykłady polityki rynku pracy.

Badanie nr 4, Badanie nr 5 oraz Badanie nr 9 mają charakter ewaluacyjny. W pierwszym przypadku badano wpływ funduszy unijnych na wewnętrzne i zewnętrzne migracje Polaków oraz przyjazdy cudzoziemców do Polski, w drugim - projekty skierowane do osób zmarginalizowanych. W trzecim przypadku – analizie poddano aktywność i skuteczność gminnych samorządów terytorialnych w pozyskiwaniu funduszy europejskich w ramach Narodowego Planu Rozwoju 2004 – 2006.

II. ŹRÓDŁA INFORMACJI

Ośrodki/instytucje gromadzące analizy rynku pracy

L.p.	Nazwa podmiotu	Zakres problemowy informacji	Okres badania	Rodzaj	Dostępność
1	Narodowy Bank Polski, ul. Świętokrzyska 11/21, 00-919 Warszawa <i>Badanie rynku pracy w województwie mazowieckim edycja IV</i>	Obszar 2: Charakterystyka rynku pracy (2.1.1 – 2.1.5, 2.2.1, 2.2.2, 2.2.4, 2.3.1 – 2.3.7)	maj 2008 zakończone	badanie ilościowe	www.npb.pl http://www.npb.pl/home.aspx?f=/publikacje/arp/arp.html Slepek A., Walicka E. i in., <i>Badanie rynku pracy w województwie mazowieckim edycja IV – maj 2008</i> , Narodowy Bank Polski, Warszawa 2008
2	Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, ul. Pańska 81/83 00-834 Warszawa (realizacja badania przy współpracy z GfK Polonia, ul. Smulikowskiego 4, 00-389 Warszawa i PSDB, ul. Sienna 75, 00-833 Warszawa) <i>Potencjał rozwojowy polskich MSP</i>	Obszar 2: Charakterystyka rynku pracy (2.1.1.1, 2.1.6)	maj 2008 zakończone	badanie ilościowe	www.parp.gov.pl http://www.parp.gov.pl/files/74/75/76/4543.pdf
3	Polska Agencja	Obszar 2: Charakterystyka rynku pracy	sierpień -	badania	www.parp.gov.pl

	<p>Rozwoju Przedsiębiorczości, ul. Pańska 81/83 00-834 Warszawa</p> <p>(realizacja badania przez ARC Rynek i Opinia, ul. Słowackiego 12, 01-627 Warszawa)</p> <p><i>Rola kobiet w innowacyjnej przedsiębiorczości wysokich technologii</i></p>	(2.2.1.1, 2.2.2, 2.4.2, 2.4.5),	<p>październik 2007</p> <p>zakończone</p>	jakościowe	http://www.parp.gov.pl/files/74/75/76/raport_rola_kobiet.pdf
4	<p>Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Ul. Wspólna 2/4, 00-926 Warszawa</p> <p>(realizacja badania przy współpracy z GfK Polonia, ul. Smulikowskiego 4, 00-389 Warszawa i PSDB, ul. Sienna 75, 00-833 Warszawa)</p> <p><i>Wpływ funduszy Unii Europejskiej na saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych</i></p>	<p>Obszar 2: Charakterystyka rynku pracy (2.2.4)</p> <p>Obszar 3: Polityka rynku pracy (3.3 – 3.5)</p>	<p>wrzesień 2008 – styczeń 2009 r.</p> <p>zakończone</p>	<p>badanie ilościowe, badanie jakościowe</p>	<p>www.ewaluacja.gov.pl</p> <p>http://www.ewaluacja.gov.pl/Wyniki/Documents/rzl_045.pdf</p> <p>Czyż P., Dec D., Leszczyńska B., Nowak S., Osiński B., Puszczał K., Rokicki B., Ryński K., Stronkowski P., Wolińska I., <i>Wpływ funduszy Unii Europejskiej na saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych w Polsce</i>, MRR, Warszawa 2009</p>
5	<p>Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Ul. Wspólna 2/4, 00-</p>	<p>Obszar 2: Charakterystyka rynku pracy (2.3.1.1, 2.3.2, 2.3.4, 2.3.8)</p>	<p>maj – sierpień 2006</p> <p>zakończone</p>	<p>badania jakościowe</p>	<p>www.fundusze-strukturalne.gov.pl</p> <p>http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/NR/rdonlyres/2B43D5DB-0C00-445C-821C-</p>

	926 Warszawa (realizacja przez PAG Uniconsulting Sp. z o.o., ul. Migdałowa 4, 02-796 Warszawa) <i>Ścieżki do zatrudnienia</i>	Obszar 3: Polityka rynku pracy (3.3, 3.5, 3.9)			6F9ABF9D9B55/23131/ewaluacja_sieczkidozatrudnienia_380632037.pdf Drażkiewicz J., Górniak K., Schimanek T., Witkowska J. <i>Ścieżki do zatrudnienia. Badanie ścieżek prowadzących osoby zagrożone wykluczeniem społecznym do zatrudnienia</i> ”, w ramach Działania 1.5 SPO RZL 2004 – 2006, PAG Uniconsult, Warszawa 2006.
6	Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych ul. Nowogrodzka 1/3/5, 00-513 Warszawa (realizacja przez konsorcjum: agencja profile sp. z o.o., ul. E. Drużbackiej 13, 01-622 Warszawa, profile dialog sp. z o.o., ul. Ceglowska 24, 01-803 Warszawa, oraz MillwardBrown SMG/KRC, ul. Nowoursynowska 154a, 02-797 Warszawa) <i>Raport z badania rynku pracy powiatu łosickiego</i>	Obszar 2: Charakterystyka rynku pracy (2.1.3 2.1.4, 2.1.6, 2.2.1.1, 2.2.1.4, 2.2.1.5, 2.2.4, 2.3.1.1, 2.3.2, 2.3.1.3, 2.3.3, 2.3.7, 2.4.2, 2.4.1.1, 2.4.5, 2.4.6, 2.4.8, 2.5.1, 2.5.4.) Obszar 1: Społeczno – ekonomiczne i prawne uwarunkowania sytuacji na rynku pracy (1.1.3) Obszar 3: Polityka rynku pracy (3.1, 3.3, 3.5, 3.7)	kwiecień – sierpień 2006 zakończone	badanie ilościowe	www.mpips.gov.pl http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=1005 Liwiński J., Sztanderska U., <i>Analiza sytuacji na wybranych powiatowych rynkach pracy oraz stworzenie metodologii badania lokalnego rynku pracy w Polsce, MPiPS, Warszawa 2006</i>
7	Ministerstwo Pracy i Spraw Socjalnych, Departament Analiz Ekonomicznych i Prognoz ul. Nowogrodzka 1/3/5,	Obszar 2: Charakterystyka rynku pracy (2.1.2, 2.1.3, 2.1.5, 2.1.6, 2.2.1 2.3.1)	2006 zakończone	Analiza danych zastanych w okresie 2000 – 2005	http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=1030 http://ibs.org.pl/tag/publikacje_z_2007 Bukowski M. (red.), <i>Zatrudnienie w Polsce 2006. Produktywność dla</i>

	00-513 Warszawa (realizacja przy współpracy z Instytutem Badań Strukturalnych, ul. Nowowiejska 6/31, 00-649 Warszawa) <i>Regionalne rynki pracy w: Zatrudnienie w Polsce 2006. Produktywność dla pracy.</i>	Obszar 1: Społeczno – ekonomiczne i prawne uwarunkowania sytuacji na rynku pracy (1.1.2, 1.1.3)			<i>pracy</i> , MPiPS, Warszawa 2007.
8	Najwyższa Izba Kontroli, Ul. Filtrowa 57, 02-056 Warszawa <i>Wykonywanie zadań w zakresie szkolenia bezrobotnych przez wybrane powiatowe urzędy pracy</i>	Obszar 3: Polityka rynku pracy (3.1 - 3.4, 3.6, 3.9)	kwiecień - sierpień 2007 zakończone	badanie ilościowe, badania jakościowe	www.bip.nik.gov.pl http://bip.nik.gov.pl/pl/bip/wyniki_kontroli_wstep/inform2007/
9	Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Ul. Wspólna 2/4, 00-926 Warszawa (realizacja przez Konsorcjum: Grupa Gumułka – Kancelaria Prawa Finansowego Sp. z o.o., ul. J. Matejki 4, 40-077)	Obszar 6: Aktywność publicznych i niepublicznych instytucji rynku pracy (6.4) Obszar 3: Polityka rynku pracy (3.1,3.2, 3.4, 3.5, 3.9)	wrzesień 2008 - styczeń 2009 zakończone	badania ilościowe, badania jakościowe	www.ewaluacja.gov.pl http://www.ewaluacja.gov.pl/Wyniki/Documents/rrit_062.pdf

<p>Warszawa oraz Grupa Gumułka - Euroedukacja Sp. z o.o., al. Korfantego 115/4, 40-156 Katowice)</p> <p><i>Analiza przyczyn braku aktywności lub niskiej aktywności niektórych samorządów gminnych w sięganiu po wsparcie z Funduszy Unijnych</i></p>				
---	--	--	--	--

III. PRZEGLĄD ZIDENTYFIKOWANYCH BADAŃ

BADANIE NR 1. BADANIE RYNKU PRACY W WOJEWÓDZTWIE MAZOWIECKIM IV EDYCJA – MAJ 2008

1. Przedmiot badań według obszarów problemowych

1.1 Nazwa (temat badania)

Badanie rynku pracy w województwie mazowieckim IV edycja – maj 2008.
Poprzednie edycje odbyły się: I edycja – listopad 2006, II edycja – maj 2007, III edycja – listopad 2007. Na jesieni 2009 ukaże się najnowsza edycja.

1.2 Cel lub cele badania

Cel badania nie został dokładnie sprecyzowany w opisie metodologii badania. Z analizy dokumentu można jedynie przypuszczać, że celem badania było uzyskanie informacji na temat sytuacji na rynku pracy w wybranych powiatach, z punktu widzenia przedsiębiorców i bezrobotnych. Opracowanie ma charakter diagnozy z uwzględnieniem ostatniego półrocza oraz zawiera 6-miesięczną prognozę sytuacji w wybranych obszarach tematycznych. Dodatkowym celem było opisanie zmian zachodzących od I edycji (listopad 2006).

1.3 Główne i pomocnicze hipotezy / pytania badawcze

Nie podano.

1.4 Przedmiot badania

1.4.1 Główny temat badania

Głównym tematem badania była charakterystyka rynku pracy (obszar nr 2). Zawiera ona następujące tematy: uwarunkowania rozwoju firm (2.1.1 – 2.1.5), charakterystykę zasobów pracy (2.2.1), sytuację bezrobotnych (2.2.2), migracje zarobkowe za granicę (2.2.4), charakterystykę bezrobocia jako zjawiska (2.3.1) oraz szczegółowy opis społeczno-ekonomicznych skutków bezrobocia (2.3.2 – 2.3.7).

1.4.2 Uzupelniający(e) temat(y) badania

Nie badano.

2. Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych

2.1 Źródła danych

2.1.1 Analiza źródeł zastanych

Do przygotowania badań oraz analizy zostały wykorzystane dane z GUS, Wojewódzkiego Urzędu Pracy, powiatowych urzędów pracy oraz analizy i raporty Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

2.1.2 Badania empiryczne

Badania ilościowe wśród pracodawców i bezrobotnych zarejestrowanych w PUP.

2.1.3 Techniki i narzędzia badawcze

W badaniu terenowym zastosowano ankiety (dla pracodawców i bezrobotnych) zawierające pytania zamknięte oraz pytania półotwarte.

2.2 Charakterystyka próby

2.2.1 Charakter próby

Kryteriami doboru przedsiębiorstw w wybranych powiatach były: rodzaj prowadzonej działalności gospodarczej (według klasyfikacji PKD) oraz wielkość zatrudnienia w przedsiębiorstwie.

Wielkość próby badawczej wyniosła 275 przedsiębiorstw, w tym 69 przedsiębiorstw (25,1%) pochodziło z powiatów o niskiej stopie bezrobocia, 69 przedsiębiorstw (25,1%) z powiatów o wysokiej stopie bezrobocia i 137 (49,8%) z powiatu stołecznego. Pod względem rodzaju prowadzonej działalności próba badawcza przedsiębiorstw przedstawiała się

następująco: przemysł - 31 firm (11,3% próby), budownictwo 30 (10,9%), handel i naprawy 94 (34,2%), pozostałe usługi 120 (43,6%).

Próba przedsiębiorstw pod względem wielkości zatrudnienia miała następujący rozkład: 124 przedsiębiorstwa (45,1% próby) stanowiły mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające od 1 do 9 pracowników, 90 jednostek (32,7%) to firmy małe zatrudniające od 10 do 49 pracowników, 42 jednostek (15,3%) to przedsiębiorstwa średnie zatrudniające od 50 do 249 osób oraz 19 firm (6,9%) dużych liczących od 250 pracowników.

Drugą grupę badanych stanowili bezrobotni zarejestrowani w urzędach pracy w pięciu wytypowanych powiatach. Próba liczyła 252 bezrobotnych, w tym: w m.st. Warszawa 37 (14,7% ogółu), w powiatach: grodziskim i piaseczyńskim – 107 (42,5%) oraz w powiatach radomskich: grodzkim i ziemskim – 108 (42,8%). Dobór próby miał charakter celowo – warstwowy. Reprezentowane były trzy podstawowe kategorie bezrobotnych ze względu na okres pozostawania bez pracy: do 6 miesięcy (35,7% próby), od 7 do 12 miesięcy (14,3% próby) oraz 13 miesięcy i więcej (długotrwale bezrobotni: 50% próby).

Drugim kryterium doboru bezrobotnych było wykształcenie. Wśród badanych najliczniejszą grupą były osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym i niższym (60%), z wykształceniem średnim było 30% badanych. Najmniej ankietowanych (9,9%) znalazło się w grupie posiadającej wykształcenie wyższe.

2.2.2 Teren badań

2.2.2.1 Ogólnopolski

Nie dotyczy.

2.2.2.2 Regionalny

Nie dotyczy.

2.2.2.3 Województwo mazowieckie

Badania zostały przeprowadzone w pięciu powiatach województwa mazowieckiego: w powiatach o niskiej stopie bezrobocia, tj. w powiecie grodziskim i powiecie piaseczyńskim (stopy bezrobocia w maju 2008 r. wynosiły odpowiednio: 4,5% i 5,2%) oraz w powiecie stołecznym – w m.st. Warszawa (2,4%); w powiatach o wysokiej stopie bezrobocia, tj. w powiecie radomskim grodzkim i powiecie radomskim ziemskim (stopy bezrobocia – odpowiednio 20,7% i 26,5%).

2.3 Sposoby analizy i zastosowane metody

2.3.1 Metody statystyczne

W Raporcie nie opisuje się zastosowanych metod analitycznych lecz z danych umieszczanych w tekście wynika, że zastosowano prostą metodę analizy rozkładu zmiennych uzyskanych w badaniach ilościowych na populacji przedsiębiorców i bezrobotnych.

2.3.2 Metody ekonometryczne

Nie stosowano.

2.3.3 Inne metody analizy

Nie stosowano.

3. Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki

3.1 Wykorzystane wskaźniki

W badaniu wykorzystano następujące wskaźniki: stopa bezrobocia, wskaźnik wynagrodzeń, produktywności pracy, mobilności przestrzennej, zatrudnienia, deficytów kadrowych.

3.2 Zakres i rodzaj danych możliwych do wygenerowania z baz danych, wskaźniki możliwe do uzyskania

Brak bazy danych.

3.3 Ocena zastosowanej metody w odniesieniu do celu badania

Cel badania nie został sprecyzowany w opisie metodologii badania dlatego trudno jest jednoznacznie określić adekwatność metody w stosunku do celu. Biorąc pod uwagę tematyczną zawartość Raportu należy pozytywnie ocenić zastosowaną metodę badawczą. Wydaje się, że autorzy koncepcji badawczej poprawnie skonstruowali narzędzia badawcze,

których zastosowanie pozwoliło uzyskać interesujące dane statystyczne z przedsiębiorstw oraz opinie respondentów. Cykliczność stosowanej metody oraz uzyskanie danych komparatywnych pozwala na wnioskowanie zawierające szerszą perspektywę czasową.

3.4 Syntetyczne przedstawienie wyników badań

Wyniki badań pozwalają zauważyć stopniowe zmniejszanie się odczuwanej przez pracodawców presji płacowej, jednak ciągle utrzymuje się ona na wysokim poziomie. Największą presję płacową wywierają osoby o wysokich kwalifikacjach zawodowych. Najbardziej jest ona odczuwana w dużych firmach zatrudniających powyżej 250 pracowników. Mimo, że maleje liczba firm, w których planuje się podwyżki wynagrodzeń, stanowią one ciągle najsilniejszą zachętę dla najlepszych pracowników. Główną barierą ograniczającą podjęcie pracy przez bezrobotnych jest brak satysfakcjonujących finansowo ofert pracy w pobliżu miejsca zamieszkania.

Większość firm przewiduje utrzymanie się produktywności pracy na dotychczasowym poziomie. Znacznie zwiększyła się liczba firm budowlanych (w stosunku do poprzednich edycji badania) przewidujących wzrost produktywności, a spadła liczba firm handlowych i usługowych prognozujących spadek.

Badani bezrobotni charakteryzują się niską mobilnością przestrzenną. Większość z nich (70%) nie zamierza podjąć pracy poza miejscem zamieszkania, nawet za wysokie wynagrodzenie. Pozostałe 30% mogłoby zmienić miejsce zamieszkania pod warunkiem uzyskania wysokiego wynagrodzenia (średnio ok. 3647 zł netto).

W opinii pracodawców emigracja zarobkowa pracowników ma znaczny wpływ na rynek pracy, ale obserwacja ta dotyczy to przede wszystkim powiatów o wysokiej stopie bezrobocia. Główną przyczyną odejścia z pracy była zmiana pracodawcy w kraju (wyjazd za granicę wymieniło tylko 15% pracodawców, najczęściej z Warszawy). Tym samym emigracja zarobkowa nie ma istotnego wpływu na zmianę wynagrodzeń w badanych firmach. Z drugiej strony - zdecydowana większość ankietowanych bezrobotnych (ok. 83%) nie wyjeżdżała za granicę w celach zarobkowych i nie zamierza tego uczynić w przyszłości (ok. 90%).

W badanych podmiotach gospodarczych utrzymuje się optymizm na temat zatrudnienia i umiarkowany ruch kadrowy. Ponad połowa pracodawców (ok. 58%) nie obawia się odejścia wartościowych pracowników. W połowie badanych firm miały miejsce odejścia pracowników zatrudnionych na umowę o pracę, a w jednej czwartej firm zwolnienia. Ponad połowa firm zatrudniła nowych pracowników. Nadal występują problemy ze

znalezieniem pracowników, chociaż sytuacja znacznie poprawiła się w ciągu ostatniego roku. Niemniej jednak, szczegółowe problemy rynku pracy występują we wszystkich powiatach i w firmach wszystkich branż. Głównymi barierami, bez względu na poziom bezrobocia w powiecie, są: brak kandydatów z odpowiednimi kwalifikacjami, zbyt wygórowane oczekiwania płacowe i brak kandydatów z odpowiednimi cechami osobowości. Najwięcej wakatów odnotowano w powiecie stołecznym i w powiatach o niskiej stopie bezrobocia, w budownictwie i w branży „pozostałe usługi”.

Ok. 50% pracodawców jest zdania, że bezrobocie będzie spadało. Główną barierą wzrostu zatrudnienia według pracodawców jest brak odpowiednich kwalifikacji bezrobotnych. Zdecydowana większość bezrobotnych uważa, że trudno jest znaleźć pracę. Odmiennego zdania było 23% bezrobotnych. Większość bezrobotnych (53%) ocenia swoją sytuację życiową jako „taką sobie”. Coraz więcej bezrobotnych uważa, że zasiłki z urzędów pracy i pomocy społecznej nie należą się tym, którzy je otrzymują. Najczęściej twierdzą tak osoby z wykształceniem średnim i wyższym. Główną przyczyną poczucia niesprawiedliwości jest podejrzenie podejmowania pracy „na czarno”, rejestracja w celu uzyskania ubezpieczenia społecznego oraz brak chęci do pracy. W opinii bezrobotnych czynnikami najbardziej utrudniającymi znalezienie pracy są: brak satysfakcjonujących finansowo ofert pracy w miejscu zamieszkania, zbyt niskie zarobki, brak znajomości i „układów”, wiek, brak pracy w miejscu zamieszkania.

3.5 Informacja o lukach badawczych, deficytach informacji

W Raporcie nie uwzględniono istotnych elementów koncepcji badawczej, takich jak: cele, pytania badawcze, hipotezy badawcze, metody analizy wyników. Brakuje również systematycznej informacji (np. w formie tabeli) na temat zmian wyników badań w poszczególnych edycjach. Porównania mają charakter przypadkowy: mimo posiadanych danych nie występują przy każdym zagadnieniu. Dotyczy to również informacji prognostycznych i weryfikacji prognoz na podstawie badań kolejnych edycji.

4. Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

4.1 Informacje, wskaźniki możliwe do wykorzystania w opracowywaniu koncepcji badawczej Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

W opracowaniu koncepcji badawczej Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy można wykorzystać następujące informacje: poziom wynagrodzeń, produktywność pracy, mobilność przestrzenna, w tym emigracja zagraniczna, wskaźnik zatrudnienia, deficyty kadrowe, fluktuacja kadr, bezrobocie (struktura i poziom, przyczyny).

4.2 Publikacje rekomendowane dla biblioteki/bazy danych Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

Trzy pozostałe edycje badania dostępne na stronach www.nbp.pl:
<http://www.nbp.pl/publikacje/arp/arp3.pdf>
<http://www.nbp.pl/publikacje/arp/arp2.pdf>
<http://www.nbp.pl/publikacje/arp/arp1.pdf>

Ajdyn Agnieszka, Stępień Grzegorz (red.), *Biuletyn statystyczny województwa mazowieckiego*, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2009.

4.3 Rekomendacje zagadnień wymagających szerszych badań i analiz – propozycje dla problematyki badań planowanych przez Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy

Identyfikacja, ocena i prognoza problemów rynku pracy z dwojakiej perspektywy: z punktu widzenia bezrobotnych i pracodawców działających na danym terenie. Istotne jest aby badania w obu grupach zawierały identyczny katalog pojęć i zagadnień poddanych weryfikacji i ocenie.

5. Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem

5.1 Książki i raporty opublikowane w wersji książkowej

Książka autorska:

Slepek Anna, Walicka Ewa i in., *Badanie rynku pracy w województwie mazowieckim edycja IV – maj 2008*, Narodowy Bank Polski, Departament Komunikacji Społecznej, Warszawa 2008

Artykuł w tomie autorskim: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] idem, *Tytuł tomu*, Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Artykuł w tomie zbiorowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł zbioru*, red. [Nazwisko i imię], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Stron

Brak

5.2 Artykuły

Artykuł w czasopiśmie naukowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Strony.

Brak

Artykuły z dzienników, tygodników, czasopism popularnych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer (dla dzienników: dokładna data wydania)

Brak

Artykuły z pism internetowych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Adres strony, dostęp dn. [podać datę]

Brak

5.3 Materiały, teksty i bazy danych w wersji elektronicznej

Materiały online:

Slepek Anna, Walicka Ewa (red.), *Badanie rynku pracy w województwie mazowieckim edycja IV – maj 2008*, www.nbp.pl, dostęp dn. 30.08.09

Materiały na CD, itp.: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Typ nośnika, Wydawca, Miejsce wydania, Rok

Brak

5.4 Raporty wewnętrzne i materiały nieopublikowane

Raporty, etc: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa instytucji, Rok

Prace magisterskie, doktorskie (nieopublikowane): Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa uczelni, Rok

Brak

5.5 Materiały konferencyjne

Materiały drukowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł tomu*, red. [Nazwisko i imię redaktora], [jeżeli tytuł tomu nie zawiera informacji o nazwie, miejscu i dacie konferencji podajemy: „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Materiały online: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data, Adres www, dostęp dn. [podać datę]

Brak

Materiały nieopublikowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data

Brak

BADANIE NR 2. POTENCJAŁ ROZWOJOWY POLSKICH MSP

6. Przedmiot badań według obszarów problemowych

6.1 Nazwa (temat badania)

Tytuł Raportu: *Potencjał rozwojowy polskich małych i średnich przedsiębiorstw (MSP)*.

W Raporcie przedstawiono wynik badania zrealizowanego przez agencje badawcze GfK Polonia i PSDB na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości.

6.2 Cel lub cele badania

Celem badania było określenie potencjału rozwojowego polskich małych i średnich przedsiębiorstw (MSP), w tym:

1. diagnoza inwestycji w roku 2007 i pierwszej połowy roku 2008 zawierająca czynniki wpływające na decyzje inwestycyjne;
2. analiza planów inwestycyjnych, wraz z oceną, na lata 2009 – 2011;
3. określenie głównych źródeł finansowania inwestycji;
4. ocena poziomu zastosowania narzędzi planistycznych (strategii rozwoju);
5. określenie uczestnictwa w rynku zamówień publicznych;
6. zdefiniowanie barier rozwoju MSP (uwarunkowania działalności inwestycyjnej);
7. nakreślenie kierunków działań, które powinny zostać podjęte przez administrację rządową i samorządową w celu wzmocnienia rozwoju MSP.

6.3 Główne i pomocnicze hipotezy / pytania badawcze

Pytania badawcze dot. planów inwestycyjnych MSP:

- Jaka jest wartość dotychczasowych inwestycji?
- Jaki jest cel dotychczasowych inwestycji?
- Jakiego rodzaju inwestycje były realizowane?
- Jak wygląda zróżnicowanie regionalne, branżowe i w aspekcie wielkości firmy w zakresie powyższych zjawisk?
- Jakie są efekty zrealizowanych inwestycji?
- Jaka jest wartość planowanych inwestycji?

- Jaki jest cel planowanych inwestycji?
- Jakiego rodzaju inwestycje będą realizowane?
- Jak wygląda zróżnicowanie regionalne, branżowe i w aspekcie wielkości firmy w zakresie powyższych zjawisk?
- Z czego wynika wzrost/spadek nakładów na inwestycje?
- Co ogranicza inwestycje?

Pytania badawcze dot. źródeł finansowania:

- Jakie są źródła finansowania zrealizowanych inwestycji?
- Jakie są źródła planowanych inwestycji?
- Czy określone źródła finansowania inwestycji są charakterystyczne dla pewnych rodzajów inwestycji?
- Jak wygląda zróżnicowanie regionalne, branżowe i w aspekcie wielkości firmy w zakresie powyższych zjawisk?

Pytania badawcze dot. strategii rozwoju:

- Czy przedsiębiorstwa posiadają strategię rozwoju?
- Jakie aktualne strategie rozwoju posiadają przedsiębiorstwa?
- Jak wygląda zróżnicowanie regionalne, branżowe i w aspekcie wielkości firmy w zakresie powyższych zjawisk?

Pytania badawcze dot. czynników inwestycyjnych:

- Jakie czynniki wpływają na decyzje inwestycyjne?
- Jaką rolę odgrywa uczestnictwo w rynku zamówień publicznych w tym aspekcie?
- Jak prezentuje się uczestnictwo w rynku zamówień publicznych?
- Jaką rolę odgrywa posiadanie systemu zarządzania jakością w aspekcie decyzji inwestycyjnych?
- Jak wygląda zróżnicowanie regionalne, branżowe i w aspekcie wielkości firmy w zakresie powyższych zjawisk?

Pytania badawcze dot. barier rozwoju MSP:

- Jakie czynniki wpływają na rozwój firmy (zewnątrzne/wewnętrzne)?
- Jakie bariery w rozwoju firm można zaobserwować?
- Jakie były by pożądane działania administracji państwowej zmierzające do usunięcia barier?

6.4 Przedmiot badania

6.4.1 Główny temat badania

Główny temat badania wpisuje się w obszar 2. Charakterystyka rynku pracy (strona popytowa 2.1): weryfikacja potencjału rozwojowego sektora polskich małych i średnich przedsiębiorstw, uwarunkowania rozwoju firm (2.1.1) w aspekcie ich działalności inwestycyjnej (2.1.1.1). Dokonano analizy inwestycji zrealizowanych w latach 2007, 2008 i zaplanowanych do roku 2011. Wzięto pod uwagę wielkość, rodzaj, strukturę i źródła finansowania oraz czynniki wpływające na decyzje inwestycyjne.

6.4.2 Uzupełniający(e) temat(y) badania

Dodatkowym elementem uwzględnionym w badaniu były inne aspekty działalności MSP (2.1.6): stosowanie przez przedsiębiorstwa narzędzi planowania strategicznego, aktywność na rynku zamówień publicznych, czynniki utrudniające rozwój działalności gospodarczej.

7. Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych

7.1 Źródła danych

7.1.1 Analiza źródeł zastanych

Analizę źródeł zastanych oparto na opracowaniach Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, Narodowego Banku Polskiego, danych statystycznych i analizy GUS, PKPP Lewiatan , w tym m.in.:

- *Działalność przedsiębiorstw niefinansowych*, GUS, Warszawa, 2006;
- *Działalność gospodarcza przedsiębiorstw o liczbie pracujących do 9 osób (2000-2005)*, GUS, 2006;
- *Raport o stanie sektora MSP w Polsce w latach 2003 -2004*, Ministerstwo Gospodarki 2005, Warszawa;
- *Raport o stanie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 2005 - 2006*, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, 2007, Warszawa;

- *Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w II kw. 2008*, Narodowy Bank Polski, Warszawa, kwiecień 2008;
- *Sprawozdanie z funkcjonowania systemu zamówień publicznych w 2006 r.*, Urząd Zamówień Publicznych, Warszawa 2007;
- *Raport Evaluation of SME's Access to Public Procurement Markets in the EU*, GHK & Technopolis, Brussels 2007;
- *Konkurencyjność sektora MSP 2007*, M. Starczewska-Krzysztozek, Raport z badań, PKPP Lewiatan, Warszawa 2007;
- *Bariery administracyjne związane z podejmowaniem i prowadzeniem działalności gospodarczej w Polsce*, Foreign Investment Advisory Service of World Bank Group, 2004;
- *Polska 2007. Raport o stanie gospodarki*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2007;
- *Trendy rozwojowe sektora MSP w ocenie przedsiębiorców w II połowie 2007 r.*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2008.

7.1.2 Badania empiryczne

Badanie zasadnicze oparto na badaniu ilościowym CATI, zaś w fazie pilotażu przeprowadzono badanie jakościowe: dwa indywidualne wywiady pogłębione IDI.

7.1.3 Techniki i narzędzia badawcze

Kwestionariusz ankiety do telefonicznego badania CATI, wytyczne do indywidualnego wywiadu pogłębionego (IDI).

7.2 Charakterystyka próby

7.2.1 Charakter próby

W badaniu wykorzystano warstwowo-losowy dobór próby, która objęła populację 802 małych i średnich przedsiębiorstw zarejestrowanych do dnia 31 grudnia 2007 roku zatrudniających do 249 pracowników (warstwowanie dotyczyło wielkości firmy i lokalizacji w celu uchwycenia różnic regionalnych).

Przeprowadzono po 50 wywiadów w 14 województwach oraz po 51 w woj. łódzkim i podkarpackim. Dodatkowo dokonano podziału województw na trzy kategorie, obrazujące ich potencjał rozwojowy: najuboższe 31% firm w próbie (średni PKB per capita w roku 2004 był niższy niż 40% średniej UE-27), średniozamożne – 43% (średni PKB per capita - od 40% do 50% średniej UE-27) oraz najbogatsze - 24% (średni PKB per capita - wyższy niż 50% średniej UE-27). Woj. mazowieckie zajęło pierwsze miejsce pod względem wartości PKB per capita (najwyższy poziom rozwoju) – 76,8% średniej wartości dla UE 27.

Zgodnie z założeniami badania 50% badanych firm stanowiły przedsiębiorstwa mikro zatrudniające do 9 pracowników, 31% to firmy małe zatrudniające od 10 do 49 pracowników. Pozostałe 19% badanej populacji stanowiły firmy średnie (50-249 pracowników). W sumie przeprowadzono: 401 wywiadów z firmami zatrudniającymi do 9 osób (mikro), 251 wywiadów z firmami zatrudniającymi od 10 do 49 osób (małe), 150 wywiadów z firmami zatrudniającymi od 50 do 249 osób (średnie).

Badane podmioty reprezentowały następujące branże: 31% usługi, 29% handel, 24% przemysł, 17% budownictwo. Rozkład branż w populacji umożliwił analizę na poziomie 6 największych sekcji (D – Przetwórstwo przemysłowe, F - Budownictwo, G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodów, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego, I – Transport, gospodarka magazynowa i łączność, K – Obsługa nieruchomości, wynajem i usługi związane z prowadzeniem działalności gospodarczej, O – Działalność usługowa komunalna, społeczna i indywidualna, pozostała).

7.2.2 Teren badań

7.2.2.1 Ogólnopolski

Badanie przeprowadzono na terenie całej Polski.

7.2.2.2 Regionalny

Nie dotyczy.

7.2.2.3 Województwo mazowieckie

Założeniem metodologicznym było skonstruowanie próby umożliwiającej analizę wyników z uwzględnieniem podziału terytorialnego, w tym woj. mazowieckiego.

7.3 Sposoby analizy i zastosowane metody

7.3.1 Metody statystyczne

Do pracowania wyników badania ilościowego metodą CATI wykorzystano metodę analizy rozkładu zmiennych uzyskanych w badaniu.

7.3.2 Metody ekonometryczne

Nie stosowano.

7.3.3 Inne metody analizy

Nie stosowano.

8. Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki

8.1 Wykorzystane wskaźniki

W badaniu zastosowano następujące wskaźnik: wskaźnik zatrudnienia, wskaźnik rozwoju, wskaźnik sukcesu w pozyskiwaniu zamówień publicznych (%-owy udział zamówień publicznych o różnej wartości według wielkości wykonawcy), wskaźnik działań planistycznych (% udział firm posiadających strategię rozwoju w formie spisanego dokumentu), wskaźnik aktywności inwestycyjnej.

8.2 Zakres i rodzaj danych możliwych do wygenerowania z baz danych, wskaźniki możliwe do uzyskania

Brak bazy danych.

8.3 Ocena zastosowanej metody w odniesieniu do celu badania

Na szczególną uwagę zasługuje losowo – warstwowy dobór próby, pozwalający na wnioskowanie uwzględniające zróżnicowanie regionalne pod względem poziomu rozwoju, w podziale na wielkość zatrudnienia i branży w 6 największych sekcjach.

Zastosowano adekwatną do celu badania metodę: dzięki wykorzystaniu wywiadów telefonicznych uzyskano kompleksowe informacje od respondentów, którymi były najbardziej kompetentne osoby: właściciele/współwłaściciele firm lub wyższa kadra zarządzająca podejmująca decyzje inwestycyjne. Metoda telefoniczna umożliwiła dotarcie do osób trudnodostępnych metodą klasyczną - bezpośredniego wywiadu (F2F).

8.4 Syntetyczne przedstawienie wyników badań

Zaobserwowano, że w latach 2007 – 2008 utrzymała się pozytywna tendencja polegająca na wzroście wartości nakładów inwestycyjnych. Najczęściej (83% firm) realizację inwestycji w 2008 roku deklarowały firmy działające na terenie województwa śląskiego. Na Mazowszu – 63%. Plany inwestycyjne na lata 2009-2011 najczęściej deklarowały firmy działające na terenie województwa zachodniopomorskiego (77%), w woj. mazowieckim - 72%.

Według deklaracji przedsiębiorców realizowane inwestycje najczęściej dotyczą lub będą dotyczyły zakupu i modernizacji maszyn i urządzeń. Zakup lub modernizacja środków transportu wskazywana jest jako drugi najczęściej dokonywany lub przewidywany rodzaj inwestycji. Zdecydowanie rzadziej przedsiębiorcy deklarowali chęć podjęcia decyzji o inwestycji w wartości niematerialne (np. w kapitał ludzki) i prawne. Najwięcej inwestycji o charakterze rozwojowym realizuje się na terenie woj. mazowieckiego (86% firm). Prawie wszystkie firmy biorące udział w badaniu (95%) nie posiadały systemu zarządzania jakością ISO. Najczęściej system ten posiadały firmy mazowieckie.

Z deklaracji badanych MSP wynikało, że w badanym okresie spadło zainteresowanie wykorzystywaniem środków własnych do finansowania inwestycji na rzecz kredytów i pożyczek krajowych, oraz środków publicznych.

Większość badanych przedsiębiorstw deklarowało dysponowanie opracowaną strategią rozwoju przedsiębiorstwa, lecz w formie spisanego dokumentu posiadało jedynie 12% ogółu, głównie w bogatych regionach (w tym woj. mazowieckie).

Mały był udział badanych MSP w przetargach (2/3 firm nie uczestniczyło w żadnym przetargu). Największa absencja dotyczyła firm mikro – do przetargów przystąpiło tylko 29% tych firm.

Czynnikami, który w opinii przedstawicieli badanych firm w największym stopniu wpływa na ich rozwój wymieniano odpowiednie kwalifikacje pracowników, następnie możliwość wykorzystania nowych technologii oraz niskie podatki. Najbardziej zwracano

uwagę na łatwy dostęp do zamówień publicznych. Dbalność o wysoki poziom kapitału ludzkiego najczęściej wyrażano w firmach woj. mazowieckiego oraz śląskiego. Jako czynniki najbardziej negatywne dla rozwoju sektora MSP postrzegano system prawa podatkowego oraz wysokie pozapłacowe koszty pracy, silną konkurencję, brak odpowiednio wykwalifikowanych pracowników oraz zatory płatnicze. W woj. mazowieckim najczęściej wskazywano wysokie pozapłacowe koszty pracy.

Lista rekomendacji dla władz rządowych i samorządowych w celu wzmocnienia rozwoju MSP zawiera wskazówki dotyczące: zwiększenia roli funduszy pożyczkowych jako źródła podtrzymania aktywności inwestycyjnej, wzrostu znaczenia regionalnych programów operacyjnych, popularyzacji wykorzystania narzędzi planowania strategicznego, wsparcia tworzenia konsorcjów w celu łatwiejszego dostępu do środków finansowych zdobywanych w drodze przetargów, upowszechnienia elektronicznego systemu zakupów, intensyfikacji działań edukacyjnych wsparcie rozwoju zasobów ludzkich, zmian w systemie podatkowym (m.in. uproszczenia systemu VAT), zmniejszenia pozapłacowych kosztów pracy, wsparcia dla firm z ubogich województw poprzez ułatwienia dostępu do doradztwa gospodarczego.

8.5 Informacja o lukach badawczych, deficytach informacji

W analizie uwarunkowań rozwoju MSP, w tym przede wszystkim inwestycji realizowanych oraz planowanych, mało uwagi zostało poświęcone szczegółowej analizie wartości i korzyści płynących z inwestowania w kapitał ludzki przedsiębiorstw (wzrost kwalifikacji pracowników, programy szkoleń i doksztalcania, poziom zatrudnienia, możliwości awansu, sposoby rekrutacji i zwalniania pracowników, itd.).

W Raporcie brak załączników:

Załącznik 1. Kwestionariusz badania ankietowego CATI

Załącznik 2. Tabele statystyczne

Załącznik 3. Prezentacja Power Point zawierająca wyniki badania

Załącznik 4. Baza danych w formacie SPSS.

9. Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

9.1 Informacje, wskaźniki możliwe do wykorzystania w opracowywaniu koncepcji badawczej Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

W opracowaniu koncepcji badawczej strony popytowej rynku pracy można wykorzystać następujące wskaźniki: wskaźnik sukcesu w pozyskiwaniu zamówień publicznych, wskaźnik działań planistycznych, wskaźnik aktywności inwestycyjnej.

Ponadto warto zwrócić uwagę na bogatą listę pytań badawczych dotyczących: planów inwestycyjnych, źródeł finansowania, strategii rozwoju, czynników inwestycyjnych, barier rozwoju MSP.

9.2 Publikacje rekomendowane dla biblioteki/bazy danych Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w II kw. 2008, Narodowy Bank Polski, Warszawa, kwiecień 2008;

Konkurencyjność sektora MSP 2007, M. Starczewska-Krzysztozek, Raport z badań, PKPP Lewiatan, Warszawa 2007;

Trendy rozwojowe sektora MSP w ocenie przedsiębiorców w II połowie 2007 r., Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2008.

9.3 Rekomendacje metod badawczych i narzędzi

Przy opracowaniu metodologii badania strony popytowej mazowieckiego rynku pracy warto rozważyć zastosowanie metody CATI, która umożliwi dotarcie do kadry zarządzającej i właścicieli przedsiębiorstw. Przy konstruowaniu próby badawczej uwzględniającej regionalne zróżnicowanie rozwoju społeczno – gospodarczego można wykorzystać wskaźnik poziomu rozwoju (wartość PKB per capita jako % średniej UE-27) na podstawie danych z bazy EUROSTAT.

9.4 Rekomendacje zagadnień wymagających szerszych badań i analiz – propozycje dla problematyki badań planowanych przez Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy

Diagnoza szans i barier rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw woj. mazowieckiego uwzględniająca realizowane i planowane inwestycje finansowe.

Uzupełnieniem badania trendów rozwojowych byłaby część poświęcona opinii pracodawców na temat inwestowania w kapitał ludzki przedsiębiorstw (stan wiedzy właścicieli firm, podejmowane działania, itd.).

10. Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem

10.1 Książki i raporty opublikowane w wersji książkowej

Książka autorska: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Wydawca, Miejsce wydania, Rok

Brak

Artykuł w tomie autorskim: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] idem, *Tytuł tomu*, Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Artykuł w tomie zbiorowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł zbioru*, red. [Nazwisko i imię], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

10.2 Artykuły

Artykuł w czasopiśmie naukowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Strony.

Brak

Artykuły z dzienników, tygodników, czasopism popularnych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer (dla dzienników: dokładna data wydania)

Brak

Artykuły z pism internetowych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Adres strony, dostęp dn. [podać datę]

Brak

10.3 Materiały, teksty i bazy danych w wersji elektronicznej

Materiały online: Kornecki Janusz, Głodek Paweł, Nowak Sylwia, Czyż Paweł, *Raport końcowy. Potencjał rozwojowy polskich MSP*, www.parp.gov.pl, dostęp dn. 15.08.09

10.4 Raporty wewnętrzne i materiały nieopublikowane

Raporty, etc: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa instytucji, Rok

Brak

Prace magisterskie, doktorskie (nieopublikowane): Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa uczelni, Rok

Brak

10.5 Materiały konferencyjne

Materiały drukowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł tomu*, red. [Nazwisko i imię redaktora], [jeżeli tytuł tomu nie zawiera informacji o nazwie, miejscu i dacie konferencji podajemy: „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Materiały online: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data, Adres www, dostęp dn. [podać datę]

Brak

Materiały nieopublikowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data

Brak

BADANIE NR 3. ROLA KOBIET W INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORCZOŚCI WYSOKICH TECHNOLOGII

11. Przedmiot badań według obszarów problemowych

11.1 Nazwa (temat badania)

Badanie pt.: *Rola kobiet w innowacyjnej przedsiębiorczości wysokich technologii* zostało zrealizowane przez ARC Rynek i Opinia na zlecenie Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości.

11.2 Cel lub cele badania

Cele badania to:

1. Identyfikacja czynników (po stronie pracodawcy i pracownika) decydujących o zatrudnieniu kobiet w przedsiębiorstwach wysokich technologii;
2. Identyfikacja czynników decydujących o przebiegu kariery kobiet w zależności od zajmowanego stanowiska;
3. Porównanie sytuacji zawodowej kobiet w przedsiębiorstwach wysokich technologii z sytuacją kobiet pracujących w innych firmach.

11.3 Główne i pomocnicze hipotezy / pytania badawcze

1. W sektorze high-tech podobnie jak na całym rynku pracy zachodzi podobna tendencja: kobiety zarabiają mniej i rzadziej awansują, a więc ich przebieg kariery zawodowej jest inny niż mężczyzn (tzw. szklany sufit).
2. Ponieważ sektor high-tech posiada wysokie dochody, dlatego być może dyskryminacja finansowa kobiet i dyskryminacja związana z awansem zawodowym jest większa niż w sektorze przedsiębiorstw średnich i niskich technologii i najsilniej dotyka kobiety w kontekście stanowisk kierowniczych.
3. W sektorze przedsiębiorstw wykorzystujących wysokie technologie być może lepszą pozycję niż w przedsiębiorstwach średnich i niskich technologii posiadają specjaliści i pracownicy naukowo-techniczni, a na tych stanowiskach z większym powodzeniem realizowana jest idea równości płci.

11.4 Przedmiot badania

11.4.1 Główny temat badania

Głównym tematem badań była charakterystyka rynku pracy (obszar 2) od strony podażowej (2.2) obejmująca: strukturę demograficzną (2.2.1.1), sytuację grup defaworyzowanych (dyskryminacja zawodowa kobiet: 2.2.2), dynamikę i strukturę zatrudnienia wg cech demograficznych (2.4.2), wysokość wynagrodzeń i awans zawodowy (2.4.5).

11.4.2 Uzupełniający(e) temat(y) badania

Nie uwzględniono.

12. Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych

12.1 Źródła danych

12.1.1 Analiza źródeł zastanych

B. Bardowska, D. Duch, A. Titkow, *Szklany suit: bariery i ograniczenia polskich kobiet*, Raport z badań jakościowych, Instytut Spraw Publicznej, Warszawa 2003.

12.1.2 Badania empiryczne

Badanie zostało przeprowadzone w dwóch etapach: za pomocą jakościowych technik badawczych. Zastosowano indywidualne wywiady pogłębione (IDI) oraz zogniskowane wywiady grupowe (FGI).

12.1.3 Techniki i narzędzia badawcze

W pierwszym etapie narzędziem badawczym był scenariusz wywiadu i ankieta rekrutacyjna (4 rodzaje odpowiednio dla każdego z typów respondentów: pracodawców, pracowników kobiet, pracowników mężczyzn oraz pracowników firm doradztwa personalnego). W drugim etapie narzędziem badawczym był scenariusz badania fokusowego.

Badanie zawierało technikę projekcyjną – respondenci (IDI oraz FGI) wypełniali tzw. test niedokończonych zdań (badanie stereotypów).

12.2 Charakterystyka próby

12.2.1 Charakter próby

W sumie zrealizowano 57 indywidualnych wywiadów pogłębionych w całej Polsce: 52 w przedsiębiorstwach oraz 5 w firmach doradztwa personalnego. W celowym doborze firm wzięto pod uwagę poziom innowacyjności technologicznej. W 17 firmach charakteryzujących się wysoką innowacyjnością (branże: farmaceutyczna, lotnicza, produkcja sprzętu elektronicznego, produkcja instrumentów precyzyjnych i pomiarowych, produkcja maszyn biurowych i komputerów) zrealizowano 34 wywiady. W 12 firmach wykorzystujących średnie i niskie technologie (branże: kosmetyczna, automatyka przemysłowa, produkcja sprzętu medycznego/instrumentów medycznych) oraz niewykorzystujących wysokich technologii (branże: produkcja maszyn do sprzątania, usługi medyczne, produkcja spożywcza, produkcja opakowań, branża meblowa, handel, usługi ochroniarskie, usługi brokerskie) zrealizowano 18 wywiadów. Zgodnie z założeniami w jednym przedsiębiorstwie zrealizowano nie więcej niż 4 wywiady.

Wywiady przeprowadzono z respondentami należącymi do poniższych grup:

1. Pracodawcy (16 wywiadów):

- właściciele firm lub kadra menadżerska wyższego szczebla zarządzania podejmująca decyzje odnośnie zatrudnienia pracowników np. dyrektorzy działów;
- osoby odpowiedzialne za proces rekrutacji pracowników do firmy oraz politykę zatrudnieniową – szefowie działów personalnych, lub specjaliści HR.

2. Pracownicy – kobiety (18 wywiadów) oraz mężczyźni (18 wywiadów) na identycznych stanowiskach:

- pracujący na stanowiskach menedżerskich np. dyrektorzy działów, ale także menedżerowie niższego szczebla;
- pracujący na stanowiskach specjalistów;
- pracujący na stanowiskach naukowo – technicznych;
- pracujący na merytorycznych stanowiskach szczebla podstawowego.

3. Pracownicy firm doradztwa personalnego (5 wywiadów) posiadający co najmniej 3-letnie doświadczenie w poszukiwaniu pracowników na wysokie stanowiska jak i szczebla podstawowego (m.in. dla przedsiębiorstw wykorzystujących wysokie technologie).

W drugim etapie badań uczestnikami grup fokusowych byli przedstawiciele kadry zarządzającej i pracownicy działów personalnych oraz kobiety i mężczyźni pracujący na różnych szczeblach w firmach wysokich technologii.

12.2.2 Teren badań

12.2.2.1 Ogólnopolski

Nie dotyczy.

12.2.2.2 Regionalny

Indywidualne wywiady pogłębione zostały przeprowadzone w 6 regionach Polski. Największą grupę stanowili pracownicy w firmach woj. mazowieckiego: 23 wywiady, woj. pomorskiego – 9, woj. wielkopolskiego – 6, woj. warmińsko-mazurskiego – 6, woj. małopolskiego – 4, woj. śląskiego – 4.

Zogniskowane wywiady grupowe zostały przeprowadzone w 3 miastach: Warszawie, Poznaniu i Wrocławiu.

12.2.2.3 Województwo mazowieckie

Warszawa i województwo mazowieckie.

12.3 Sposoby analizy i zastosowane metody

12.3.1 Metody statystyczne

Nie stosowano.

12.3.2 Metody ekonometryczne

Nie stosowano.

12.3.3 Inne metody analizy

Do opracowania wyników zastosowano jakościową analizę treści indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz zogniskowanych wywiadów grupowych, z uwzględnieniem zagadnień zawartych w scenariuszu.

13. Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki

13.1 Wykorzystane wskaźniki

W przygotowaniu badania wykorzystano następujące wskaźniki: wskaźnik struktury zatrudnienia (według płci), wskaźnik zróżnicowania wynagrodzeń (według płci), wskaźnik innowacyjności przedsiębiorstw (% przychodów przeznaczonych na badania i rozwój, inwestycje w nowe technologie, rozwój kadry naukowo – badawczej itp.). Jakościowy charakter badania nie pozwala jednak na wnioskowanie w formie twardych danych wskaźnikowych.

13.2 Zakres i rodzaj danych możliwych do wygenerowania z baz danych, wskaźniki możliwe do uzyskania

Brak bazy danych.

13.3 Ocena zastosowanej metody w odniesieniu do celu badania

Zastosowana metoda jakościowa pozwoliła na osiągnięcie założonych celów badawczych. Wyniki badania dały możliwość zidentyfikowania czynników decydujących o zatrudnieniu kobiet, o ich roli i przebiegu kariery zawodowej w przedsiębiorstwach wysokich technologii. Zróżnicowanie przedsiębiorstw pod względem poziomu wykorzystania nowych technologii posłużyło do porównania sytuacji zawodowej kobiet w przedsiębiorstwach wysokich technologii z sytuacją kobiet pracujących w innych firmami. Dodatkowo, zogniskowane wywiady grupowe umożliwiły konfrontację opinii samych kobiet i w grupach mieszanych.

13.4 Syntetyczne przedstawienie wyników badań

Wyniki badania wskazały, że sytuacja kobiet zatrudnionych w przedsiębiorstwach wysokich technologii nie różni się od sytuacji w innych przedsiębiorstwach. Kobiety zarabiają mniej od mężczyzn, rzadziej awansują, a przebieg ich kariery zawodowej jest wolniejszy. W przedsiębiorstwach wysokich technologii, tak samo jak we wszystkich innych typach firm, zaobserwowano istnienie zjawiska zwanego „szklanym sufitem”. Mimo to, sytuacja zawodowa kobiet w przedsiębiorstwach wysokich technologii jest korzystniejsza dla nich i sprzyja ich rozwojowi zawodowemu, w większym stopniu niż w pozostałych firmach, nieinnowacyjnych (ochrona wartościowych pod względem merytorycznym pracowników, nastawienie na rozwój zawodowy bez względu na płeć pracownika).

Czynnikiem różnicującym przebieg ścieżki zawodowej jest charakter przedsiębiorstwa. Firmy korporacyjne (duże firmy innowacyjne, często z kapitałem zagranicznym) starają się przestrzegać standardów zachodnioeuropejskich (obiektywizm oceny pracy, wynagrodzenia, awansu). Częściej dochodzi do dyskryminacji ze względu na płeć w firmach mniejszych niestosujących obiektywnego systemu ocen. Mimo to, przebieg kariery zawodowej kobiet w większym stopniu determinuje branża firmy (sfeminizowana czy zmaskulinizowana) niż poziom innowacyjności przedsiębiorstwa.

Wyniki badania potwierdzają funkcjonowanie stereotypów odnośnie różnic między kobietami i mężczyznami w pracy we wszystkich typach przedsiębiorstw. Wynikają one głównie z przekonania, że kobiety i mężczyźni mają znacznie różniące się naturalne predyspozycje do wykonywania określonych działań. Znacznie różnią się opinie na temat sytuacji kobiet w przedsiębiorstwach, w ocenach kobiet i mężczyzn, np. dla kobiet macierzyństwo stanowi największy problem w rozwoju kariery zawodowej, oczekują od pracodawcy elastyczności i wyrozumiałości w tym zakresie. Mężczyźni macierzyństwo traktują jako fakt obiektywny, któremu nie da się zapobiec.

Badanie pozwoliło ustalić listę czynników osobistych i zewnętrznych decydujących o przebiegu kariery zawodowej ze względu na zajmowane stanowisko (w tym m.in.: system wartości, pełnione role społeczne, stosunek do macierzyństwa, branża firmy, struktura i wielkość firmy).

Zarówno mężczyźni, jak i pracownicy firm doradztwa personalnego zauważają, że sytuacja kobiet poprawia się, co wynika z generalnego wzrostu kultury pracy w Polsce (popularyzacja wzorców zachodnich) oraz deficytu wysoko kwalifikowanej siły roboczej.

Mimo wzrostu znaczenia czynników zewnętrznych (sytuacja na rynku pracy) ciągle droga awansu kobiet do stanowisk kierowniczych jest trudniejsza niż mężczyzn (szczególnie w branżach zmaskulinizowanych). Kobiety muszą wykazać się większą determinacją i konsekwencją, częściej zmuszane są do udowodnienia swoich kwalifikacji. W większości badanych firm wysokich technologii kadre zarządzającą stanowią mężczyźni (elitarność środowiska zarządzającego). Kobiety wskazywały, że do awansu dochodzi się nie tylko wywiązując się z obowiązków pracy, czy osiągając sukcesy. Warunkiem są dobre relacje z przełożonymi. Kadra zarządzająca w wielu przedsiębiorstwach tworzy często dość niedostępna grupę dla kobiet, zwłaszcza jeśli myśli się o nich przez pryzmat stereotypów, podważając ich kompetencje i umiejętności menadżerskie.

Należy zwrócić również uwagę na fakt, że rośnie świadomość pracodawców odnośnie zalet płynących z zatrudnienia kobiet, takich jak np.: wysoka wydajność pracy, dobra organizacja pracy, większa niż w przypadku mężczyzn lojalność w stosunku do pracodawcy.

13.5 Informacja o lukach badawczych, deficytach informacji

W metodologii, mimo wyszczególnienia zróżnicowania terytorialnego, brakuje merytorycznego uzasadnienia zlokalizowania realizacji badania. Mimo przygotowania starannie dobranej próby z podziałem na województwa (IDI) i miasta (FGI) w wynikach nie uwzględnia się różnic regionalnych. Trudno określić czy jest to niedopatrzenia autorów czy różnice w treści wypowiedzi wykazały niski poziom istotności, i dlatego o nich nie wspomniano.

W części poświęconej charakterystyce przedsiębiorstw należałoby uwzględnić strukturę zatrudnienia wg wielkości firm, branż, lokalizacji, poziomu wykorzystania nowych technologii w odniesieniu do danych ogólnopolskich. Wzbogaciłoby to obraz badanej populacji.

Brak również informacja na temat ilości przeprowadzonych fokusów w poszczególnych miastach oraz dokładnego określenia sposobu rekrutacji respondentów do badania.

W Raporcie brakuje informacji na temat fazy badawczej obejmującej analizę źródeł zastanych.

13.6 Informacje, wskaźniki możliwe do wykorzystania w opracowywaniu koncepcji badawczej Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

Tematyka poruszana w badaniu jest szczególnie istotna ze względu na priorytet polityki rynku pracy zawierający zalecenia podejmowania działań przeciwko dyskryminacji kobiet w zatrudnieniu oraz funkcjonowania stereotypów dot. zatrudniania kobiet. Zawiera wskazania dotyczące upowszechniania „zachodnich” standardów zatrudnienia, w tym: rekrutacji, oceny, systemu wynagrodzeń, możliwości awansu itp.

13.7 Publikacje rekomendowane dla biblioteki/bazy danych Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

E. Mandal (red.), *Współczesne problemy socjalizacji*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice, 1995;

B. Bardowska, D. Duch, A. Titkow, *Szklany suit: bariery i ograniczenia polskich kobiet*, Raport z badań jakościowych, Instytut Spraw Publicznej, Warszawa 2003.

13.8 Rekomendacje metod badawczych i narzędzi

W badaniu wykorzystano interesujące i starannie opracowane narzędzia badawcze. Do Raportu dołączono (Załączniki 1 – 5) scenariusze wywiadów IDI z kadrami zarządzającą, z pracownikami (kobietami i mężczyznami), pracownikami firm doradztwa personalnego oraz scenariusz badania fokusowego.

Scenariusze wywiadów IDI z pracownikami przedsiębiorstw zawierały między innymi następujące kwestie: informacje na temat respondentów, branża i struktura zatrudnienia w firmie badanej, ścieżka kariery, system wartości, rozwój osobisty, rozwój zawodowy, opis rekrutacji nowych pracowników, system ocen pracowników, oceny pracy kobiet i mężczyzn w firmie, postrzeganie kobiet na stanowiskach kierowniczych i podległych, przestrzeganie zasady równości płci, autoocena sytuacji pracowników z uwzględnieniem płci respondenta, ocena systemu wynagrodzeń. W trakcie wywiadów proszono również o wypełnienie tzw. test niedokończonych zdań, którego celem było zbadanie funkcjonowania w przedsiębiorstwach stereotypów utrwalonych w opinii społecznej na temat kobiet w pracy, dyskryminacji ze względu na płeć itp.

Scenariusz wywiadu IDI z pracownikami firm doradztwa personalnego zawierał kwestie związane z m.in.: wymaganiami pracodawców na temat poszukiwanych pracowników, branż określanych jako sfeminizowane i zmaskulinizowane, oceną ścieżki zawodowej kariery i systemu wynagrodzeń kobiet i mężczyzn, funkcjonalności stereotypów dot. płci firmach, roli kobiet jako podwładnych i przełożonych, zasady przestrzegania równości płci.

Scenariusz wywiadu FGI zawierał kwestie dotyczące: struktury badanych przedsiębiorstw oraz cech osób zatrudnionych na wysokich stanowiskach, możliwościach awansu, roli kobiet w przedsiębiorstwach wysokich technologii, zasady równości płci. Zastosowano także technikę projekcyjną (respondenci wypełniali test niedokończonych zadań).

13.9 Rekomendacje zagadnień wymagających szerszych badań i analiz – propozycje dla problematyki badań planowanych przez Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy

Specyfika mazowieckiego rynku pracy, w tym samej Warszawy - z dużym udziałem kapitału zagranicznego i znaczącej liczby firm high-tech, może być tu szczególnie interesująca jako obszar poczynań badawczych na temat stosowania/niestosowania nowoczesnych standardów w przedsiębiorstwach. W szerszym kontekście - sytuacji pracy kobiet na Mazowszu w firmach o zróżnicowanym poziomie rozwoju nowych technologii i działu badawczo – rozwojowego.

14. Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem

14.1 Książki i raporty opublikowane w wersji książkowej

Książka autorska: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Wydawca, Miejsce wydania, Rok

Brak

Artykuł w tomie autorskim: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] idem, *Tytuł tomu*, Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Artykuł w tomie zbiorowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł zbioru*, red. [Nazwisko i imię], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

14.2 Artykuły

Artykuł w czasopiśmie naukowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Strony.

Brak

Artykuły z dzienników, tygodników, czasopism popularnych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer (dla dzienników: dokładna data wydania)

Brak

Artykuły z pism internetowych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Adres strony, dostęp dn. [podać datę]

Brak

14.3 Materiały, teksty i bazy danych w wersji elektronicznej

Materiały online:

Rola kobiet w innowacyjnej przedsiębiorczości wysokich technologii, www.parp.gov.pl, dostęp dn. 17. 08.09.

14.4 Raporty wewnętrzne i materiały nieopublikowane

Raporty, etc: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa instytucji, Rok

Brak

Prace magisterskie, doktorskie (nieopublikowane): Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa uczelni, Rok

Brak

14.5 Materiały konferencyjne

Materiały drukowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł tomu*, red. [Nazwisko i imię redaktora], [jeżeli tytuł tomu nie zawiera informacji o nazwie, miejscu i dacie konferencji podajemy: „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Materiały online: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data, Adres www, dostęp dn. [podać datę]

Brak

Materiały nieopublikowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data

Brak

BADANIE NR 4. WPŁYW FUNDUSZY UNII EUROPEJSKIEJ NA SALDO MIGRACJI WEWNĘTRZNYCH I ZEWNĘTRZNYCH W POLSCE

15. Przedmiot badań według obszarów problemowych

15.1 Nazwa (temat badania)

Badania ewaluacyjne pt.: *Wpływ Funduszy Unii Europejskiej na saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych w Polsce* zostało zrealizowane na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego przez agencje badawcze GfK Polonia i PSDB Sp. z o.o.

15.2 Cel lub cele badania

Głównym celem badania było określenie wpływu funduszy unijnych na wewnętrzne i zewnętrzne migracje Polaków oraz cudzoziemców.

Celami szczegółowymi badania były:

1. określenie rozmiaru przepływów ludności spowodowanych wpływem do Polski funduszy europejskich na tle ogólnych migracji zewnętrznych i wewnętrznych;
2. określenie trendów w tym zakresie wraz z prognozą do 2015 roku;
3. określenie struktury demograficznej, społecznej i ekonomicznej migrantów, którzy zmienili miejsce zamieszkania dzięki funduszom europejskim na tle migracji ogółem;
4. określenie stopnia wpływu - na ile napływ funduszy europejskich do Polski przyczynia się do powrotów emigrantów do kraju;
5. określenie, w jakim stopniu napływ funduszy UE do Polski sprzyja napływowi cudzoziemców.

15.3 Główne i pomocnicze hipotezy / pytania badawcze

W opisie koncepcji badawczej nie podano hipotez ani pytań badawczych ale zwrócono uwagę na przyjęte założenia:

- z bezpośrednim wpływem funduszy mamy do czynienia, kiedy dana osoba, odnosząca bezpośrednie korzyści z realizacji projektów finansowanych ze środków europejskich, podejmuje decyzje migracyjne (korzyści bezpośrednie to np. udział w szkoleniu, uzyskanie dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej, praca przy realizacji projektu, uzyskanie pracy w przedsiębiorstwie, które otrzymało dotację);

- fundusze Unii Europejskiej (co wykazano w licznych badaniach ewaluacyjnych) wpływają na poprawę poziomu rozwoju gospodarczego oraz wzrost zatrudnienia: wraz z poprawą sytuacji gospodarczej i sytuacji na rynku pracy spada poziom emigracji, a wzrasta poziom imigracji.

15.4 Przedmiot badania

15.4.1 Główny temat badania

Główny temat badania dotyczy obszaru 2: Charakterystyka rynku pracy, w szczególności: migracje zarobkowe (2.2.4) uwzględniające napływ i odpływ zasobów pracy – obywateli polskich i cudzoziemców.

Badaniem objęty został okres od maja 2004 r. (wstąpienie Polski do UE) do końca 2007 r. Opisano następujące zagadnienia szczegółowe: skala migracji w Polsce, migracje beneficjentów programów finansowanych z EFS, wykonawcy i podwykonawcy projektów, pracownicy instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie programów unijnych, charakterystyka emigrantów i imigrantów, ocena wpływu środków unijnych na zjawisko migracji. Opracowanie zawiera 4 szczegółowe analizy lokalne (studia przypadku).

15.4.2 Uzupełniający(e) temat(y) badania

Zjawisko mobilności ludności zostało ukazane w kontekście wykorzystania funduszy unijnych, tj.: Fundusz Spójności oraz Inicjatywy Wspólnotowe EQUAL i INTERREG, wpisujące się w obszar 3: Polityka rynku pracy (instrumenty i ich efektywność 3.3, wydatki 3.4, programy celowe 3.5).

16. Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych

16.1 Źródła danych

16.1.1 Analiza źródeł zastanych

Analiza źródeł zastanych objęła następujące kategorie danych i dokumentów: dane zawarte w statystyce publicznej i dane administracyjne dotyczące migracji, krajowe

dokumenty strategiczne i programowe, uwzględniające cele związane z migracjami, przepisy prawne dotyczące przepływu ludności w UE, dostępna literatura przedmiotowa, artykuły prasowe oraz informacje zawarte w Internecie. W tym m. in.:

Bradley, J., Zaleski, J., Tomaszewski, P., Zembaty, M., i Wojtasiak, A., *Ocena wpływu Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia i wybranych Programów Operacyjnych na lata 2007-2013 na gospodarki polskich województw przy pomocy modeli regionalnych HERMIN*. Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego, Wrocław 2006;

Bukowski, M., Pelle, D., Saj, W., *Wpływ funduszy unijnych na gospodarkę Polski w latach 2004-2020*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2008;

Kaczor, T., Socha, R., *Badanie wpływu Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 oraz Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013 na wybrane wskaźniki dokumentów strategicznych*, Instytut Badań na Gospodarką Rynkową, Warszawa 2008;

Kopycińska, D., (red.), *Konkurencyjność rynku pracy i jego podmiotów*, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2005;

Lee E. S., *A theory of migration*, Demography, UC Bercley, 1966;

Okólski M., *Demografia. Podstawowe pojęcia, procesy i teorie w encyklopedycznym zarysie*, Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR, Warszawa 2005.

16.1.2 Badania empiryczne

Badania ilościowe: badanie kwestionariuszowy z użyciem komputera (CAPI), badanie telefoniczne CATI, badanie internetowe CAWI, badanie ankietowe (PAPI)

Badania jakościowe: studium przypadku (4 case studies), wywiady indywidualne IDI, zogniskowane wywiady grupowe FGI, panel ekspercki.

16.1.3 Techniki i narzędzia badawcze

W badaniu wykorzystano następujące narzędzia badawcze: kwestionariusz wywiadu typu OMNIBUS wspomagany komputerem (CAPI) – blok tematyczny dotyczący migracji

składał się z 11 pytań, wywiad telefoniczny CATI, kwestionariusz internetowy CAWI, kwestionariusz ankiety PAPI, wytyczne do wywiadów IDI, scenariusz zogniskowanego wywiadu grupowego FGI, scenariusz panelu eksperckiego.

16.2 Charakterystyka próby

16.2.1 Charakter próby

Próba badawcza została skonstruowana na 8 grupach poddanych badaniu przy pomocy zróżnicowanych technik i metod:

1. badanie na reprezentatywnej losowej próbie dorosłych Polaków (próba $n = 1000$) w wieku powyżej 15 roku życia zrealizowane w miejscu zamieszkania respondentów (techniką CAPI) Respondenci byli pytani o wszystkich członków gospodarstwa domowego, którzy migrowali w okresie 2004-2007;
2. Badanie beneficjentów ostatecznych (próba $n = 800$) projektów finansowanych z EFS (tj. wybranych działań Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich oraz Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego). Próba badawcza miała charakter warstwowo-losowy. Badanie zostało przeprowadzone w woj. świętokrzyskim, opolskim, lubuskim, lubelskim, łódzkim oraz podlaskim – dobór województw w sposób celowy, w oparciu o informacje o saldzie migracji. Źródłem informacji o danych kontaktowych były bazy Podsystemu Europejskiego Funduszu Społecznego uzyskane z właściwych Wojewódzkich Urzędów Pracy. W przypadku województw o największej liczbie beneficjentów ustalono maksymalną liczbę wywiadów do realizacji na poziomie 149 wywiadów (woj. podlaskie), a w sytuacji odmiernej – 116 (woj. lubuskie). Ponadto próba odzwierciedla strukturę populacji wg płci, (badanie CATI);
3. badanie realizatorów projektów (próba $n = 200$) współfinansowanych w ramach funduszy strukturalnych oraz Funduszu Spójności o minimalnej wartości 1 mln zł, które były realizowane w okresie 2004-2007. Założona próba badawcza miała charakter warstwowo-losowy. Ze względu na trudności z dotarciem do respondentów (np. ze względu na konieczność zachowania tajemnicy handlowej) wywiady zrealizowano w podziale na wykonawców $n = 164$ i podwykonawców $n = 36$, (badanie CATI);
4. badanie osób zatrudnionych przy zarządzaniu i wdrażaniu funduszy europejskich (próba $n = 377$) - badaną populację tworzyli pracownicy urzędów i instytucji publicznych wchodzących w skład systemu zarządzania i wdrażania programów operacyjnych realizowanych w okresie 2004 - 2006 na poziomie centralnym i regionalnym. Z 93

odpowiednich instytucji zarządzających, pośredniczących i wdrażających wylosowano 25, które zostały objęte badaniem, (badanie CAWI).

5. badanie polskich emigrantów (próba n = 300) i imigrantów cudzoziemców (próba n = 100) – miejsce realizacji wywiadów to lotniska tanich linii lotniczych i dworce autobusowe (w Warszawie, Krakowie, Gdańsku i Rzeszowie). Badanie emigrantów zostało zrealizowane wśród Polaków mieszkających w Wielkiej Brytanii i Irlandii przez okres co najmniej 3 miesięcy w latach 2004-2007. Próba badawcza miała charakter warstwowo-losowy. Zbiór został zważony ze względu na kierunek migracji, płeć i wiek. Dane do warstwowania pochodziły z badań własnych GfK Polonia dotyczących migracji w latach 2006-2007. Badanie imigrantów zostało zrealizowane wśród obcokrajowców powyżej 18 roku życia, którzy w okresie 2004-2008 mieszkali w Polsce przez okres co najmniej 3 miesięcy, (badanie ankietowe PAPI).

6. studia przypadku czterech gmin różniących się poziomem inwestycji finansowanych z funduszy Unii Europejskiej oraz typami realizowanych projektów. Gminy umiejscowione w różnych regionach kraju, różniły się saldem migracji. Przebadano następujące gminy:

1. Grodzisk Mazowiecki, województwo mazowieckie,
2. Ryki, województwo lubelskie,
3. Kiszkowo, województwo wielkopolskie,
4. Przytuły, województwo podlaskie.

Analizie poddane zostały dane administracyjne (pozyskane z urzędu gminy i/lub powiatu) oraz przeprowadzono co najmniej 6 wywiadów indywidualnych (z przedstawicielami samorządu, beneficjentami, interesariuszami projektów).

7. badanie interesariuszy projektów - dwa zogniskowane wywiady grupowych (FGI) z przedstawicielami samorządu terytorialnego, administracji rządowej, przedsiębiorcami, organizacjami pozarządowymi oraz partnerami społecznymi i gospodarczymi: w Warszawie uczestnicy reprezentowali instytucje krajowe, w Białymstoku – regionalne.

8. panel ekspertów w dziedzinie migracji – podsumowanie wyników prac badawczych w poszczególnych grupach respondentów.

16.2.2 Teren badań

16.2.2.1 Ogólnopolski

Reprezentatywna próba dorosłych Polaków, badanie realizatorów projektów, pracownicy urzędów i instytucji publicznych wchodzących w skład systemu zarządzania i wdrażania programów operacyjnych realizowanych w okresie 2004 – 2006.

16.2.2.2 Regionalny

Badanie beneficjentów ostatecznych w województwach: świętokrzyskim, opolskim, lubuskim, lubelskim, łódzkim oraz podlaskim;

Badanie emigrantów i imigrantów w miastach: Warszawa, Kraków, Gdańsk i Rzeszów;

Badanie gmin: Grodzisk Mazowiecki, Ryki, Kiszkowo, Przytuły

Badanie FGI: Warszawa, Białystok

16.2.2.3 Województwo mazowieckie

Warszawa: ilościowe badanie emigrantów i imigrantów, badanie FGI;

Grodzisk Mazowiecki – jedna z 4 gmin w Polsce poddana jakościowej analizie case study.

16.3 Sposoby analizy i zastosowane metody

16.3.1 Metody statystyczne

Do opracowania wyników badań ilościowych wykorzystano metodę analizy rozkładu zmiennych uzyskanych w badaniu.

16.3.2 Metody ekonometryczne

Dokonano badania ekonometrycznego determinant migracji w Polsce w celu uzyskania oceny wpływu środków unijnych na wielkość migracji wewnętrznych i zewnętrznych do 2015 roku. Analiza stanowi opis modelu kontrfaktycznego - jak wyglądałaby sytuacja w Polsce gdyby nie wykorzystywano funduszy europejskich.

Uzyskano wyniki badania ekonometrycznego determinant międzywojewódzkich migracji w Polsce na pobyt stały w latach 1995 – 2006, wyniki badania ekonometrycznego determinant migracji zagranicznych na pobyt stały w Polsce w latach 2002 – 2007. Badano wpływ Narodowego Planu Rozwoju 2004 – 2006 na regionalne PKB i zatrudnienie, relacje

między początkowym poziomem PKB per capita a stopą wzrostu PKB per capita w województwach w latach 1995 – 2005, wpływ inwestycji infrastrukturalnych na lata 2007 – 2013 na regionalne PKB w 2015 (modele HERMIN oraz MaMoR2).

16.3.3 Inne metody analizy

Wyniki badań jakościowych zostały poddane analizie treści z uwzględnieniem zawartych w wytycznych i scenariuszach zagadnień.

17. Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki

17.1 Wykorzystane wskaźniki

W badaniu wykorzystano wskaźniki:

- współczynnik salda migracji (różnica między liczbą imigrantów a emigrantów podzielona przez średnią liczbę ludności danego obszaru i pomnożona przez stałą (zwykle 1000));
- ujemny/ dodatni wskaźnik salda migracji (wynikający ze współczynnika migracji);
- wskaźnik wpływu funduszy na migracje (deklaracje uczestników projektów dotyczące ich planów migracyjnych);
- wskaźnik zatrudnienia uczestników szkoleń organizowanych przez urzędy pracy,
- wskaźnik przyrostu naturalnego,
- stopa bezrobocia.

17.2 Zakres i rodzaj danych możliwych do wygenerowania z baz danych, wskaźniki możliwe do uzyskania

Brak bazy danych

17.3 Ocena zastosowanej metody w odniesieniu do celu badania

Prezentowane badania zawierają bogatą listę celów badawczych, szereg zastosowanych metod ilościowych, jakościowych oraz analizę ekonometryczną. użytych do uzyskania maksimum wiedzy na bardzo trudny do zbadania temat – migracje zarobkowe. Koncepcja badania została sformułowana na podstawie interesującego „modelu pull – push”, który pozwala na ocenę wpływu funduszy unijnych na zjawisko migracji – czy są one czynnikiem przyciągającym czy wypychającym z polskiego rynku pracy.

Zastosowane techniki pozwoliły na zbadanie skali, struktury i przyczyn migracji, wzbogaconych wiedzą o wpływie i wykorzystaniu środków unijnych na mobilność ludności. Proponowane metody i techniki badawcze posłużyły do uzyskania informacji od wielu różnorodnych grup respondentów.

Badania ilościowe posłużyły do rzetelnego i - w miarę możliwości badawczych – dokładnego oszacowania wpływu środków unijnych na zjawisko migracji (w tym decyzje migracyjne) wewnętrznych i zagranicznych. Analiza jakościowa oraz metoda ekonometryczna stanowiły bogate uzupełnienie zarówno pod względem użytego warsztatu metodologicznego jak i uzyskanej wiedzy o badanym obszarze życia społecznego w danym okresie i w perspektywie czasowej – do 2015 roku.

17.4 Syntetyczne przedstawienie wyników badań

Cechą charakterystyczną mobilności Polaków jest duże natężenie migracji wahadłowych, czyli cyklicznego podróżowania pomiędzy różnymi miejscowościami w związku z pracą lub nauką. W taki sposób przemieszcza się 25% Polaków w wieku powyżej 15 roku życia. Wśród migracji (zmiana miejsca zamieszkania: dotyczy tylko 7% gospodarstw domowych, 10% populacji) dominują migracje zagraniczne, które częściej mają charakter krótkookresowy.

Migracje wewnętrzne podejmują głównie osoby młode i często są one związane z nauką oraz pracą. Migracje te mają zazwyczaj charakter trwały. Nie stwierdzono w ich przypadku wpływu funduszy unijnych. Decyzje o migracjach zagranicznych również najczęściej podejmują osoby młode, widoczny jest jednak większy udział osób starszych, posiadających rodziny. Migracje te mają najczęściej charakter krótkotrwały, lecz częściej obserwowany jest fakt wielokrotnych wyjazdów. Migracje te związane są głównie z pracą i wyższym wynagrodzeniem. Obserwowany wpływ funduszy unijnych dotyczył w całości migracji zagranicznych lecz wpływ funduszy unijnych na migracje jest bardzo niski. Dotyczy zaledwie 3% spośród wszystkich migracji.

Wśród emigrantów dominują osoby młode (do 34 lat) i relatywnie lepiej wykształcone. Główne powody emigracji to praca i nauka. Zdecydowana większość emigrantów (91%) nie odniosła żadnych bezpośrednich korzyści w związku z realizacją projektów finansowanych z funduszy unijnych. Ponad dwie trzecie emigrantów (65%) rozważa możliwość powrotu do Polski. Czynniki, które mogłyby zachęcić emigrantów do powrotu do Polski to polepszenie sytuacji ekonomicznej w Polsce, większe możliwości zatrudnienia, wyższy poziom życia w Polsce. Wśród najważniejszych korzyści bezpośrednich z funduszy UE, które mogłyby zachęcić emigrantów do powrotu, należy wymienić dotacje na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Natomiast wśród korzyści pośrednich - poprawa jakości pracy urzędników.

Wśród badanych imigrantów najliczniejszą grupę stanowiły osoby młode, do 24 roku życia, migrujące do Polski na okres nie dłuższy niż rok. Imigranci najczęściej są zainteresowani nauką oraz zatrudnieniem w Polsce. Zgodnie z deklaracjami Polska jest wybierana ze względu na więzi rodzinne lub przyjacielskie, a nie ze względu na dobrą sytuację na rynku pracy.

Badania terenowe zostały wzbogacone analizą ekonometryczną. Wyniki badania determinant migracji (mierzonej jako zameldowania i wymeldowania na pobyt stały) jednoznacznie pokazują na zgodność przewidywań teoretycznych z obserwacjami empirycznymi: województwa o wyższym poziomie PKB per capita oraz wyższej stopie zatrudnienia wykazują wyższy napływ imigrantów z innych regionów kraju i niższy odpływ ludności (dodatnie saldo migracji netto).

Środki z UE przeznaczone na inwestycje infrastrukturalne powinny doprowadzić do zmniejszenia regionalnego zróżnicowania dochodu w Polsce, przy czym ze względu na ich mały wpływ ostateczne zróżnicowania międzyregionalne mogą nie ulec istotnym zmianom. W tym kontekście - na skutek działalności funduszy UE poziom migracji powinien się obniżyć lecz trudno to ocenić ze względu na brak wiedzy dotyczące inwestycji i ich zakończenia. Przyjmuje się jednak, że wpływ inwestycji realizowanych w ramach NPR 2004-2006 jest minimalny.

W przypadku emigracji z Polski za granicę zmienną, która statystycznie istotnie wpływa na decyzje migracyjne jest poziom dochodu: im większa jest różnica pomiędzy dochodem w kraju i dochodem zagranicą tym większy jest strumień migracji. Z kolei w przypadku imigracji to właśnie poziom bezrobocia jest istotnym determinantem decyzji migracyjnych, zaś poziom dochodu nie odgrywa istotnej roli.

W odróżnieniu od migracji wewnętrznych, wpływ funduszy strukturalnych na migracje zagraniczne w dłuższym okresie, np. do roku 2015, gdy efekty perspektywy finansowej 2007-2013 będą maksymalne, powinien być statystycznie istotny. Jednak jak pokazują analizy wpływu NPR 2004 – 2006 na mobilność siły roboczej – nie jest to takie jednoznaczne, gdyż wpływ ten na ograniczenie migracji i wzrost zatrudnienia był znikomy (statystycznie nieistotny).

Wyniki jakościowej analizy badania w Grodzisku Mazowieckim wskazują między innymi, że:

- napływ funduszy europejskich do gminy spowodował przyspieszenie wprowadzenia w życie inwestycji służących poprawie standardu życia, rozwoju przedsiębiorczości;
- od kilku lat saldo migracji w Grodzisku jest dodatnie i rośnie;
- wpływ projektów unijnych w gminie na migracje jest 2-wymiarowy: z jednej strony, do gminy sprowadzają się nowi mieszkańcy, z drugiej - stali mieszkańcy nie czują potrzeby zmiany miejsca zamieszkania, ponieważ: dzięki inwestycjom drogowym rynek pracy i warunki mieszkaniowe (relatywnie niskie ceny mieszkań) są coraz lepsze, stale wzbogacana jest oferta kulturalna (m.in. budowa nowoczesnego Centrum Kultury), bliskość Warszawy i dobre połączenie drogowe zapewnia stały kontakt ze stolicą;
- ważnym efektem realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych są ulepszenia infrastrukturalne związane z inwestycjami w gospodarkę wodno-ściekową;
- realizacja projektów unijnych wpłynęła bezpośrednio jak i pośrednio na zmniejszenie bezrobocia w gminie.

17.5 Informacja o lukach badawczych, deficytach informacji

W części koncepcyjnej brakuje opracowanych przez autorów badania hipotez i pytań badawczych, które służyły opracowaniu materiału empirycznego.

W części metodologicznej brak szerszej informacji o panelu eksperckim – miejscu przeprowadzenia badania, charakterystyki uczestników.

18. Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

18.1 Informacje, wskaźniki możliwe do wykorzystania w opracowywaniu koncepcji badawczej Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

W opracowaniu koncepcji badań MORP można wykorzystać definicje pojęć związanych z mobilnością przestrzenną: migracje, migracje zagraniczne i wewnętrzne, migracje krótkookresowe i długookresowe, wahadłowe, strumienie migracyjne, zasoby migracyjne, odpływ i napływ migracyjny, saldo migracji. Wskaźniki: salda migracji, wpływu funduszy na migracje, wskaźnik zatrudnienia uczestników szkoleń organizowanych przez urzędy pracy.

Przy badaniu mobilności mieszkańców Mazowsza i imigrantów warto zwrócić uwagę na uniwersalny model teoretyczny E. Lee „pull – push”. Autor wyróżnia cztery grupy czynników uwzględnianych przy podejmowaniu decyzji o migracji i w trakcie jej trwania:

1. czynniki związane z miejscem pochodzenia,
2. czynniki związane z miejscem przeznaczenia,
3. przeszkody pośrednie,
4. czynniki osobiste.

18.2 Publikacje rekomendowane dla biblioteki/bazy danych Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

Bradley, J., Zaleski, J., Tomaszewski, P., Zembaty, M., i Wojtasiak, A., *Ocena wpływu Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia i wybranych Programów Operacyjnych na lata 2007-2013 na gospodarki polskich województw przy pomocy modeli regionalnych HERMIN*. Wrocławska Agencja Rozwoju Regionalnego, Wrocław 2006;

Bukowski, M., Pelle, D., Saj, W., *Wpływ funduszy unijnych na gospodarkę Polski w latach 2004-2020*, Instytut Badań Strukturalnych, Warszawa 2008;

Kaczor, T., Socha, R., *Badanie wpływu Narodowego Planu Rozwoju 2004-2006 oraz Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia 2007-2013 na wybrane wskaźniki dokumentów strategicznych*, Instytut Badań na Gospodarką Rynkową, Warszawa 2008;

Lee E. S., *A theory of migration*, Demography, UC Berkeley, 1966;

18.3 Rekomendacje metod badawczych i narzędzi

W badaniu zastosowano założenie, że badania ilościowe umożliwiają zebranie informacji o skali zjawiska, a badania jakościowe ułatwiło zrozumienie wieloaspektowego wpływu funduszy unijnych na migracje wewnętrzne i zagraniczne. Ze względu na powszechne komplikacje i utrudnienia przy badaniu zmiany miejsca zamieszkania i zatrudnienia respondentów, warto to założenie stosować.

Zgodnie z koncepcją przyjętą w badaniu, wpływ funduszy europejskich był analizowany na poziomie całego społeczeństwa, a następnie prowadzone były bardziej szczegółowe analizy zbiorowości pośrednio lub bezpośrednio związanych z funduszami unijnymi.

Stosując generalną zasadę „od ogółu do szczegółu” bogaty zestaw metod i technik badawczych (zarówno ilościowych jak i jakościowych) umożliwił badanie różnorodnych grup respondentów skupionych wokół jednego problemu. Badano przedstawicieli takich grup jak:

1. ogół społeczeństwa;
2. beneficjentów projektów finansowanych ze środków unijnych;
3. wykonawców i podwykonawców robót finansowanych ze środków UE;
4. imigrantów i emigrantów;
5. interesariuszy projektów;
6. pracowników instytucji zarządzających i wdrażających fundusze unijne,
7. ekspertów zajmujących się problematyką migracji.

18.4 Rekomendacje zagadnień wymagających szerszych badań i analiz – propozycje dla problematyki badań planowanych przez Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy

1. Badanie zróżnicowania rozwoju społeczno – gospodarczego w województwie mazowieckim w kontekście wykorzystania środków z funduszy europejskich oraz ich wpływu na zjawiska zachodzące na rynku pracy;
2. Analiza, przy wykorzystaniu proponowanych w Projekcie metod badawczych, migracji wewnętrznych (między powiatami, gminami) oraz zewnętrznych, w tym zagranicznych.
3. Głęboka analiza zasobów siły roboczej aktywnej zawodowo w Warszawie – badanie imigrantów (migracje wahadłowe i stałe) z powiatów mazowieckich, z innych rejonów Polski oraz cudzoziemców.

19. Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem

19.1 Książki i raporty opublikowane w wersji książkowej

Książka autorska:

Czyż Paweł, Dec Damian, Leszczyńska Barbara, Nowak Sylwia, Osiński Bartosz, Puszczak Krzysztof, Rokicki Bartłomiej, Ryński Krzysztof, Stronkowski Piotr, Wolińska Irena, *Wpływ funduszy Unii Europejskiej na saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych w Polsce*, MRR, Warszawa 2009.

Artykuł w tomie autorskim: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] idem, *Tytuł tomu*, Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Artykuł w tomie zbiorowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł zbioru*, red. [Nazwisko i imię], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

19.2 Artykuły

Artykuł w czasopiśmie naukowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Strony.

Brak

Artykuły z dzienników, tygodników, czasopism popularnych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer (dla dzienników: dokładna data wydania)

Brak

Artykuły z pism internetowych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Adres strony, dostęp dn. [podać datę]

Brak

19.3 Materiały, teksty i bazy danych w wersji elektronicznej

Materiały online:

Leszczyńska Barbara, Nowak Sylwia, Reński Krzysztof, Rokicki Bartłomiej, Stronkowski Piotr, Szczepocka Ida, *Wpływ funduszy Unii Europejskiej na saldo migracji wewnętrznych i zewnętrznych w Polsce. Raport końcowy*, www.fundusze-strukturalne.gov.pl, dostęp dn. 2.09.09.

Materiały na CD, itp.: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Typ nośnika, Wydawca, Miejsce wydania, Rok

Brak

19.4 Raporty wewnętrzne i materiały nieopublikowane

Raporty, etc: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa instytucji, Rok

Brak

Prace magisterskie, doktorskie (nieopublikowane): Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa uczelni, Rok

Brak

19.5 Materiały konferencyjne

Materiały drukowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł tomu*, red. [Nazwisko i imię redaktora], [jeżeli tytuł tomu nie zawiera informacji o nazwie, miejscu i dacie konferencji podajemy: „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Materialy online: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data, Adres www, dostęp dn. [podać datę]

Brak

Materialy nieopublikowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data

Brak

BADANIE NR 5. ŚCIEŻKI DO ZATRUDNIENIA

20. Przedmiot badań według obszarów problemowych

20.1 Nazwa (temat badania)

„Badanie ścieżek prowadzących osoby zagrożone wykluczeniem społecznym do zatrudnienia”, w ramach Działania 1.5 SPO RZL 2004 – 2006, zostało zrealizowane na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego Departament Zarządzania EFS przez Policy & Action Group Uniconsult Sp. z o. o. w Warszawie, w ramach ewaluacji tematycznej Działania 1.5 SPO RZL (*Promocja aktywnej polityki społecznej poprzez wsparcie grup szczególnego ryzyka*).

20.2 Cel lub cele badania

Ogólnym celem badania było określenie skutecznych ścieżek prowadzących osoby zagrożone wykluczeniem społecznym do zatrudnienia.

Cele szczegółowe:

1. przygotowanie minimum 6 studiów przypadków spektakularnego przezwyciężenia indywidualnych trudności w integracji społecznej i zawodowej uczestników projektów (tzw. „*success stories*”),
2. zidentyfikowanie czynników decydujących o skuteczności wsparcia udzielanego osobom wykluczonym oraz zaproponowanie optymalnego zakresu wsparcia dla tej kategorii.

20.3 Główne i pomocnicze hipotezy / pytania badawcze

Nie podano.

20.4 Przedmiot badania

20.4.1 Główny temat badania

Główny temat badania dotyczy obszaru 2: Charakterystyka rynku pracy: bezrobocie (2.3): bezrobocie długotrwałe (2.3.1.1), przyczyny (2.3.2), kontekst społeczny (2.3.4), wykluczenie społeczne (2.3.8).

Przedmiotem badania było wykluczenie społeczne spowodowane w głównej mierze przez długotrwałe bezrobocie. Analizowane były biografie zawodowe i społeczne konkretnych osób – beneficjentów projektów w ramach Działania 1.5.

20.4.2 Uzupełniający(e) temat(y) badania

Uzupełniającym tematem badań jest polityka rynku pracy (obszar 3), z uwzględnieniem efektywności jej instrumentów (3.3.), programy celowe (3.5), wykorzystanie projektów finansowanych przez EFS (3.9).

Dodatkowym przedmiotem badania były projekty (jako element polityki rynku pracy), w których beneficjenci wzięli udział: założenia, cele, czynniki sukcesu/porażki, efektywność. Poddanie ich głębokiej analizie jakościowej miało wzbogacić wiedzę do stworzenia modelu „optymalnej ścieżki wsparcia”.

21. Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych

21.1 Źródła danych

21.1.1 Analiza źródeł zastanych

Badanie źródeł zastanych została oparta na wnikliwej analizie dokumentacji z realizowanych projektów w ramach Działania 1.5, raportów Ministerstwa Rozwoju Regionalnego oraz Ministerstwa Pracy i Spraw Socjalnych na temat wdrażania Działania 1.5 za rok 2005 i pierwszy kwartał 2006 r., dokumenty regulujące wdrażanie Działania 1.5, m.in. Uzupełnienie Programu i Wytyczne dla instytucji uczestniczących w realizacji SPO RZL, materiały dotyczące metodologii mierzenia tzw. rezultatów miękkich w projektach społecznych oraz opisy dobrych praktyk w programie IW EQUAL. Wykorzystano literaturę przedmiotu:

1. Chudzicka-Czupała A., *Bezrobocie. Różne oblicza wsparcia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2004;
2. Fatyga B., Zieliński P., *Ewaluacja projektów dotowanych przez program Pomocna Społeczność Lokalna Fundacji im. Stefana Batorego*, maszynopis 2001;

3. G. Kranas, (red.), *Organizacja. Praca. Bezrobocie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 1999;
4. Leś E., (red.), *Pomoc społeczna. Od klientelizmu do partycypacji*, Wydawnictwo ASPRA-JA, Warszawa, 2003;
5. Hrynkiewicz J., (red.), *Przeciw ubóstwu i bezrobociu. Lokalne inicjatywy obywatelskie*, ISP, Warszawa 2002;
6. Frieske K.W, (red.), *Utopie inkluzji. Sukcesy i porażki programów reintegracji społecznej*, IPiSS, Warszawa 2004;
7. Kaźmierczak T., Rymsza M., (red.), *W stronę aktywnej polityki społecznej*, ISP, Warszawa 2003.

21.1.2 Badania empiryczne

Badanie jakościowe – studia przypadków (metoda badań biograficznych), wywiady pogłębione IDI, panel dyskusyjny FGI.

21.1.3 Techniki i narzędzia badawcze

W badaniach wykorzystano następujące narzędzia: kwestionariusz oceny projektów dla sędziów oceniających (ekspertów), dyspozycje do wywiadu telefonicznego z koordynatorami badanych projektów, ankietę rozesłaną pocztą elektroniczną, dyspozycje do wywiadów IDI realizatorami projektów oraz dyspozycje do wywiadów IDI z beneficjentami, scenariusz panelu dyskusyjnego,

21.2 Charakterystyka próby

21.2.1 Charakter próby

Dobór próby badawczej i przebieg badania podzielono na 6 etapów:

Etap 1: Wybór projektów zrealizowanych w ramach Działania 1.5 odbył się dzięki zastosowaniu metody sędziów kompetentnych. Ze 182 finansowanych przez EFS w ramach Działania 1.5 projektów wytypowano do analizy 14 udanych projektów (po wnikliwej analizie treści dokumentów projektowych i ocenie ekspertów).

Etap 2: W wyniku analizy informacji pochodzących z wywiadów oraz ankiet e-mailowych zostało wytypowanych 7 projektów, które zostały uznane za rokujące duże szanse na identyfikację przypadków sukcesu zawodowego i społecznego uczestników. Były to następujące projekty:

1. Projekt „Integracja społeczno-zawodowa osób zagrożonych wykluczeniem społecznym” realizowany przez Stowarzyszenie Szkoła „Barki” im. H.Ch. Kofoeda – Centrum Integracji Społecznej w Poznaniu, w okresie 01.08.2005 r. – 31.12.2006 r.;
2. Projekt „Reintegracja Zawodowa Bezrobotnych Mieszkańców Żoliborza EFEKT” realizowany przez Ośrodek Pomocy Społecznej Dzielnicy Żoliborz m.st. Warszawy w okresie 01.02.2005 r. – 31.01.2007 r.;
3. Projekt „Twoja wiedza – Twój sukces” edycja 2005 – „Edukacja kluczem do przyszłości” realizowany przez Komendę Główną Ochotniczych Hufców Pracy w okresie 01.03.2005 r. – 31.01.2006 r., miejsce realizacji Centrum Edukacji i Pracy Młodzieży OHP w Piotrkowie Trybunalskim;
4. Projekt „Program integracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym” realizowany przez Ośrodek Pomocy Społecznej Dzielnicy Bielany m.st. Warszawy w okresie 01.03.2005 r. – 31.12.2006 r.;
5. Projekt „START – integracja społeczna i zawodowa” realizowany przez Zakład Doskonalenia Zawodowego w Katowicach w okresie 01.09.2005 r. – 31.03.2006 r.;
6. Projekt „Reintegracja zawodowa przepustką do pracy” realizowany przez Powiatowy Urząd Pracy w Rybniku w okresie 01.01.2005 r. – 31.12.2006 r.;
7. Projekt „Program reintegracji zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z Dzielnicy Włochy” realizowany przez Ośrodek Pomocy Społecznej Dzielnicy Włochy m.st. Warszawy w okresie 01.03.2005 r. – 31.05.2006 r.

Etap 3: Wywiady pogłębione z realizatorami wytypowanych projektów oraz obserwacja jawna miejsc realizacji projektów i beneficjentów. Wytypowano (dobór celowy) 7 beneficjentów (za ich zgodą) do udziału w badaniu „studium przypadku”.

Były to następujące osoby:

1. mężczyzna długotrwale bezrobotny, po rozpadzie rodziny – Poznań;
2. kobieta długotrwale bezrobotna, z zaburzeniami psychicznymi – Warszawa;

3. młoda osoba pochodząca z rodziny ubogiej, zagrożonej dysfunkcjami społecznymi, nie ucząca się i nie pracująca, mieszkanka wsi – Piotrków Trybunalski;
4. kobieta długotrwale bezrobotna, samotna matka z przewlekle chorym dzieckiem - Warszawa;
5. były więzień, bezrobotny – Katowice;
6. młoda osoba pochodząca z rodziny ubogiej, zagrożonej dysfunkcjami społecznymi, nie pracująca, mieszkanka miasta – Rybnik;
7. kobieta długotrwale bezrobotna, mniejszościowa grupa religijna – Warszawa.

Etap 4: opracowanie studiów przypadku 7 osób, które „przewyciężyły trudności w integracji społecznej i zawodowej”.

Etap 6: wytypowano 6 niezależnych ekspertów (specjaliści ze środowiska akademickiego i praktycy mający doświadczenie we wdrażaniu projektów społecznych) do wzięcia udziału w panelu dyskusyjnym (FGI). W ten sposób dokonano weryfikacji uzyskanych wyników badań i prac analitycznych (etap 5).

21.2.2 Teren badań

21.2.2.1 Ogólnopolski

Nie dotyczy.

21.2.2.2 Regionalny

Badanie odbyło się w celowo wyznaczonych ośrodkach z następujących miast: Warszawa, Poznań, Rybnik, Katowice, Piotrków Trybunalski.

21.2.2.3 Województwo mazowieckie

W woj. mazowieckim badaniem objęto projekty EFS realizowane przez 3 placówki: Ośrodek Pomocy Społecznej Dzielnicy Żoliborz, Ośrodek Pomocy Społecznej Dzielnicy Bielany, Ośrodek Pomocy Społecznej Dzielnicy Włochy.

21.3 Sposoby analizy i zastosowane metody

21.3.1 Metody statystyczne

Nie stosowano.

21.3.2 Metody ekonometryczne

Nie stosowano.

21.3.3 Inne metody analizy

Badanie zostało zrealizowane przy użyciu różnorodnych technik i metod jakościowych. W etapie 5 prowadzono jakościowe prace analityczne na podstawie zebranych danych źródłowych, dokumentów projektowych, wyników badań jakościowych oraz analizy literatury przedmiotu.

22. Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki

22.1 Wykorzystane wskaźniki

Badania jakościowe, które stanowią metodę badawczą niniejszego Raportu wykluczają formułowanie twierdzeń/wniosków o częstotliwości zjawisk i dokonanie ich pomiaru, czyli stosowanie twardych wskaźników (np. wyrażanych liczbowo, procentowo).

22.2 Zakres i rodzaj danych możliwych do wygenerowania z baz danych, wskaźniki możliwe do uzyskania

Brak bazy danych.

22.3 Ocena zastosowanej metody w odniesieniu do celu badania

W badaniu zastosowano metody jakościowe poprzedzone fazą wstępną (rozmowy telefoniczne, ankieta e-mailowa). Należy uznać, że cele badania zostały osiągnięte: przeprowadzono 7 studiów przypadku oraz określono czynniki decydujące o skuteczności wsparcia udzielanego osobom wykluczonym. Stworzono także model „optymalnej ścieżki

wsparcia”. Raport zawiera również bogata listę rekomendacji adresowaną do instytucji programujących, wdrażających i realizujących projekty z zakresu integracji społeczno – zawodowej.

22.4 Syntetyczne przedstawienie wyników badań

Opisane biografie siedmiu badanych osób mają charakter reportażowy. Indywidualne historie zawierają następujące podrozdziały: Zagrożenie wykluczeniem społecznym w biografii beneficjenta/ki, Uczestnictwo w projekcie, Zmiany w życiu beneficjenta/ki i jego/jej plany na przyszłość.

W efekcie prac wykonanych w 5 etapie badania powstało opracowanie przedstawiające zestaw czynników wpływających na skuteczność projektów adresowanych do osób wykluczonych oraz proponujące „optymalną ścieżkę wsparcia”, czyli modelowy projekt dla osób wykluczonych. Czynniki te dzieli się na 2 grupy (autorzy zastrzegają, że nie są to grupy całkowicie rozłączne):

1. na poziomie działań podejmowanych przez projektodawcę, czyli instytucję bądź podmiot wdrażający projekt: bogactwo doświadczeń i perspektywy oraz chęć modyfikacji i innowacyjności działania, wprowadzanie nowych rozwiązań (np. propagowanie idei przedsiębiorczości społecznej), starannie opracowany i stosowany proces rekrutacji beneficjentów (np. „ośrodki pomocy społecznej na Bielanach i Żoliborzu ściśle współpracują w zakresie rekrutacji z urzędem pracy, a także, z uwagi na dodatkowe kryteria wyboru uczestników – na przykład, zagrożenie alkoholizmem – z poradniami alkoholowymi i grupami AA”, dodatkowa motywacja: „próby dodatkowego motywowania beneficjentów, na przykład Ośrodek Pomocy Społecznej Warszawa Bielany zawiera z beneficjentami kontrakty, w których obie strony zaciągają wobec siebie zobowiązania, to znaczy, realizator projektu zobowiązuje się do zaoferowania beneficjentowi określonych świadczeń, beneficjent zaś do aktywnego z nich korzystania”), profesjonalizm kadry pod względem kwalifikacji oraz predyspozycji osobowościowych, a także zaangażowanie osobiste w pomoc dla osób wykluczonych, profesjonalne zarządzanie projektem i praca zespołowa, współpraca wielu partnerów społecznych na poziomie lokalnym, łączenie praktyki z wiedzą teoretyczną czerpaną z literatury przedmiotu;

2. na poziomie sytuacji beneficjenta w projekcie: trafna diagnoza potrzeb, oczekiwań, możliwości i motywacji beneficjentów, elastyczność wsparcia wraz ze zmianą w czasie preferencji beneficjenta reintegracji społecznej, indywidualizacja działania – dostosowanie

programów do indywidualnych uwarunkowań każdego beneficjenta osobno, mała liczebność grup - ograniczenie liczby osób uczestniczących w danym działaniu („Z badania wynika, że realizowane projekty miały średnio ok. 80 – 100 beneficjentów i tę liczbę można uznać za optymalną”), długotrwałe wsparcie, kompleksowość (doradztwo indywidualne i grupowe, poradnictwo, warsztaty, szkolenia, staże, praktyki, jak i wsparcie materialne np. zwrot kosztów przejazdu) i wielowymiarowość (przy wykorzystaniu indywidualnego wysiłku i zaangażowania uczestnika) wsparcia szczególnie ze względu na wahania na rynku pracy, podtrzymywanie długofalowej motywacji działania, dopasowanie działań edukacyjnych do poziomu kulturalnego i intelektualnego beneficjentów, dopasowanie profilu wsparcia i szkoleń do potrzeb rynku pracy, wsparcie beneficjentów w sferze problemów dodatkowych wiążących się z głównym problemem będącym przyczyną porażki życiowej, kontynuacja wsparcia po zakończeniu projektu (np. kluby pracy, kluby integracji społecznej), budowanie silnej więzi wspólnotowej między uczestnikami projektów, poszanowanie godności (niestosownie terminologii popularnej w naukach społecznych: „wykluczenia społecznego” i „wykluczonych”) i traktowanie podmiotowe osób uczestniczących w projektach.

Raport kończy lista rekomendacji, których generalnym przesłaniem jest zalecenie przestrzegania zasad zawartych w opracowanym modelu „optymalna ścieżka wsparcia”. Model zawiera 3 fazy (szczegółowy opis Modelu na stronach 61 – 62 Raportu):

1. faza przygotowań: diagnoza potencjału instytucji realizującej projekt, analiza warunków zewnętrznych (w tym m.in.: potencjalnych beneficjentów, rynku pracy), pozyskanie personelu zarządzającego i merytorycznego, opracowanie zasad organizacji projektu,
2. faza implementacji projektu: rekrutacja beneficjentów, rozpoznanie oczekiwań, motywacji i determinacji beneficjentów, opracowanie indywidualnych programów, wsparcie psychologa, uruchomienie grup samopomocowych, warsztatów psychospołecznych, poradnictwo i warsztaty zawodowe, dodatkowe kursy zawodowe, ewentualne wsparcie materialne, pośrednictwo zawodowe;
3. faza zakończenia projektu: monitorowanie postępów/zmian u beneficjentów, przygotowanie działań wspierających po zakończeniu projektu, monitoring połączony z doradztwem i ewaluacją realizacji projektu.

22.5 Informacja o lukach badawczych, deficytach informacji

Zgodnie z założeniami badania zdiagnozowano poddany analizie interesujący problem przy użyciu bogatego zestawu badań jakościowych. Tego typu metoda badawcza umożliwia wnikliwe rozpoznanie zjawiska, wyodrębnienie w niewielkiej skali pewnych specyficznych cech lecz nie pozwala na generalizowanie wniosków, dokonywanie analiz i prognozowanie zmian w ujęciu ilościowym. Badane przypadki i wnioski z obserwacji mogą dotyczyć jedynie jednostkowych zdarzeń i warunków.

W niniejszym badaniu brakuje części empirycznej opartej na badaniach ilościowych (np. na podstawie danych statystycznych dotyczących interesującego zjawiska, na podstawie analizy innych projektów z Działania 1.5, szerszej grupy beneficjentów lub innych działań niekoniecznie zakończonych sukcesem – jako studium komparatywne), która stanowiłaby tło dla zamieszczenia opisanych przypadków.

23. Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

23.1 Informacje, wskaźniki możliwe do wykorzystania w opracowywaniu koncepcji badawczej Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

Przy opracowaniu koncepcji badań MORP można wykorzystać listę czynników (leżących po stronie instytucji realizującej projekt oraz samych beneficjentów), która została opracowana na podstawie wywiadów z beneficjentami i realizatorami projektów.

23.2 Publikacje rekomendowane dla biblioteki/bazy danych Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

Frieske K.W, (red.), *Utopie inkluzji. Sukcesy i porażki programów reintegracji społecznej*, IPiSS, Warszawa 2004;

Hryniewicz J., (red.), *Przeciw ubóstwu i bezrobociu. Lokalne inicjatywy obywatelskie*, ISP, Warszawa 2002;

Leś E., (red.), *Pomoc społeczna. Od klientelizmu do partycypacji*, Wydawnictwo ASPRA-JA, Warszawa, 2003;

Kaźmierczak T., Rymsza M., (red.), *W stronę aktywnej polityki społecznej*, ISP, Warszawa 2003.

23.3 Rekomendacje metod badawczych i narzędzi

W opracowaniu koncepcji badawczej, która obejmowałaby jakościowe metody badań społecznych można zastosować opisane w Raporcie techniki:

1. metoda sędziów kompetentnych – w procesie selekcji materiału badawczego;
2. analiza biografii zawodowej i sekwencji zdarzeń z życia osobistego, które wpłynęły na losy osób poddanych badaniu;
3. obserwacja prowadzona przez badacza dokonywana w miejscu poczynania badawczych w celu uchwycenia istotnych cech z punktu widzenia tematu badania, a werbalnie nieartykułowanych (np. opis warunków pracy, poziomu intelektualnego rozmówcy itp.);
4. panel ekspercki – badanie FGI, w celu weryfikacji i obiektywizacji wyników badań terenowych (szczególnie ważne w przypadku tworzenia projektów, których celem jest budowanie rozwiązań modelowych, schematów działania itp.).

23.4 Rekomendacje zagadnień wymagających szerszych badań i analiz – propozycje dla problematyki badań planowanych przez Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy

W badaniach MORP można uwzględnić szeroką analizę wykluczenia społecznego (np. poprzez badanie klientów pomocy społecznej, długotrwale bezrobotnych, uczestników zajęć w centrach integracji społecznej itp.) z zastosowaniem:

1. szerokiej analizy biograficznej osób badanych;
2. modelu „optymalnej ścieżki wsparcia” do analizowania efektywności działań.

24. Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem

24.1 Książki i raporty opublikowane w wersji książkowej

Książka autorska:

Drażkiewicz Jerzy, Górniak Katarzyna, Schimanek Tomasz, Witkowska Justyna, *Ścieżki do zatrudnienia. Badanie ścieżek prowadzących osoby zagrożone wykluczeniem społecznym do zatrudnienia*”, w ramach Działania 1.5 SPO RZL 2004 – 2006, PAG Uniconsult, Warszawa 2006.

Artykuł w tomie autorskim: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] idem, *Tytuł tomu*, Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Artykuł w tomie zbiorowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł zbioru*, red. [Nazwisko i imię], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

24.2 Artykuły

Artykuł w czasopiśmie naukowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Strony.

Brak

Artykuły z dzienników, tygodników, czasopism popularnych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer (dla dzienników: dokładna data wydania)

Brak

Artykuły z pism internetowych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Adres strony, dostęp dn. [podać datę]

Brak

24.3 Materiały, teksty i bazy danych w wersji elektronicznej

Materiały online:

Drażkiewicz Jerzy, Górniak Katarzyna, Schimanek Tomasz, Witkowska Justyna, *Ścieżki do zatrudnienia. Badanie ścieżek prowadzących osoby zagrożone wykluczeniem społecznym do zatrudnienia*”, w ramach Działania 1.5 SPO RZL 2004 – 2006., www.fundusze-strukturalne.gov.pl, dostęp dn. 1.09.09

Prezentacja projektu w formacie Power Point:

<http://www.fundusze-strukturalne.gov.pl/NR/rdonlyres/79FB671E-1F63-47F8-BF86-82B202C151BB/28218/sciezkidozatrudnienia1.pdf>, dostęp 2.09.09

Materiały na CD, itp.: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Typ nośnika, Wydawca, Miejsce wydania, Rok

Brak

24.4 Raporty wewnętrzne i materiały nieopublikowane

Raporty, etc: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa instytucji, Rok

Prace magisterskie, doktorskie (nieopublikowane): Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa uczelni, Rok

Brak

24.5 Materiały konferencyjne

Materiały drukowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł tomu*, red. [Nazwisko i imię redaktora], [jeżeli tytuł tomu nie zawiera informacji o nazwie, miejscu i dacie konferencji podajemy: „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Materiały online: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data, Adres www, dostęp dn. [podać datę]

Brak

Materiały nieopublikowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data

Brak

BADANIE NR 6. RAPORT Z BADANIA RYNKU PRACY POWIATU ŁOSICKIEGO

25. Przedmiot badań według obszarów problemowych

25.1 Nazwa (temat badania)

Raport z badania rynku pracy powiatu łosickiego, w ramach projektu: Analiza sytuacji na wybranych powiatowych rynkach pracy oraz stworzenie metodologii badania lokalnego rynku pracy w Polsce.

Projekt realizowało Konsorcjum firm: agencja profile sp. z o.o., profile dialog sp. z o.o. oraz MillwardBrown SMG/KRC dla Ministerstwa Pracy i Spraw Socjalnych. Projekt współfinansowany ze środków UE w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego.

25.2 Cel lub cele badania

Cele badania:

1. stworzenie kompleksowej charakterystyki sytuacji na łosickim rynku pracy
2. stworzenie uniwersalnej metodologii badania lokalnego rynku pracy
3. stworzenie narzędzia analitycznego, który wraz z metodologią umożliwi samodzielne monitorowanie rynku pracy przez pracowników PUP.

25.3 Główne i pomocnicze hipotezy / pytania badawcze

Nie podano.

25.4 Przedmiot badania

25.4.1 Główny temat badania

Głównym tematem badań była charakterystyka rynku pracy (obszar 2). Zawiera ona następujące tematy: zasoby siły roboczej 2.2.1 (struktura demograficzna 2.2.1.1, aktywność zawodowa 2.2.1.4., mobilność edukacyjna i przestrzenna 2.2.1.5), migracje zarobkowe 2.2.4, zatrudnienie 2.4 (dynamika i struktura 2.4.2, kwalifikacje wykorzystane w pracy 2.4.1.1, formy zatrudnienia 2.4.6, elastyczne formy zatrudnienia 2.4.8, wynagrodzenia 2.4.5),

bezrobocie 2.3 (charakterystyka czasu trwania 2.3.1.1, przyczyn 2.3.2., cech społeczno – demograficznych 2.3.1.3, położenie ekonomiczne bezrobotnych i ich rodzin 2.3.3, płace progowe 2.3.7), nieaktywność zawodowa 2.5 (przyczyny 2.5.1, cechy społeczno – demograficzne oraz źródła utrzymania, skłonność do aktywizacji w przyszłości 2.5.4), popyt na pracę 2.1 (poziom zatrudnienia wraz z opisem firmy 2.1.3 oraz zapotrzebowanie na pracowników 2.1.4, współpraca pracodawców z PUP 2.1.6).

25.4.2 Uzupełniający(e) temat(y) badania

W Raporcie uwzględniono dodatkowo dwa tematy: społeczno – ekonomiczne i prawne uwarunkowania sytuacji na rynku pracy (obszar 1) oraz polityka rynku pracy (obszar 3). W ramach obszaru 1 zawarto ogólną charakterystykę społeczno – gospodarczą powiatu łosickiego (1.1.3). Obszar 3 zawiera opis: funkcjonowania PUP, współpracę PUP z przedsiębiorstwami 3.1, stosowane w powiecie instrumenty polityki rynku pracy 3.3, efektywność 3.5, pośrednictwo pracy, w tym organizacja giełd pracy 3.7.

26. Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych

26.1 Źródła danych

26.1.1 Analiza źródeł zastanych

W ramach projektu dokonano analiz publicznych źródeł informacji ogólnopolskich i powiatowych, krajowych i międzynarodowych dokumentów dotyczących strategii zatrudnienia i rozwoju zasobów ludzkich. Wykorzystano następujące źródła informacji powiatowych: publiczne statystyki gmin i powiatów, statystyki powiatowego urzędu pracy, lokalne źródła informacji statystycznych (dane starostwa, innych organów władzy lokalnej oraz organizacji pozarządowych).

26.1.2 Badania empiryczne

Badania ilościowe: badanie ludności powiatu (podaż pracy) oraz przedsiębiorstw (popyt na pracę). Badanie empiryczne zawiera także oceny i opinie uzyskane z wywiadów z

pracownikami PUP, starostwa, urzędów gminy, organizacji pozarządowych, pracodawców i innymi kluczowymi informatorami. oraz lokalnymi liderami. W Raporcie nie wspomina się o rodzaju zastosowanej techniki w tej części badania.

26.1.3 Techniki i narzędzia badawcze

W badaniu sondażowym z mieszkańcami powiatu i z przedsiębiorcami posłużono się kwestionariuszem wywiadu - ankietą. W badaniu PUP i liderów lokalnych zastosowano wywiad, lecz brakuje dokładnego opisu jakim narzędziem się posługiwano w celu uzyskania opinii i ocen tej grupy respondentów (czy był to wywiad kwestionariuszowy, swobodny itp.).

26.2 Charakterystyka próby

26.2.1 Charakter próby

Informacje uzyskane z badania sondażowego pochodziły z dwóch grup respondentów:

1. mieszkańcy powiatu (w sumie 458 respondentów): posługując się operatem PESEL wybrano losowo 350 osób (zrealizowana próba podstawowa Ap, 341 osób). Do bazy tej dodano inne osoby bezrobotne z gospodarstw domowych wylosowanych respondentów (baza Ad, 14 osób) oraz osoby bezrobotne (baza B, 103 osoby) wylosowane z rejestrów powiatowego urzędu pracy;
2. przedsiębiorstwa powiatu (w sumie 252 ankiety): w próbie (baza C) znalazło się 10 największych pracodawców (kluczowych dla lokalnego rynku pracy), a pozostałe 242 firmy zostały wylosowane z operatu, którym była baza płatników Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Celowo usunięto z próby dwie trzecie firm jednoosobowych, tak aby badaniem została objęta większa grupa firm dużych i średnich (szczegóły struktury operatu ZUS na str. 157).

Badanie zawierało także wywiady z pracownikami powiatowego urzędu pracy, starostwa, urzędów gminy, organizacji pozarządowych, pracodawców i innymi kluczowymi informatorami, lecz w opisie zastosowanej metodologii i charakterystyki próby brakuje dokładnej informacji na ten temat.

26.2.2 Teren badań

26.2.2.1 Ogólnopolski

Nie dotyczy.

26.2.2.2 Regionalny

Projekt pod tytułem *Analiza sytuacji na wybranych powiatowych rynkach pracy oraz stworzenie metodologii badania lokalnego rynku pracy w Polsce* został zrealizowany w sześciu powiatach – każdy usytuowany w innym województwie (w woj. mazowieckim, warmińsko-mazurskim, kujawsko-pomorskim, dolnośląskim, śląskim, pomorskim).

26.2.2.3 Województwo mazowieckie

Na Mazowszu zbadano powiat łosicki.

26.3 Sposoby analizy i zastosowane metody

26.3.1 Metody statystyczne

Zastosowanymi w badaniu metodami były: porównanie podstawowych rozkładów zmiennych oraz analiza podstawowych miar statystycznych. Zastosowano różnorodne współczynniki w tym m.in. współczynnik korelacji Pearsona (wskazuje na korelację lub jej brak między rozkładami poszczególnych zmiennych zależnych i niezależnych).

26.3.2 Metody ekonometryczne

Oszacowana została wielomianowa regresja logitowa, w której zmienną zależną był stan na rynku pracy, zaś zmiennymi niezależnymi były cechy osób oraz gospodarstw domowych, do których te osoby należą. W oszacowanej regresji pominięte zostały dwie zmienne, w związku z silną korelacją ze stanem na rynku pracy: źródło dochodu (uzyskiwanie dochodu z pracy jest silnie skorelowane z faktem wykonywania pracy, współczynnik korelacji Pearsona = 0,9) oraz fakt rejestracji w PUP (silnie skorelowany z faktem bycia bezrobotnym, współczynnik korelacji Pearsona = 0,7).

26.3.3 Inne metody analizy

Dodatkową metodą analizy była technika analityczna SWOT, zawierająca cztery kategorie czynników strategicznych (mocne strony, słabe strony, zagrożenia, szanse). Pozwoliła ona na wypunktowanie zalet i wad powiatowego rynku pracy oraz wskazanie zewnętrznych cech otoczenia tworzących szanse i zagrożenia rozwoju lokalnego.

27. Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki

27.1 Wykorzystane wskaźniki

W badaniu wykorzystano następujące wskaźniki: wskaźnik zaludnienia, stopa bezrobocia, wskaźnik zatrudnienia, wskaźnik zdawalności egzaminu dojrzałości w szkołach powiatu łosickiego, wskaźnik bezrobocia absolwentów, współczynnik aktywności zawodowej, wskaźnik skuteczności działań PUP (kwota pozyskanych środków z UE w przeliczeniu na jednego bezrobotnego), wskaźnik indywidualnej aktywności gospodarczej, wskaźnik rozwoju przedsiębiorstw.

27.2 Zakres i rodzaj danych możliwych do wygenerowania z baz danych, wskaźniki możliwe do uzyskania

Brak bazy danych.

27.3 Ocena zastosowanej metody w odniesieniu do celu badania

Cele badania miały charakter diagnostyczny i metodologiczny. Diagnoza łosickiego rynku pracy została opracowana na podstawie różnorodnych danych źródłowych. Uwzględniono braki informacji niezbędnych do stworzenia systemu monitoringu rynku pracy, który posłużyłby do wzrostu efektywności działania w sferze społeczno – gospodarczej powiatu. Badania terenowe zostały tak zaprojektowane aby uzupełnić braki wiedzy o sytuacji na lokalnym rynku pracy oraz opinii strony popytowej i podaźowej. Dzięki zastosowaniu szerokiej definicji grupy respondentów „mieszkańcy powiatu” (pracujący, bezrobotni, bierni zawodowo) uzyskano bardzo interesujące i kompleksowe wyniki sondażowe. Szczególnie

interesująca jest kategoria „bezrobocia ekonomicznego”. Adekwatna do celu badania jest także metoda zastosowana w odniesieniu do strony popytowej. Ze względu na cel projektu wyjątkowo pozytywnie należy ocenić zastosowanie analizy SWOT.

27.4 Syntetyczne przedstawienie wyników badań

Wyniki badania powiatu łosickiego prezentowane są w siedmiu rozdziałach poświęconych wybranym zagadnieniom. W tekście oraz w podsumowaniu każdej części znajduje się odniesienie do całości projektu: porównuje się wyniki badania w powiecie łosickim w stosunku do wyników badania w pozostałych 5 powiatach. Powiat łosicki wyróżniały spośród badanych powiatów następujące cechy: duży udział rolnictwa, wysoka stopa zatrudnienia, niska stopa bezrobocia, duży udział długookresowego bezrobocia. W pierwszej części Raportu opisano charakterystykę społeczno – gospodarczą oraz administracyjną powiatu, wykorzystanie zasobów ludzkich na rynku pracy (stopa bezrobocia rejestrowanego w analizowanym okresie wynosiła 16,4%, zaledwie 7% bezrobotnych miało prawo do zasiłku, 75% bezrobotnych zamieszkiwało na wsi, 60% bezrobotnych pozostawało bez pracy ponad rok). Stopa bezrobocia w badaniu dla powiatu łosickiego wyniosła 17,9%.

Wskazano, że nastroje respondentów dotyczące przyszłości powiaty są umiarkowanie optymistyczne: wymieniono mocne strony powiatu oraz stojące przed nim szanse dające nadzieję na uniknięcie istniejących zagrożeń. Czynnikiem zewnętrznym dającym nadzieję na przyszłość są rosnące środki akcesyjne oraz zwiększający się krąg beneficjentów. Wobec braku kapitałów własnych to zjawisko może okazać się kluczowe dla mieszkańców powiatu. Badanie ukazały pozytywny obraz władz lokalnych, które odgrywają istotną rolę w kształtowaniu: uczestniczą w kreowaniu doraźnych i strategicznych działań na rzecz aktywizacji rynku pracy (zarówno po stronie pracobiorców jak i pracodawców). Zaprezentowano także opinie pracowników PUP na temat własnej działalności, warunki działania Powiatowej Rady Zatrudnienia, a także opinie aktorów zewnętrznych na temat efektywności walki z bezrobociem. Ogólna ocena działania i efektywności PUP jest dobra.

W Raporcie znajduje się charakterystyka ludności powiatu. Uwzględniono aktywność ekonomiczną i edukacyjną (opisana rozwój szkolnictwa i efektywność edukacji). Ludność biorąca udział w badaniu jest raczej słabo wykształcona (ponad 50% z wykształceniem najwyżej zasadniczym zawodowym). Współczynnik aktywności zawodowej wynosi 65,7%, jest nieco wyższy dla mężczyzn niż kobiet. Zwrócono uwagę na rolniczy charakter powiatu, wysoki udział rolnictwa w zatrudnieniu – ponad połowa mieszkańców

pracuje w rolnictwie, stąd relatywnie duża aktywność zawodowa osób starszych, mieszkańców wsi, osób z niższym wykształceniem. Spośród pracowników najemnych (42% wszystkich pracujących), nieco ponad połowa (51,3%) pracuje w przedsiębiorstwach prywatnych, dominuje zatrudnienie w małych firmach (do 9 osób). 41,2% zatrudnionych pracuje na własny rachunek. Średnie miesięczne wynagrodzenie netto z okresu ostatnich 12 miesięcy w powiecie łosickim wyniosło w maju 2006 roku 1426 zł. Aż 50% osób otrzymywało jednak z pracy dochód poniżej 800 zł.

Dokładnie opisano bezrobotnych powiatu łosickiego: są nimi częściej mężczyźni (52%) niż kobiety, osoby w średnim wieku (od 25 do 44 roku życia), prawie połowa to absolwenci. Około 40% badanych bezrobotnych nie pracowało po 15 roku życia łącznie dłużej niż 12 miesięcy. Najważniejszą przyczyną zaprzestania pracy jest zakończenie pracy na czas określony lub dorywczej (39,3% bezrobotnych). Około 43% ankietowanych poszukuje pracy przez okres 12 miesięcy. Aż 84% bezrobotnych dysponowało wykształceniem poniżej średniego, 72% bezrobotnych miało wcześniejsze doświadczenie pracy zarobkowej, poza granicami Polski pracowało zaledwie 6%, jeszcze mniej (2,9%) posiada doświadczenie z prowadzenia własnej firmy. Opisano także: sposoby poszukiwania pracy, preferowane formy aktywizacji zawodowej oraz atrakcyjne formy zatrudnienia, wymagania płacowe (płace progowe mieszczą się w przedziale 550 – 1300 zł netto). Analizy badania wykazują ponadto, że *„jedynie 60,2% zarejestrowanych w PUP bezrobotnych to osoby bezrobotne w sensie ekonomicznym. ... Ponad 34% z nich jest faktycznie bierna zawodowo (choć nie ma pracy, wcale jej nie szuka, bądź nie jest gotowa ją podjąć)”*(str. 112).

Kolejna część Raportu poświęcona jest ludności nieaktywnej zawodowo. Zanotowano między innymi, że: częściej nieaktywne zawodowo są kobiety (średnio 9 lat), ze względu na obowiązki rodzinne i opiekuńcze (dla porównania: mężczyźni - 6 lat). Prawie połowa nieaktywnych zawodowo w ogóle nie wykazuje gotowości do poszukiwania pracy. Badani uzależniają rozpoczęcie poszukiwania pracy od ukończenia nauki, obniżenia dochodów rodziny, lub zmiany sytuacji rodzinnej. Autorzy wnioskuje, że aktywizacja tej części społeczeństwa powinna obejmować nie tylko sferę polityki rynku pracy lecz także a może przede wszystkim edukację i wychowanie. Wskazuje się na doniosłą rolę organizacji pozarządowych, stowarzyszeń, kościołów itp.

W rozdziale poświęconym charakterystyce osób pozostających w rejestrach urzędów pracy kluczowa jest teza mówiąca o tym, że grupa bezrobotnych zarejestrowanych nie jest tożsama z grupą bezrobotnych w znaczeniu ekonomicznym. Ocenia się, że dotyczy to „jedynie” 61,3% widniejących w rejestrach PUP. W populacji tej mają duży udział bierni

zawodowo 32%, natomiast 6,5% wspomina o aktualnej pracy! Opisuje się: cechy demograficzne bezrobotnych, miejsce zamieszkania, staż bezrobocia, poziom i profil wykształcenia, doświadczenie zawodowe, motywacje rejestrowania w PUP oraz opinie na temat warunków korzystania z zasiłku dla bezrobotnych, kontaktów z PUP, przepływu informacji i ofert pracy oraz wsparcia ze strony Urzędu. Ogólnie należy stwierdzić, że PUP w Łosicach został dobrze oceniony przez jego klientów.

Ostatni rozdział poświęcony został popytowi na pracę w powiecie łosickim. Odnosząc się do pożądanego efektu jakim jest wzrost zatrudnienia uwagę skupiono na warunkach koniecznych do osiągnięcia tego wzrostu, ocenie pozytywnych i negatywnych zjawisk i wartości na lokalnym rynku pracy, ocenie szans i zagrożeń lokalnego rozwoju. Zastosowano kryteria przyjęte w Strategii Lizbońskiej: syntetycznym miernikiem oceny jakości rynku pracy są stopy zatrudnienia (70% przeciętna, 60% kobiety, 50% starsi tj. w wieku 55-64) oraz zdefiniowano inne cele takie jak: zmniejszanie bezrobocia ekonomicznego, wzrost elastyczności rynku pracy, wzrost pracy wysokiej jakości w sensie produktywności oraz kultury pracy, zwiększanie zasobów kapitału ludzkiego, przeciwdziałanie segmentacji rynku pracy i brak dyskryminacji. Autorzy Raportu na podstawie wyników badań i analiz odpowiadają na pytanie czy procesy i zjawiska zachodzące na łosickim rynku pracy pozytywnie wpływają lub mogą być wykorzystane do zwiększenia zatrudnienia i podnoszenia jego efektywności. W tym kontekście ocenie poddaje się również działania władz samorządowych oraz PUP w ramach prowadzonej polityki rynku pracy.

27.5 Informacja o lukach badawczych, deficytach informacji

W Raporcie brakuje dokładnego opisu metodologicznego technik i narzędzi badawczych, szczególnie w przypadku wywiadów z pracownikami urzędu pracy, urzędnikami władz gminnych i powiatowych, organizacji pozarządowych i „innymi liderami lokalnymi”. Dodatkowo, wspomina się w wielu miejscach o przeprowadzeniu wywiadów, lecz nie wyjaśnia się kim są „główni aktorzy życia społeczno – gospodarczego powiatu” (np. str. 23) .

Biorąc pod uwagę cel Projektu jakim było m.in. stworzenie uniwersalnej metodologii badania lokalnego rynku pracy oraz stworzenie narzędzia analitycznego, w Raporcie o łosickim rynku pracy brakuje informacji na temat osiągnięcia tego celu (schemat struktury, podstawowe założenia metodologiczne, itp.) lub wskazówki gdzie należy szukać opracowanej metodologii i gotowego do zastosowania narzędzia badawczego.

28. Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

28.1 Informacje, wskaźniki możliwe do wykorzystania w opracowywaniu koncepcji badawczej Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

W opracowaniu koncepcji badawczej Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy można wykorzystać następujące elementy Raportu:

- Szczegółowy, przejrzysty schemat i logiczny opis struktury ludności (bezrobotnych, pracujących, biernych zawodowo) oraz potencjału gospodarczego na podstawie danych zastanych oraz uzupełniających danych z badań terenowych (wzbogacone badaniami sondażowymi);
- Kompleksowa ocena lokalnego rynku pracy na podstawie analizy SWOT (wady, zalety, zagrożenia, szanse)
- Ocena tworzonej i realizowanej przez władze lokalne i odpowiednie instytucje lokalnej polityki rynku pracy;
- Definicja „bezrobocia ekonomicznego” z uwzględnieniem metodologii badawczej zjawiska.

28.2 Rekomendacje metod badawczych i narzędzi

W badaniu mieszkańców powiatu zastosowano interesujący dobór próby: uzupełniając próbę podstawową (wylosowani mieszkańcy z bazy PESEL) o członków gospodarstw domowych uzyskano większą grupę interesujących populacji (np. osób migrujących, biernych zawodowo, uczących się). Znacznie wzbogaciło to wiedzę na temat faktycznej sytuacji społeczno – ekonomicznej w rodzinach wylosowanych do badania mieszkańców, cech demograficznych oraz jakości kapitału ludzkiego w powiecie.

Utworzenie dwóch baz respondentów podstawowej (wylosowani z PESEL mieszkańcy) i dodatkowej (wylosowani z rejestru PUP) stworzyło możliwość porównania struktury obu populacji, sytuacji życiowej oraz opinii. Wyniki badań zostały w ten sposób wzbogacone o wiedzę na temat struktury oraz przyczyn bezrobocia ekonomicznego oraz bierności zawodowej.

28.3 Rekomendacje zagadnień wymagających szerszych badań i analiz – propozycje dla problematyki badań planowanych przez Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy

1. Analiza zagadnienia, które opisane jest jako bezrobocie ekonomiczne na podstawie komparatywnych badań sytuacji gospodarstw domowych osób zarejestrowanych w urzędach pracy i pozostałych gospodarstw domowych. Należy uwzględnić w tym kontekście długotrwałe bezrobocie i grupy bierne zawodowo.
2. Szeroka analiza powiatowych polityk rynku pracy przy zastosowaniu uniwersalnej metodologii w wybranych powiatach. Wykorzystanie schematu SWOT pozwoliłoby na stworzenie regionalnej mapy „szans i zagrożeń” mazowieckiego rynku pracy.
3. Badanie jakości pracy: nie tylko w sensie produktywności i wydajności pracy, ale także szeroko pojętej kultury zatrudnienia (warunków pracy i bezpieczeństwa, dbałości o rozwój pracowników, poszanowania praw pracowniczych, sposoby rekrutacji i zwalniania itp.).
4. Analiza wzajemnych kontaktów organów władzy, instytucji samorządowych i społecznych, podmiotów życia gospodarczego i społecznego z terenu Mazowsza uczestniczących w kreowaniu i realizacji polityki rynku pracy, dbałości o zwiększenie zatrudnienia i uczestniczących w działaniach przeciwko marginalizacji społecznej i dezaktywizacji zawodowej.

29. Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem

29.1 Książki i raporty opublikowane w wersji książkowej

Książka autorska:

Liwiński Jacek, Sztanderska Urszula, *Analiza sytuacji na wybranych powiatowych rynkach pracy oraz stworzenie metodologii badania lokalnego rynku pracy w Polsce*, MPiPS, Warszawa 2006.

Artykuł w tomie autorskim: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] idem, *Tytuł tomu*, Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Artykuł w tomie zbiorowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł zbioru*, red. [Nazwisko i imię], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

29.2 Materiały, teksty i bazy danych w wersji elektronicznej

Materiały online:

Liwiński Jacek, Sztanderska Urszula, *Raport Końcowy Analiza sytuacji na wybranych powiatowych rynkach pracy oraz stworzenie metodologii badania lokalnego rynku pracy w Polsce*, <http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=1005>, dostęp dn. 12.08. 2009;

Góra Marek, Sztanderska Urszula, *Wprowadzenie do analizy lokalnego rynku pracy. Przewodnik*, <http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=1005>, dostęp dn. 12.08. 2009;

Bobrowicz Barbara, Liwiński Jacek, *Model prognostyczny sytuacji na rynku pracy*, <http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=1005>, dostęp dn. 12.08. 2009.

Materiały na CD, itp.: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Typ nośnika, Wydawca, Miejsce wydania, Rok

Brak

29.3 Raporty wewnętrzne i materiały nieopublikowane

Raporty, etc: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa instytucji, Rok

Brak

Prace magisterskie, doktorskie (nieopublikowane): Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa uczelni, Rok

Brak

29.4 Materiały konferencyjne

Materiały drukowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł tomu*, red. [Nazwisko i imię redaktora], [jeżeli tytuł tomu nie zawiera informacji o nazwie, miejscu i dacie konferencji podajemy: „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Materiały online:

Góra Marek (rozdz. I–VII), Sztanderska Urszula (rozdz. I–VII), Grotkowska Gabriela (rozdz. VIII, aneks I), Liwiński Jacek (aneks I–II), Siergiejuk Monika (aneks I), *Analiza sytuacji na wybranych powiatowych rynkach pracy oraz stworzenie metodologii badania lokalnego rynku pracy w Polsce*, <http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=1005>, dostęp dn. 17.08.09.

Materiały nieopublikowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data

Brak

BADANIE NR 7. ZATRUDNIENIE W POLSCE 2006. PRODUKTYWNOŚĆ DLA PRACY

30. Przedmiot badań według obszarów problemowych

30.1 Nazwa (temat badania)

W raporcie *Zatrudnienie w Polsce 2006. Produktivność dla pracy* zamieszczono *Część II* pt. *Regionalne rynki pracy*.

Raport opracowano w ramach projektu „Przygotowanie i publikacja raportu *Zatrudnienie w Polsce w latach 2006 – 2007*” współfinansowanego z Europejskiego Funduszu Społecznego, w ramach Działania 1.1, schemat a) Sektorowego Programu Operacyjnego *Rozwój Zasobów Ludzkich 2004 – 2006*.

Projekt zrealizowany został przez Instytutem Badań Strukturalnych na zlecenie Departamentu Analiz Ekonomicznych i Prognoz MPiPS.

30.2 Cel lub cele badania

W raporcie *Zatrudnienie w Polsce 2006. Produktivność dla pracy* zamieszczono *Część II* pt. *Regionalne rynki pracy*, której celem było przedstawienie regionalnego zróżnicowania rynku pracy w Polsce w latach 2000-2005, z uwzględnieniem województwa mazowieckiego.

30.3 Główne i pomocnicze hipotezy / pytania badawcze

Nie podano.

30.4 Przedmiot badania

30.4.1 Główny temat badania

Główny temat badania dotyczy obszaru 2: charakterystyka rynku pracy od strony popytowej (2.1.2 przedsiębiorczość, 2.1.3 zapotrzebowanie na pracowników, miejsca pracy z uwzględnieniem sekcji gospodarki, 2.1.5 podział regionalny, 2.1.6 produktywność), od strony podaży (2.2.1 charakterystyka zasobów pracy), charakterystyki bezrobocia jako zjawiska (2.3.1).

30.4.2 Uzupełniający(e) temat(y) badania

Charakterystyka rynku pracy zawarta jest w ujęciu regionalnym - dotyczy obszaru 1: społeczno – ekonomiczne i prawne uwarunkowania sytuacji na rynku pracy (1.1.2, 1.1.3).

31. Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych

31.1 Źródła danych

31.1.1 Analiza źródeł zastanych

Do oceny sytuacji na wojewódzkich i powiatowych rynkach pracy wykorzystano następujące źródła danych z lat 2000 - 2005:

1. raporty na temat bezrobocia rejestrowanego;
2. dane Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności (BAEL);
3. sprawozdawczość statystyczna GUS na temat pracujących z Banku Danych Regionalnych (BDR);
4. Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2002 r.

31.1.2 Badania empiryczne

Brak badań empirycznych.

31.1.3 Techniki i narzędzia badawcze

Nie stosowano.

31.2 Charakterystyka próby

31.2.1 Charakter próby

Brak badań empirycznych.

31.2.2 Teren badań

31.2.2.1 Ogólnopolski

Analiza źródeł zastanych obejmowała dane ogólnopolskie z uwzględnieniem województw, podregionów i powiatów.

31.2.2.2 Regionalny

Dane powiatowe i wojewódzkie z całej Polski.

31.2.2.3 Województwo mazowieckie

Analiza zawiera dane z województwa mazowieckiego.

31.3 Sposoby analizy i zastosowane metody

31.3.1 Metody statystyczne

Analiza danych statystycznych uzyskanych ze źródeł zastanych: metodologia stosowana przez Eurostat (odchylenie standardowe dla zestawu wskaźników jednostek w ramach danego obszaru odnoszone do wskaźnika dla całego obszaru), metoda statystyki małych obszarów (metoda Small Area Estimation – SAE), dekompozycja zróżnicowania wartości dodanej per capita w regionie od przeciętnej wartości dodanej w Polsce; metoda użyta przez Davisa i Haltiwangera do analizy kreacji i destrukcji miejsc pracy (dekompozycja stopy nadmiernej realokacji na czynnik między - i wewnątrzregionalny), model proporcjonalnego hazardu Coxa (model regresji w analizie przeżycia), metodologia wg Boheim (funkcje hazardu dla czasu do utraty pierwszego nowoutworzonego w danej firmie miejsca pracy i dla przeciętnego czasu trwania nowych miejsc pracy).

31.3.2 Metody ekonometryczne

Brak

31.3.3 Inne metody analizy

Brak

32. Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki

32.1 Wykorzystane wskaźniki

W analizie wykorzystano bogaty zestaw podstawowych wskaźników opisujących sytuację na rynku pracy: wskaźnik zatrudnienia, wskaźnik aktywności, wskaźnik produktywności, wskaźnik bezrobocia wg BAEL, stopa bezrobocia rejestrowanego, stopa bezrobocia wg NSP 2002, współczynnik zmienności wskaźnika bezrobocia, procent ludności miejskiej, udział pracujących w rolnictwie w populacji w wieku 15+, udział pracujących w rolnictwie/przemysle/usługach oraz procentowe zmiany zatrudnienia w poszczególnych sektorach, przeciętne wynagrodzenie, liczba ofert pracy na bezrobotnego, indeks populacji (stanowiący odniesienie „dostępnej” populacji – tzn. populacji powiatu i korygowanej odległością pomiędzy stolicami powiatów populacją powiatów sąsiadujących – do populacji Polski), udział osób z wyższym wykształceniem (wskaźnik rozwoju kapitału ludzkiego), dochody własne gmin per capita, wskaźnik liczby jednostek gospodarczych per capita.

Wskaźniki dodatkowe:

- stopa kreacji miejsc pracy - obliczana jest jako suma wzrostu zatrudnienia w firmach zwiększających zatrudnienie w danym okresie, odniesiona do zatrudnienia we wszystkich firmach,
- stopa destrukcji miejsc pracy - suma wszystkich zlikwidowanych miejsc pracy odniesiona do zatrudnienia we wszystkich firmach istniejących w danym okresie,
- stopa realokacji miejsc pracy brutto - suma stóp kreacji i destrukcji,
- wskaźnik zmiany zatrudnienia netto - różnica stóp kreacji i destrukcji,
- stopa „nadmiernej realokacji” - różnica między stopą realokacji brutto a wartością absolutną zmiany zatrudnienia netto.

32.2 Zakres i rodzaj danych możliwych do wygenerowania z baz danych, wskaźniki możliwe do uzyskania

Wykorzystano wszystkie wskaźniki.

32.3 Ocena zastosowanej metody w odniesieniu do celu badania

Zastosowanie głębokiej analizy statystycznej umożliwiło przedstawienie regionalnego zróżnicowania rynku pracy w Polsce w latach 2000-2005 z uwzględnieniem jednorodnych grup powiatów.

32.4 Syntetyczne przedstawienie wyników badań

Analiza regionalnego zróżnicowania rynku pracy w Polsce w latach 2000-2005 (wielkości agregatowych, identyfikacja mikroekonomicznych determinantów kreacji i destrukcji miejsc pracy) zawiera sześć wewnątrznie jednorodnych grup powiatów (analiza skupień): *Centra rozwoju, Suburbia, Miasta, Byle PGR, Niskoproduktywne rolnictwo i Rolniczo-przemysłowe*. W badanym okresie pomiędzy poszczególnymi klastrami, jak i województwami, nie doszło do znaczących zmian zróżnicowania we wskaźnikach rynku pracy.

Zróżnicowanie sytuacji na rynku pracy między województwami w Polsce w porównaniu międzynarodowym plasuje się na poziomie przeciętnym. Jednocześnie większe jest zróżnicowanie sytuacji na lokalnych (powiatowych) rynkach pracy – zarówno w ramach poszczególnych województw, jak i ogółem w Polsce. Cechą specyficzną dla Polski jest brak występowania silnej zależności (na poziomie podregionów) pomiędzy zróżnicowaniem sytuacji na rynku pracy a zróżnicowaniem PKB per capita.

Znajdujące się w najlepszej sytuacji *Centra rozwoju* nie tylko utrzymują dominującą pozycję, ale są w stanie wygenerować pozytywne efekty na rynku pracy otaczających je *Suburbii*. *Miasta*, choć pod wieloma względami zbliżone do *Centrów rozwoju*, znajdują się generalnie w stagnacji i ich pozycja ulega pogorszeniu nie tylko w odniesieniu do *Centrów rozwoju*, ale także wszystkich pozostałych klastrów. *Byle PGR*, występujące przede wszystkim na tzw. Ziemiach Odzyskanych, choć w całym analizowanym okresie charakteryzują się najwyższą stopą bezrobocia, to w niektórych wypadkach odnotowały istotną poprawę sytuacji. Klaster *Niskoproduktywne rolnictwo* nie zmienił swojej względnej

pozycji, jednak miały w nim miejsce wysokie przepływy pracujących z rolnictwa do przemysłu, a także usług. Zatrudnienie w przemyśle kosztem rolnictwa i usług zwiększyło się także w klastrze *Rolniczo-przemysłowym*.

Obserwacje zmian zatrudnienia i produktywności znajdują potwierdzenie i rozwinięcie w analizie sytuacji w przedsiębiorstwach: w szczególności dane na temat powstawania firm i trwania miejsc pracy są spójne z relatywnie dobrą sytuacją *Centrów rozwoju* i *Suburbów*, a niska skala aktywności gospodarczej (w szczególności w odniesieniu do większych jednostek) w *Miastach* odpowiada stagnacji, w jakiej w większości znajdują się powiaty tego klastra. W regionach rolniczych związek między sytuacją przedsiębiorstw a wskaźnikami rynku pracy jest mniej bezpośredni ze względu na duże znaczenie zatrudnienia w rolnictwie. W odniesieniu do produktywności przedsiębiorstw ważnym wynikiem przeprowadzonej analizy jest istotność regionu (miejsca lokalizacji firmy) dla jej produktywności.

Największe zróżnicowanie na rynku pracy występuje w województwach: świętokrzyskim, mazowieckim i pomorskim. W 2005 r. sytuacja pod względem wskaźnika zatrudnienia była wyraźnie lepsza od średniej w kraju w województwach lubelskim, małopolskim, mazowieckim, podlaskim i wielkopolskim. W latach 2002-2005 szybki wzrost zatrudnienia nastąpił w województwie lubuskim, dolnośląskim, śląskim, świętokrzyskim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim. Wzrost był wolniejszy od przeciętnego w lubelskim, małopolskim, mazowieckim i podkarpackim. Z klastra *Niskoproduktywne rolnictwo* najwięcej osób mieszka w województwie mazowieckim (blisko 1,5 mln osób)! Przy tym, w 2004 r. jedynym województwem o zdecydowanie wyższym od przeciętnego poziomie PKB per capita było województwo mazowieckie. Jest to jednocześnie województwo najludniejsze i najbogatsze. Rozwój przedsiębiorczości był jednak niejednorodny w skali kraju: najwięcej nowych jednostek gospodarczych (w przeliczeniu na mieszkańca) powstało w woj. mazowieckim i zachodniopomorskim.

32.5 Informacja o lukach badawczych, deficytach informacji

Prezentowana publikacja zawiera głęboką analizę danych zastanych. Niestety w projekcie nie podjęto próby przeprowadzenia badań empirycznych, których wyniki mogłyby w znacznym stopniu wzbogacić wiedzę na temat relacji zachodzących między uczestnikami rynku pracy (od strony popytu i podaży) w poszczególnych województwach i powiatach, typach powiatów (opracowanych klastrach).

33. Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

33.1 Informacje, wskaźniki możliwe do wykorzystania w opracowywaniu koncepcji badawczej Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

Wskaźniki podstawowe: wskaźnik zatrudnienia, wskaźnik aktywności, wskaźnik bezrobocia (wg BAEL), stopa bezrobocia rejestrowanego, stopa bezrobocia wg NSP, współczynnik zmienności wskaźnika bezrobocia, procent ludności miejskiej, udział pracujących w rolnictwie w populacji w wieku 15+, udział pracujących w rolnictwie/przemysle/usługach oraz procentowe zmiany zatrudnienia w poszczególnych sektorach, przeciętne wynagrodzenie, liczba ofert pracy na bezrobotnego, udział osób z wyższym wykształceniem (wskaźnik rozwoju kapitału ludzkiego), dochody własne gmin per capita, wskaźnik liczby jednostek gospodarczych per capita, wskaźniki infrastrukturalne (np. długość linii telefonicznych, dróg).

Do analizy elastyczności badanych rynków pracy można wykorzystać dodatkowe wskaźniki: stopa kreacji miejsc pracy, stopa destrukcji miejsc pracy, stopa realokacji miejsc pracy brutto, wskaźnik zmiany zatrudnienia netto, stopa „nadmiernej realokacji”.

33.2 Publikacje rekomendowane dla biblioteki/bazy danych Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

Bukowski M., red., *Zatrudnienie w Polsce 2005*, MPiPS, Warszawa 2005;

Bukowski M., red., *Zatrudnienie w Polsce 2006. Produktywność dla pracy*, MPiPS, Warszawa 2007;

Bukowski M., red., *Zatrudnienie w Polsce 2007. Bezpieczeństwo na elastycznym rynku pracy*, MPiPS, Warszawa 2008.

Lewandowski P., Betti G., Salvati N., Zięba A., Lemmi A., Neri L. (2007), *Analiza wybranych wskaźników wykluczenia i integracji społecznej na poziomie powiatów za pomocą statystyki małych obszarów*, w: *Wykluczenie i Integracja Społeczna w Polsce. Ujęcie Wskaźnikowe*,. UNDP 2007;

Faggio G., Konings J., (2001), *Job Creation, Job Destruction and Employment, Growth in Transition Countries in the 90's*, IZA DP No. 242.

33.3 Rekomendacje metod badawczych i narzędzi

Analiza statystyczna danych zastanych z cyklicznych badań GUS (np. BAEL, bezrobocie rejestrowane), baz danych regionalnych, spisów powszechnych, statystyk europejskich.

33.4 Rekomendacje zagadnień wymagających szerszych badań i analiz – propozycje dla problematyki badań planowanych przez Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy

1. Próba stworzenia typologii powiatów w woj. mazowieckim na wzór analizy skupień zaproponowanej w opisanym badaniu: analiza zróżnicowania sytuacji na lokalnych rynkach pracy wg podziału na grupy powiatów wewnątrznie jednorodnych: *Centra rozwoju, Suburbia, Miasta, Byłe PGR, Niskoproduktywne rolnictwo i Rolniczo-przemysłowe*;
2. badanie elastyczności lokalnych rynków pracy wg opracowanych wskaźników kreacji i destrukcji miejsc pracy;
3. badanie empiryczne wśród pracodawców i bezrobotnych w podziale na typy powiatów (pkt.1) w celu uchwycenia zróżnicowania opinii ze względu na specyfikę powiatów;
4. próba prognozy społeczno – ekonomicznego rozwoju woj. mazowieckiego z uwzględnieniem podziału na typy powiatów.

34. Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem

34.1 Książki i raporty opublikowane w wersji książkowej

Artykuł w tomie zbiorowym: Magda Iga, Zawistowski Julian, *Regionalne rynki pracy*, [w:] *Zatrudnienie w Polsce 2006. Produktywność dla pracy*, red. Bukowski M., MPiPS, Warszawa 2007, Strony: 69 – 114.

34.2 Artykuły

Artykuł w czasopiśmie naukowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Strony.

Brak

Artykuły z dzienników, tygodników, czasopism popularnych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer (dla dzienników: dokładna data wydania)

Brak

Artykuły z pism internetowych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Adres strony, dostęp dn. [podać datę]

Brak

34.3 Materiały, teksty i bazy danych w wersji elektronicznej

Materiały online:

Magda Iga, Zawistowski Julian, *Regionalne rynki pracy*,
<http://www.mpips.gov.pl/index.php?gid=1030>, dostęp dn. 19.10.2009
http://ibs.org.pl/tag/publikacje_z_2007

Materiały na CD, itp.: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Typ nośnika, Wydawca, Miejsce wydania, Rok

Brak

34.4 Raporty wewnętrzne i materiały nieopublikowane

Raporty, etc: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa instytucji, Rok

Brak

Prace magisterskie, doktorskie (nieopublikowane): Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa uczelni, Rok

Brak

34.5 Materiały konferencyjne

Materiały drukowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł tomu*, red. [Nazwisko i imię redaktora], [jeżeli tytuł tomu nie zawiera informacji o nazwie, miejscu i dacie konferencji podajemy: „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Materiały online: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data, Adres www, dostęp dn. [podać datę]

Brak

Materiały nieopublikowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data

Brak

BADANIE NR 8. WYKONYWANIE ZADAŃ W ZAKRESIE SZKOLENIA BEZROBOTNYCH PRZEZ WYBRANE POWIATOWE URZĘDY PRACY

35. Przedmiot badań według obszarów problemowych

35.1 Nazwa (temat badania)

Badanie zostało przeprowadzone w ramach kontroli działalności powiatowych urzędów pracy: *Informacja o wynikach kontroli wykonywania zadań w zakresie szkolenia bezrobotnych przez wybrane powiatowe urzędy pracy*, prowadzonej przez Najwyższą Izbę kontroli, Delegatura w Krakowie.

35.2 Cel lub cele badania

1. Kontrola wykonywania zadań publicznych w okresie 2005 – 2007 na rzecz rynku pracy, polegających na szkoleniu osób bezrobotnych i poszukujących pracy.
2. Ocena skuteczności wykonywania ww. zadań.
3. Sformułowanie propozycji (rekomendacji) usprawnienia funkcjonowania powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy skierowanych do powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy i Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

35.3 Główne i pomocnicze hipotezy / pytania badawcze

Wyboru zakresu badania dokonano uznając za kluczową tezę: na szkolenia wydatkowano istotne środki publiczne, a usługi tego rodzaju należą do najważniejszych usług rynku pracy w aspekcie skuteczności oddziaływania.

35.4 Przedmiot badania

35.4.1 Główny temat badania

Główny temat badania dotyczy obszaru 3: Polityka rynku pracy. Zawiera on następujące tematy: funkcjonowanie instytucji rynku pracy (3.1.), partnerstwo lokalne (3.2), efektywność wybranych instrumentów (3.3), wydatki powiatowych urzędów pracy (3.4),

problemy dotyczące tworzenia baz danych i monitoringu rynku pracy (3.6), przykłady międzynarodowe dotyczące polityki rynku pracy (3.9).

Raport obejmuje następujące tematy: uzyskiwane przez PUP-y rezultaty szkoleń bezrobotnych, planowanie szkoleń bezrobotnych, zlecenie wykonywania szkoleń, proces naboru i realizacji szkoleń, ewaluacja działalności urzędów pracy, koordynacja szkoleń przez wojewódzkie urzędy pracy.

35.4.2 Uzupelniający(e) temat(y) badania

W badaniu nie poruszano dodatkowych obszarów problemowych.

36. Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych

36.1 Źródła danych

36.1.1 Analiza źródeł zastanych

1. *Informacja MPiPS dla NIK z 31 października 2007 r.*
2. *Monitoring ofert pracy w Małopolsce, Kraków 2007.*
3. *Zatrudnienie w Europie w 2006*, Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna, Spraw Społecznych i Równych Szans, październik 2006.
4. *Strategia Rozwoju Kształcenia Ustawicznego do roku 2010*, Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu, kwiecień 2003;
5. *Helping people from workless households into work*, NAO, Wielka Brytnia, 2007;
6. *Bundesrechnungshof Federalnej Republiki Niemiec, Annual Report 2006.*
7. *Informacja o wynikach kontroli równoległej NKU RS o wykorzystaniu środków na szkolenie bezrobotnych, 2007.*

36.1.2 Badania empiryczne

Oprócz standardowych działań kontrolnych (typowych dla NIK), zastosowano badania ilościowe (ankieta pocztowa) oraz jakościowe – zogniskowane wywiady grupowe (FGI).

36.1.3 Techniki i narzędzia badawcze

W badaniach empirycznych zastosowano ankietę pocztową („ankieta satysfakcji” i „ankieta o rezultatach szkoleń”) oraz scenariusz badania fokusowego.

36.2 Charakterystyka próby

36.2.1 Charakter próby

Wybór województw do badania miał zapewnić reprezentację dla różnych poziomów stopy bezrobocia. Wahala się ona, wg stanu na koniec I półrocza 2007 r., od 9,4% (woj. małopolskie) do 19,5% (warmińsko-mazurskie). Na terenie 8 województw badaniem objęto 8 wojewódzkich urzędów pracy oraz 31 celowo dobranych powiatowych urzędów pracy. Ustalono, że z każdego województwa wytypowane zostaną co najmniej 3 powiaty, w tym jedno miasta na prawach powiatu i jeden powiat charakteryzujący się relatywnie wysoką stopą bezrobocia w danym województwie.

Do badania ankietowego dobór próby przebiegał następująco: z populacji 24.266 absolwentów szkoleń, realizowanych w latach 2005 – 2006, którzy przed podjęciem szkolenia byli bezrobotnymi, wylosowano metodą doboru z interwałem 4.126 osób. Wysłano do nich ankietę z prośbą o wypełnienie i odesłanie do NIK. W ten sposób otrzymano drogą pocztową 1.972 wypełnione ankiety (48% zwrotności), co dało 8,1% populacji absolwentów szkoleń.

Badania jakościowe odbyły się w Krakowie, Katowicach i Olsztynie. Uczestnikami fokusów byli przedstawiciele badanych powiatowych oraz wojewódzkich urzędów pracy. W Krakowie i Katowicach w dyskusjach zaproszono także przedstawicieli niebadanych powiatowych urzędów pracy z woj. śląskiego i małopolskiego.

36.2.2 Teren badań

36.2.2.1 Ogólnopolski

Nie dotyczy.

36.2.2.2 Regionalny

Badania przeprowadzono w 8 województwach: warmińsko – mazurskim, podlaskim, mazowieckim, lubelskim, świętokrzyskim, śląskim, małopolskim i podkarpackim.

36.2.2.3 Województwo mazowieckie

W województwie mazowieckim badanie przeprowadzono w następujących powiatach: grodziskim, makowskim, wysokomazowieckim oraz w Warszawie (Wojewódzki Urząd Pracy).

36.3 Sposoby analizy i zastosowane metody

36.3.1 Metody statystyczne

Do pracowania wyników badania ilościowego wykorzystano metodę analizy rozkładu zmiennych uzyskanych w badaniu.

36.3.2 Metody ekonometryczne

Nie podano informacji na ten temat.

36.3.3 Inne metody analizy

Do opracowania wyników zogniskowanych wywiadów grupowych zastosowano jakościową analizę treści z uwzględnieniem zagadnień zawartych w scenariuszu.

W badaniu kontrolnym, zgodnie z ustawowymi kryteriami kontroli NIK, wyniki weryfikowano pod względem zachowania zasad, zgodnie z którymi wypełniane są obowiązki finansowe instytucji publicznych: zasada oszczędności, skuteczności, wydajności.

37. Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki

37.1 Wykorzystane wskaźniki

W badaniu wykorzystano następujące wskaźniki:

- stopa bezrobocia,
- wskaźnik uczestnictwa w szkoleniach,
- wskaźnik satysfakcji ze szkolenia,

- wskaźnik skuteczności w ponownym zatrudnieniu (%-owy udział przeszkolonych osób znajdujących zatrudnienie po upływie określonego czasu od przeszkolenia w stosunku do pełnej liczby przeszkolonych osób),
- wskaźnik produktywności kosztowej (koszt szkolenia jednej osoby),
- wskaźnik skuteczności kosztowej (koszt szkolenia przypadający na jednego podejmującego zatrudnienie nie później, niż w określonym czasie po ukończeniu szkolenia).

37.2 Zakres i rodzaj danych możliwych do wygenerowania z baz danych, wskaźniki możliwe do uzyskania

Brak bazy danych.

37.3 Ocena zastosowanej metody w odniesieniu do celu badania

Zastosowana metoda badawcza czyli połączenie tradycyjnej kontroli z badaniami opinii społecznej pozwoliła na osiągnięcie zamierzonych celów. Przeprowadzono kontrolę rzetelności wykonania obowiązków urzędów pracy zapisanych w ustawach dotyczących podziału kompetencji organów samorządowych i zasad zamówień publicznych, uzyskano ocenę skuteczności działań na podstawie analizy przebiegu prac przygotowawczych i efektów związanych z prowadzeniem szkoleń dla bezrobotnych.

Wyniki badania opinii społecznej na temat szkoleń zawodowych, w których uczestniczyli bezrobotni, ułatwiło zidentyfikowanie barier dostępności do szkoleń oraz innych problemów związanych z jakością tych usług. Wykorzystując wyniki badania ankietowego, wnioski z badań jakościowych oraz przykłady efektywnych rozwiązań zagranicznych sformułowano szereg rekomendacji skierowanych do powiatowych i wojewódzkich urzędów pracy i Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej.

37.4 Syntetyczne przedstawienie wyników badań

NIK pozytywnie ocenił skuteczność szkoleń bezrobotnych realizowanych przez powiatowe urzędy pracy, zwracając uwagę, że kształtowała się ona na poziomie porównywalnym z poziomem osiąganym w innych krajach UE.

W woj. mazowieckim osiągnięto najgorszy spośród badanych województw poziom wskaźników ponownego zatrudnienia w 2006 r (ok. 25%, poziom satysfakcjonujący to 40%).

W badanych powiatach wskaźnik ponownego zatrudnienia do trzech miesięcy od ukończenia szkolenia średnio wyniósł 40% w 2005 r., a w 2006 r. uległ obniżeniu do 39,6%. Średnia krajowa to 43,2%.

W badaniach ankietowych z absolwentami szkoleń uzyskano informację, że po szkoleniu: 62,4% respondentów uzyskało pracę, dla 66% była to możliwość podniesienia kwalifikacji, dla 16% szkolenie nie miało znaczenia – w niczym nie pomogło. 70% przeszkolonych bezrobotnych podjęło pracę zgodnie z kierunkiem szkolenia. Największe bariery zatrudnienia po odbyciu szkolenia to: brak ofert pracy (40% respondentów wymieniła ten problem jako najważniejsza bariera), brak wymaganego doświadczenia (10%), niedostateczne kwalifikacje (8%), bariery rodzinne, wiek powyżej 50 roku życia (po 5%) i inne.

Badanie wykazało, że poszczególne powiatowe urzędy pracy nie identyfikowały i nie analizowały barier podejmowania zatrudnienia (długotrwale bezrobotni), a także nie próbowały im przeciwdziałać.

W populacji uczestników szkoleń, osoby w wieku powyżej 50 roku życia stanowiły przeciętnie 9%. Główną grupę (46,5%) wśród uczestników szkoleń stanowiły osoby w wieku od 20 do 29 lat. Udział osób długotrwale bezrobotnych (niezależnie od wieku) w grupie osób szkolonych – oszacowano na 27,6%, podczas gdy w całej populacji bezrobotnych zarejestrowanych stanowili oni ponad 60%. Bezrobotni wskazali, że ich bezpośrednim lub pośrednim celem było podjęcie zatrudnienia. Tylko 0,5% respondentów oświadczyło, iż uczestniczyli oni w szkoleniu ze względu na potrzebę przedłużenia świadczenia (np. stypendium). Tym samym – główna motywacja do udziału w szkoleniu to bezpośrednie podjęcie pracy a nie jak się powszechnie uważa, tylko jej „uprawdopodobnienie”.

W Raporcie przedstawiono ogólne dane statystyczne dotyczące osób bezrobotnych, przeprowadzonych szkoleń i wydatkowanych na nie środków w latach 2005-2007. Średni koszt szkoleń w 2006 roku był najwyższy w woj. mazowieckim: przypadający na jednego zatrudnionego to ok. 8 tys. zł., przypadający na jedną osobę przeszkoloną to ok. 2 tys. zł.

Prowadzone przez powiatowe urzędy pracy szkolenia zawodowe nie spowodowały zmniejszenia udziału osób bezrobotnych niewykwalifikowanych w populacji bezrobotnych (głównie nieaktywnych długotrwale bezrobotnych).

Badanie wykazało, że plany szkoleń opierano najczęściej na zgłoszeniach potrzeb bezrobotnych (bez wnikliwej analizy indywidualnych predyspozycji), lecz nie zawsze brano pod uwagę tendencje rozwojowe rynku pracy. Przy planowaniu brano także pod uwagę potrzeby pracodawców. Jeśli nawet pracownicy badanych urzędów, obsługujący

bezrobotnych i poszukujących pracy, zbierali informacje dotyczące rynku pracy, to jednak ta sfera działań nie została sformalizowana.

Wskaźnik uczestnictwa w szkoleniach wynikający ze stosunku liczby zarejestrowanych i przeszkolonych w danym roku kalendarzowym, kształtował się na poziomie 7% w 2006 r., a w 2007 r., zgodnie z prognozami powinien ukształtować się na poziomie zbliżonym do 10%. Poziom oczekiwany przez Komisję Europejską to 25%.

Analizy i opracowania wojewódzkich urzędów pracy okazały się mało przydatne dla PUP-ów w strategicznym planowaniu szkoleń. Stwierdzono, że nie ma współdziałania między wojewódzkimi i powiatowymi urzędami pracy. Do obszarów wymagających zwiększenia współdziałania pomiędzy tymi urzędami zaliczono: przeprowadzanie analiz rynku pracy, diagnozowanie potrzeb rynku pracy w zakresie szkolenia osób bezrobotnych w wymiarze lokalnym oraz prowadzenie analizy skuteczności i jakości szkoleń bezrobotnych.

Mimo, że szkolenia organizowane były zgodnie z prawem i rzetelnie, to jakość szkoleń nie była kontrolowana przez PUP-y i nie gwarantowano dbałość o najwyższą ich jakość. Programy szkolenia były autorską ofertą instytucji szkoleniowych, a powiatowe urzędy pracy na ogół nie weryfikowały ich z uwagi na brak odpowiednio przygotowanych pracowników, jak również nie zlecały takiej weryfikacji specjalistom. Tylko w 7 PUP-ach weryfikowano oferty firm szkoleniowych. Opinie bezrobotnych na temat przydatności szkolenia były najczęściej pozytywne: 49,8% badanych przyznało, że szkolenie było przydatne, zgodne z oczekiwaniami – 20%, 3,8% - uznało, że szkolenie było zupełnie nieprzydatne. Analiza cen szkoleń wykazała, że w woj. mazowieckim szkolenia należały do najdroższych w badanym regionie kraju.

Badanie dotyczyło także procesu naboru i realizacji szkolenia. Ponad 60% ankietowanych dowiedziało się o organizowanym szkoleniu z tablicy ogłoszeń w powiatowym urzędzie pracy, a tylko ok. 4% uzyskało tę informację ze stron internetowych. Niecały 1% respondentów dowiedział się o szkoleniu z ośrodka pomocy społecznej. Ponad 30% respondentów otrzymało propozycje szkolenia od pracownika urzędu pracy, ponad 60% absolwentów kursów korzystała z tej usługi z własnej inicjatywy. Badanie wykazało, że długi jest czas oczekiwania na szkolenie: 53% respondentów oczekiwało na szkolenie do 30 dni, natomiast 24,8% respondentów oczekiwało od 1 do 3 miesięcy. Powyżej 6 miesięcy oczekiwało 9,6% respondentów.

W urzędach prowadzi się różnorodne metody kwalifikowania na szkolenia, ale w formie pisemnej procedury zasady te istnieją tylko w 2/3 badanych urzędach. Często szkolenia indywidualne były uzupełnieniem oferty szkoleń grupowych. Kierowano na nie

tych bezrobotnych, którzy uprawdopodobnili możliwość zatrudnienia. W grupie tej zatrudnienie uzyskiwało od 73% do 90% osób przeszkolonych.

Przeważająca większość kontrolowanych urzędów pracy realizowała zadania szkoleniowe w oderwaniu od działań partnerów lokalnych, ale w badaniu wykryto także pozytywne przykłady współpracy.

Na podstawie badania NIK negatywnie ocenił działanie urzędów w zakresie analizy i ewaluacji skutków realizowanych szkoleń dla bezrobotnych. Wykonywane czynności kontrolne szkoleń bezrobotnych na ogół ograniczały się do ankietowania części uczestników, a także wizytacji prowadzonych szkoleń. Jedynie szkolenia współfinansowane ze środków EFS były przedmiotem kontroli. Sposób udokumentowania kontroli wewnętrznych szkoleń nie był ujednolicony. Wykryto wiele luk w prowadzeniu statystyk dotyczących losów bezrobotnych objętych działaniem PUP (np. losy absolwentów szkoleń).

Na podstawie badania działalności wojewódzkich urzędów pracy NIK pozytywnie ocenił ich pracę. Jednak wykryto także pewne wady: w połowie badanych urzędów stwierdzono brak koordynowania działań powiatowych urzędów pracy dotyczących szkoleń. Koordynacja ta ograniczała się do gromadzenia i zestawiania danych statystycznych oraz do uczestniczenia w programach współfinansowanych z EFS.

Tylko co trzeci z kontrolowanych powiatowych urzędów pracy wskazywał na pomoc otrzymywaną ze strony wojewódzkiego urzędu pracy w formie instruktarzy i doradztwa związanego ze szkoleniem bezrobotnych. Badanie rynku pracy i jego analizy dokonywane na poziomie województw, w tym pod kątem szkoleń, były na ogół jedynie formą przetwarzania danych statystycznych otrzymywanych z urzędów powiatowych. Podano tu negatywny przykład z Warszawy: Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie w sierpniu 2006 r. dokonał opracowania pt. „Kierunki szkolenia osób bezrobotnych w województwie mazowieckim”. W opracowaniu nie zawarto żadnych wniosków na temat kierunków szkoleń pomocnych dla powiatowych urzędów pracy.

W raporcie podano także nakłady finansowe na monitoring rynku pracy poszczególnych badanych wojewódzkich urzędów pracy. WUP-y z Białegostoku, Rzeszowa i Warszawy należą do najgorszych pod względem monitorowania rynku pracy – wydatki na ten cel w latach 2006 – 2007 były śladowe. Za to w WUP w Warszawie w badanym okresie była stała i to całkiem znaczna liczba 9 etatów dla pracowników, których zadaniem było monitorowanie rynku pracy oraz wspieranie powiatowych urzędów w zakresie szkolenia bezrobotnych.

Za przykład dobrej praktyki podano utworzenie Małopolskiego Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji, współfinansowanego z EFS. WUP w Białymstoku został wyróżniony za dokonywanie kwartalnych analiz kosztów szkoleń prowadzonych przez powiatowe urzędy pracy na terenie województwa. Warszawski WUP wyróżnił się wsparciem programu szkoleń „Mazowsze 2007”.

37.5 Informacja o lukach badawczych, deficytach informacji

Ze względu na specyfikę instytucji realizującej niniejszy projekt, należy stwierdzić, że deficyt informacji dotyczy przede wszystkim luk metodologicznych w sferze badawczej: brak hipotez badawczych, brak dokładnego opisu narzędzi badawczy (np. mówi się o dwóch typach ankiet, ale nie wyjaśnia się w jaki sposób realizowano badanie przy ich użyciu), zdecydowany deficyt informacji na temat jakościowej części prowadzonych badań.

38. Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

38.1 Informacje, wskaźniki możliwe do wykorzystania w opracowywaniu koncepcji badawczej Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

W opracowaniu koncepcji badawczej Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy warto wykorzystać tematykę poruszaną w Raporcie – szkolenia dla bezrobotnych z uwzględnieniem zastosowanego podziału na poszczególne etapy: planowanie szkoleń, zlecenie wykonywania szkoleń, realizację oraz koordynację szkoleń, a także ich ewaluację. Możliwe do wykorzystania wskaźniki to: wskaźnik uczestnictwa w szkoleniach, wskaźnik satysfakcji ze szkolenia, wskaźnik skuteczności w ponownym zatrudnieniu, wskaźnik produktywności kosztowej, wskaźnik skuteczności kosztowej.

W Raporcie znajduje się szereg interesujących przykładów rozwiązań stosowanych w innych państwach Unii Europejskiej, uzyskane od organów kontroli: Anglii, Niemiec, Włoch Słowacji oraz z USA. Zamieszczone przykłady dotyczą wskaźnika ponownego zatrudnienia, barier podejmowania zatrudnienia po odbyciu szkolenia, czynników utrzymywania się długotrwałego bezrobocia, zapewnienia i kontroli jakości szkoleń oferowanych bezrobotnym, wspierania współpracy lokalnej i kreowania modelu partnerstwa lokalnego, systemu kształcenia zawodowego.

W opracowaniu koncepcji badawczej i zakresu prac MORP można wykorzystać przywoływany przez NIK przykład dobrych praktyk: Małopolskie Obserwatorium Rynku Pracy i Edukacji działające w Wojewódzkim Urzędzie Pracy Krakowie. Zwrócono uwagę na działania badawcze, których wyniki przyczyniły się do aktywizacji bezrobotnych oraz zwiększenia efektywności działań planistycznych w zakresie szkoleń.

38.2 Publikacje rekomendowane dla biblioteki/bazy danych Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

1. Marek Góra, Urszula Sztanderska, *Wprowadzenie do analizy lokalnego rynku pracy (Przewodnik)*, Warszawa 2006;
2. Jarosław Górniak, Magdalena Jelonek, *Segmentacja powiatów województwa małopolskiego w wymiarach: rynku pracy, edukacji i wykluczenia społecznego*, Kraków, 2007;
3. Jacek Litwiński, Urszula Sztanderska, *Raport końcowy – Analiza sytuacji na wybranych powiatowych rynkach pracy oraz stworzenie metodologii badania lokalnego rynku pracy w Polsce*, Warszawa 2006;
4. *Przez współpracę do sukcesu – Partnerstwo lokalne na rynku pracy*, Warszawa 2007;
5. *Zatrudnienie w Europie 2006*, Komisja Europejska, Dyrekcja Generalna ds. Zatrudnienia, Spraw Społecznych i Równych Szans, 2006.

38.3 Rekomendacje metod badawczych i narzędzi

W toku prac kontrolnych użyto metod i technik charakterystycznych dla organu kontrolnego tj. np. kontrola rozpoznawcza, oględziny czynności kontrolnych, analiza porównawcza wyników kontroli w poszczególnych PUP-ach. Nie wydaje się aby tego typu działania były zgodne z metodami stosowanymi w badaniach społecznych. Należy jednak zwrócić uwagę, że wyniki tych kontroli oraz – jak to miało miejsce w przypadku opisanego badania – wzbogacenie ich badaniem opinii społecznej stanowi dużą wartość poznawczą dla analiz rynku pracy.

Szczególnie interesujące mogą być badania fokusowe z udziałem najwyższej klasy specjalistów i decydentów na lokalnych rynkach pracy. Wnioski z dyskusji zdecydowanie wzbogacają materiał badawczy i mają nieocenioną wartość przy formułowaniu rekomendacji dla organów władzy. Pomagają również w identyfikowaniu dobrych praktyk, które mogą być przedmiotem powszechnego wdrożenia.

38.4 Rekomendacje zagadnień wymagających szerszych badań i analiz – propozycje dla problematyki badań planowanych przez Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy

1. Diagnoza i opracowanie metodologii badania skuteczności działań powiatowych urzędów pracy w zakresie szkolenia bezrobotnych, z uwzględnieniem proponowanych wskaźników.
2. Monitoring rynku pracy ze szczególnym uwzględnieniem przepływu siły roboczej i kapitału między odrębnymi jednostkami administracji samorządowej w celu dokonania analizy wzajemnego oddziaływania lokalnych rynków pracy.
3. Monitorowanie organizacji szkoleń w powiatowych urzędach pracy z uwzględnieniem potrzeb i uwarunkowań lokalnych (kompleksowe badanie pracodawców, oferty szkoleniowej, preferencji i zainteresowań bezrobotnych oraz możliwości instytucjonalno – prawnych powiatowych urzędów pracy).
4. Badanie współdziałania i skuteczności współpracy między WUP w Warszawie i powiatowymi urzędami pracy z terenu województwa oraz innych partnerów społecznych w celu propagowania Modelu Partnerstwa Lokalnego na rzecz zmniejszania zagrożenia wykluczeniem społecznym.
5. Badanie dotyczące współpracy między WUP i powiatowymi urzędami pracy w zakresie prowadzenia analiz rynku pracy, diagnozowania potrzeb rynku pracy w zakresie szkolenia osób bezrobotnych w wymiarze lokalnym oraz prowadzenia analiz skuteczności i jakości szkoleń bezrobotnych.

39. Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem

39.1 Książki i raporty opublikowane w wersji książkowej

Książka autorska:

Wykonywanie zadań w zakresie szkolenia bezrobotnych przez wybrane powiatowe urzędy pracy. Informacja o wynikach kontroli. Raport NIK, Delegatura w Krakowie, Kraków, 2008.

Artykuł w tomie zbiorowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł zbioru*, red. [Nazwisko i imię], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

39.2 Artykuły

Artykuł w czasopiśmie naukowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Strony.

Brak

Artykuły z dzienników, tygodników, czasopism popularnych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer (dla dzienników: dokładna data wydania)

Brak

Artykuły z pism internetowych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Adres strony, dostęp dn. [podać datę]

Brak

39.3 Materiały, teksty i bazy danych w wersji elektronicznej

Materiały online: *Informacja o wynikach kontroli wykonywania zadań w zakresie szkolenia bezrobotnych przez wybrane powiatowe urzędy pracy*, www.bip.nik.gov.pl, dostęp dn. 27.08.2009.

Materiały na CD, itp.:

Raport biegłego z badań osób po przeszkoleniu, płyta CD, NIK, Kraków, 2008.

39.4 Raporty wewnętrzne i materiały nieopublikowane

Raporty, etc: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa instytucji, Rok

Brak

Prace magisterskie, doktorskie (nieopublikowane): Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa uczelni, Rok

Brak

39.5 Materiały konferencyjne

Materiały drukowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł tomu*, red. [Nazwisko i imię redaktora], [jeżeli tytuł tomu nie zawiera informacji o nazwie, miejscu i dacie konferencji podajemy: „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Materiały online: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data, Adres www, dostęp dn. [podać datę]

Brak

Materiały nieopublikowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data

Brak

BADANIE NR 9. ANALIZA PRZYCZYŃ BRAKU AKTYWNOŚCI LUB NISKIEJ AKTYWNOŚCI NIEKTÓRYCH SAMORZĄDÓW GMINNYCH W SIĘGANIU PO WSPARCIE Z FUNDUSZY UNIJNYCH

40. Przedmiot badań według obszarów problemowych

40.1 Nazwa (temat badania)

Badanie ewaluacyjne „*Analiza przyczyn braku aktywności lub niskiej aktywności niektórych samorządów gminnych w sięganiu po wsparcie z funduszy unijnych*” zostało zrealizowane przez Konsorcjum złożone z Grupa Gumułka – Kancelaria Prawa Finansowego Sp. z o.o. oraz Grupa Gumułka - Euroedukacja Sp. z o.o. w Katowicach na zlecenie Ministerstwa Rozwoju Regionalnego.

40.2 Cel lub cele badania

Głównym celem prowadzonej ewaluacji była analiza przyczyn braku aktywności lub niskiej aktywności samorządów gminnych w sięganiu po wsparcie z funduszy unijnych.

Cele szczegółowe:

- 1) identyfikacja czynników mających wpływ na brak podejmowania prób zdobycia dofinansowania przedsięwzięć rozwojowych;
- 2) identyfikacja przyczyn całkowitych niepowodzeń samorządów aplikujących o środki z funduszy strukturalnych;
- 3) określenie możliwości wsparcia samorządów w skutecznym pozyskiwaniu funduszy strukturalnych.

40.3 Główne i pomocnicze hipotezy / pytania badawcze

Lista pytań badawczych dotyczących celu nr 1 (czynniki braku zdobywania dofinansowania):

1. Jakie są najważniejsze przyczyny niepodjęcia próby aplikowania o środki z funduszy strukturalnych?

2. Czy brak aktywności lub niska aktywność niektórych samorządów wynikała z faktu, że mogły one zaspokoić swoje potrzeby za pomocą własnych środków lub innych instrumentów finansowych? Jeżeli tak, jakich?
3. Czy gminy, które nie złożyły ani jednego wniosku o dofinansowanie rozważały taką możliwość i dlaczego z niej zrezygnowały?
4. Czy są inne bardziej atrakcyjne, łatwiejsze do pozyskania źródła finansowania poza funduszami strukturalnymi? Czy były próby ich pozyskania? Czy zakończyły się one powodzeniem?
5. Czy przyczyną braku skuteczności lub niskiej skuteczności gmin w aplikowaniu o środki unijne była posiadana struktura organizacyjna samorządów lokalnych? Czy samorzady gminne wyodrębniły w swoich strukturach jednostki (komórki) odpowiedzialne za aplikowanie o środki unijne i realizację projektów?
6. Jaki jest związek pomiędzy stopniem rozwoju społeczno-gospodarczego samorządów a aktywnością w pozyskiwaniu wsparcia unijnego?
7. Jaki jest związek między wielkością danej gminy (liczbą mieszkańców) a aktywnością w aplikowaniu o środki unijne?

Lista pytań badawczych dotyczących celu nr 2 (przyczyny niepowodzeń):

1. Czy niepowodzenia przy wnioskowaniu o środki z funduszy unijnych miały wpływ na zaniechanie podejmowanych podobnych działań w późniejszym okresie przez samorzady?
2. Z jakich środków miały pochodzić środki na współfinansowanie? Czy trudno było zorganizować te środki?
3. Jakie były najczęstsze przyczyny odrzucenia wniosków o dofinansowanie? Czy wnioski składane przez beneficjentów odrzucane były na etapie oceny formalnej, czy merytorycznej?
4. Na dofinansowaniu jakich przedsięwzięć (z jakich programów) zależało gminom składającym wnioski najbardziej i dlaczego?
5. Na konkursy w ramach jakich Programów, Priorytetów i Działań, kierowanych do samorządów składano najwięcej wniosków?
6. Kiedy i pod wpływem jakich czynników została pojęta decyzja o przygotowaniu i składaniu wniosku?
7. Czy skala projektu (jego wartość) miała wpływ na determinację w ubieganiu się o środki?
8. Czy przedsięwzięcie, na które nie uzyskano dofinansowania udało się zrealizować w inny sposób? w jaki ? z jakich środków?
9. Czy przedsięwzięcia, o dofinansowanie których ubiegały się gminy, mogły zostać zrealizowane z pomocą własnych środków?

10. Czy wnioski składane przez gminy dotyczyły ich najbardziej istotnych potrzeb rozwojowych? Czy miały strategiczne znaczenie?

Lista pytań badawczych dotyczących celu nr 3 (możliwości wsparcia):

1. Czy samorządy gminne zamierzają w najbliższym czasie realizować projekty współfinansowane ze środków unijnych? Jeśli tak, z jakich Programów?
2. Jakie projekty przygotowują obecnie gminy w ramach Narodowych Strategicznych Ram Odniesienia (NSRO) 2007 – 2013?
3. Czy formuła aplikowania o dofinansowanie była „przyjazna” dla pozyskania dofinansowania? Jak oceniana jest współpraca z instytucjami zajmującymi się wdrażaniem funduszy strukturalnych?
4. Jak samorządy oceniają działania podejmowane przez Instytucje Wdrażające (IW), służące informowaniu o możliwościach realizacji projektów? Jak oceniają organizowane przez IW spotkania, szkolenia i konferencje?
5. Jakie działania należy podjąć, aby przekonać potencjalnych beneficjentów (szczególnie samorządy gminne, które nie aplikowały o środki z funduszy unijnych) do składania wniosków o dofinansowanie projektów w ramach funduszy unijnych)?
6. Jakie kwalifikacje/szkolenia są potrzebne pracownikom samorządów gminnych do wykonywania obowiązków związanych z pozyskiwaniem funduszy strukturalnych na realizację projektów?
7. Czy kadry samorządów korzystały ze szkoleń o funduszach strukturalnych realizowanych w ramach działań promocyjnych i informacyjnych? Jeżeli tak, z jakich?
8. Czy wśród tych działań były szkolenia i spotkania informacyjne organizowane przez instytucje odpowiedzialne za wdrażanie programów operacyjnych na poziomie centralnym i regionalnym?

40.4 Przedmiot badania

40.4.1 Główny temat badania

Główny temat badania dotyczy obszaru 6: Aktywność publicznych i niepublicznych instytucji rynku pracy na rzecz wspierania osób i grup słabych i wykluczonych z rynku pracy. Temat badania obejmował aktywność i skuteczność samorządów terytorialnych (6.4) w pozyskiwaniu funduszy europejskich w ramach NPR 2004 – 2006 oraz funkcjonowania instytucji wdrażających, w tym przede wszystkim:

- problemy i bariery istniejące w otoczeniu wewnętrznym i zewnętrznym, mające wpływ na skuteczność w pozyskiwaniu środków unijnych (organizacyjne, kadrowe, finansowe, fiskalne, komunikacyjne, informacyjne itp.);
- rzeczywiste potrzeby rozwojowe oraz poziom świadomości kadr o potrzebach rozwoju społeczno-gospodarczego gminy;
- wymagania dot. dokumentów o charakterze strategicznym, określających kierunki i dążenia rozwoju społeczno-gospodarczego gminy;
- postrzeganie działań informacyjnych skierowanych do samorządów promujących wykorzystanie funduszy strukturalnych.

40.4.2 Uzupełniający(e) temat(y) badania

Uzupełniającym tematem badań jest obszar 3 Polityka rynku pracy, w tym: wojewódzkie instytucje rynku pracy (3.1), partnerzy (3.2), wydatki (3.4), programy celowe (3.5) oraz inne problemy (3.9) związane z pozyskiwaniem funduszy europejskich.

41. Opis metod zastosowanych w analizowanych badaniach empirycznych / tworzeniu baz danych

41.1 Źródła danych

41.1.1 Analiza źródeł zastanych

Analiza źródeł zastanych obejmowała:

- bazy danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego wszystkich zrealizowanych projektów w ramach Narodowego Planu Rozwoju 2004 – 2006;
- dokumenty programowe oraz ich uzupełnienia;
- dokumenty zawierające informacje i statystyki dotyczące projektów (wnioski i sprawozdania z posiedzeń Komisji Oceny Projektów);
- raporty z innych badań ewaluacyjnych;
- statystyczne dane regionalne i krajowe dotyczące sytuacji społeczno-gospodarczej badanych gmin (Banku Danych Regionalnych GUS);
- dokumenty o charakterze strategicznym określające kierunki rozwoju społeczno – gospodarczego gmin;

- raporty z oceny wniosków: po weryfikacji formalnej oraz merytorycznej.

41.1.2 Badania empiryczne

Badania ilościowe metodą CATI oraz jakościowe: wywiady pogłębione IDI oraz studia przypadków

41.1.3 Techniki i narzędzia badawcze

Telefoniczny wywiady kwestionariuszowy CATI, wytyczne do wywiadów pogłębionych IDI, studia przypadków (opracowane na podstawie analizy dokumentów, indywidualnych wywiadów pogłębionych, obserwacji uczestniczącej połączonej ze swobodnymi wywiadami).

41.2 Charakterystyka próby

41.2.1 Charakter próby

Na podstawie bazy danych zrealizowanych projektów w ramach NPR 2004 – 2006 zidentyfikowano 567 gmin „bez projektu”, czyli takich, które nie występowały w bazie jako beneficjenci realizujący projekty z funduszy strukturalnych. Spośród zidentyfikowanych gmin wylosowano reprezentatywną próbę, z którą przeprowadzone zostały telefoniczne wywiady kwestionariuszowe techniką CATI. Łącznie zrealizowano 299 wywiadów (zakładano realizację 370 wywiadów), na podstawie których określono podział badanej grupy na dwie podzbiorowości:

- 1) gminy nieskuteczne – 160 gmin, co stanowi 53,5% gmin „bez projektu”
- 2) gminy nieaktywne – 139 gmin, które stanowią 46,5% gmin „bez projektu”.

Jako tło dla badania zasadniczego gmin „bez projektów” zrealizowano 32 wywiady telefoniczne z gminami, w których projekty realizowano, ale nie była to próba reprezentatywna dla całej zbiorowości gmin „skutecznych”.

W trakcie badania przeprowadzono również indywidualne wywiady pogłębione z:

1. przedstawicielami władz samorządów regionalnych: urzędów marszałkowskich - poziom regionalny wdrażania Funduszy Strukturalnych oraz przedstawicielami komisji oceny

projektów - 9 wywiadów z przedstawicielami urzędów marszałkowskich województw, w obrębie których najwięcej było gmin "bez projektu" oraz 1 wywiad (woj. pomorskie) z przedstawicielami województwa najbardziej skutecznego w pozyskiwaniu środków z funduszy strukturalnych (najmniejsza ilość gmin "bez projektu");

2. przedstawicielami Instytucji Wdrażających na poziomie regionalnym - 2 wywiady: - w ramach SPO RZL z przedstawicielami WUP w województwie łódzkim i mazowieckim.

Kolejna część badania stanowiła 9 studiów przypadku, w tym:

- 8 przypadków gmin „bez projektu” z terenu całego kraju (woj. podkarpackie, lubelskie, lubuskie, małopolskie, kujawsko-pomorskie, mazowieckie, łódzkie, wielkopolskie) – 4 gminy nieskuteczne i 4 gminy nieaktywne;
- przypadek województwa mazowieckiego, w którym występował najwyższy odsetek gmin „bez projektu” (badaniu poddane zostały instytucje: Mazowiecki Urząd Wojewódzki, Wydział Zarządzania Funduszami Europejskimi (Instytucja Pośrednicząca w zarządzaniu ZPORR) i Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych (Instytucja Wdrażająca ZPORR).

41.2.2 Teren badań

41.2.2.1 Ogólnopolski

Badanie ogólnopolskie na etapie badania ilościowego.

41.2.2.2 Regionalny

Badania na poziomie regionalnym: województwa: kujawsko-pomorskie lubelskie, lubuskie, łódzkie, małopolskie, mazowieckie, podkarpackie wielkopolskie.

41.2.2.3 Województwo mazowieckie

Z próby ogólnopolskiej 299 wywiadów CATI, 49 przeprowadzono w województwie mazowieckim. W fazie jakościowej zbadano gminę Mińsk Mazowiecki oraz przeprowadzono studium przypadku województwa mazowieckiego.

41.3 Sposoby analizy i zastosowane metody

41.3.1 Metody statystyczne

Analiza rozkładu zmiennych uzyskanych w badaniu ilościowym, analiza statystyczna: wartość minimalna i maksymalna ze zbioru cech, mediana, odchylenie ćwiartkowe, współczynnik zmienności, współczynnik asymetrii (skłonność). Zastosowano współczynniki w tym m.in. współczynnik korelacji liniowej Pearsona, współczynnik rozwoju (syntetyczny miernik rozwoju gmin).

41.3.2 Metody ekonometryczne

Zastosowano metodę wzorcową (SMR, metoda Hellwiga). Miernik ten pozwala na porządkowanie obiektów (w tym przypadku gmin), poprzez określenie ich liniowej hierarchii na podstawie odległości obiektu od wybranego punktu (tj. wzorca).

41.3.3 Inne metody analizy

Do opracowania wyników części jakościowej zastosowano analizę treści indywidualnych wywiadów pogłębionych uwzględniającą zagadnienia zawarte w scenariuszu.

42. Zakres i rodzaj uzyskanych danych, osiągnięte wyniki

42.1 Wykorzystane wskaźniki

Wskaźniki statystyczne wykorzystane do oceny sytuacji społeczno - ekonomicznej gmin na 1 mieszkańca: dochody własne budżetów gmin (średnia z lat 2004 – 2006), wydatki inwestycyjne, wydatki na transport i łączność, wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska, wydatki na gospodarkę mieszkaniową, wydatki na oświatę i wychowanie, wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, wydatki na ochronę zdrowia., udział komputerów podłączonych do Internetu do ogólnej liczby komputerów w szkole (średnia z lat 2004 - 2006), dynamika liczby bezrobotnych na 1000 mieszkańców w okresie 2004-2006 (rok 2004 = 100%), współczynnik skolaryzacji brutto (szkoły podstawowe i

gimnazja) - średnia z lat 2004-2006, dynamika ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w okresie 2004-2006 (rok 2004 = 100%), ustawowy wskaźnik dopuszczalnego zadłużenia gmin.

Wskaźnikiem wykorzystanym do charakterystyki aktywności władz lokalnych był wskaźnik wartości środków pozyskanych ze źródeł spoza budżetu gminy na dofinansowanie zadań własnych - średnia z lat 2004-2006 - w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

42.2 Zakres i rodzaj danych możliwych do wygenerowania z baz danych, wskaźniki możliwe do uzyskania

Brak bazy danych.

42.3 Ocena zastosowanej metody w odniesieniu do celu badania

Badanie zrealizowano przy wykorzystaniu ilościowych i jakościowych metod badawczych. Pozwoliło to na zebranie wartościowego i wyczerpującego materiału badawczego. Osiągnięto zamierzone cele: zidentyfikowano czynniki decydujące o braku aktywności gmin w zdobywaniu dotacji unijnych, określono przyczyny niepowodzeń samorządów aplikujących o środki z funduszy strukturalnych, nakreślono możliwości wsparcia samorządów w skutecznym pozyskiwaniu funduszy strukturalnych.

Ponadto, wykorzystanie bazy danych z Ministerstwa Rozwoju Regionalnego gwarantowało dotarcie do pełnej bazy projektów i rzetelną weryfikację ich efektów. W ten sposób udało się zidentyfikować gminy, które nie starają się o dofinansowanie lub nie odnoszą sukcesów w tym zakresie.

42.4 Syntetyczne przedstawienie wyników badań

Badanie ujawniło czynniki utrudniające lub wręcz uniemożliwiające sięganie przez władze samorządowe po dotacje unijne. Są to następujące typy czynników: strukturalne, informacyjne, finansowe, kadrowe, organizacyjne, strategiczne, obiektywne, mentalne, polityczne oraz wynikające z innych źródeł finansowania.

Główną przyczyną nie podejmowania prób pozyskania dofinansowania przez samorządy gminne był brak środków na wkład własny – 33,8% odpowiedzi gmin

nieaktywnych, brak odpowiedniej kadry – 17,2% wskazań oraz znalezienie innego źródła finansowania – 15,8% wskazań. Istotną barierą w pozyskiwaniu funduszy jest czynnik ludzki w postaci braku wykwalifikowanych kadr potrafiących przygotować dokumentację konkursową. Najczęstszym powodem nieuzyskania dofinansowania przez gminy nieskuteczne było wyczerpanie środków (mimo przejścia etapu oceny formalnej były słabe merytorycznie i znalazły się na końcu listy rankingowej). Prawie połowa gmin aplikujących w ramach NPR 2004 – 2006 samodzielnie przygotowywała wnioski o dofinansowanie.

Badanie wykazało, że współpraca samorządów z innymi gminami (także miast zagranicznych), między władzami gmin oraz organizacjami pozarządowymi jest wyższa w przypadku gmin „nieskutecznych” niż w przypadku gmin „nieaktywnych”.

Analiza statystyczna wykazała, że im więcej mieszkańców gminy miejskiej, tym wyższa jej aktywność w aplikowaniu o środki unijne (brak takiej zależności w gminach wiejskich i miejsko-wiejskich). Nie można jednoznacznie łączyć wysokiego stopnia rozwoju społeczno-gospodarczego gmin z wysoką aktywnością w pozyskiwaniu funduszy unijnych.

Z badania wynika, że głównymi działaniami, jakie mogą zostać podjęte w celu wsparcia samorządów gminnych w pozyskiwaniu funduszy w ramach NSS 2007 – 2013, są działania informacyjno – szkoleniowe nastawione na podnoszenie kwalifikacji pracowników gmin oraz działania nakierowane na promocję dobrych praktyk.

Istotnym elementem wspomagania gmin w pozyskiwaniu wsparcia z funduszy unijnych jest bieżący monitoring aktywności gmin na danym terenie. Efektem tego byłaby możliwość identyfikowania samorządów, które nie podejmują działań o dofinansowanie oraz przyczyn braku starań, w celu zmiany tej sytuacji.

Z analizy sytuacji w Mińsku Mazowieckim wynika między innymi, że największą inicjatywę w pozyskiwaniu środków unijnych przejawiał burmistrz, w mniejszym stopniu Rada oraz pracownicy urzędu. Istniał spór o najważniejsze potrzeby gmin: Rada preferowała inwestycje drogowe, burmistrz – kapitał ludzki (w tym oświatę i kulturę). Podstawową przyczyną nieuzyskania funduszy był brak korzystnych rozwiązań dla miast o liczbie mieszkańców między 20 a 50 tysięcy, które nie mogą aplikować w ramach działań dla mniejszych gmin, muszą rywalizować z dużymi ośrodkami, np. Warszawa. Istotnym czynnikiem był także brak wkładu własnego na inwestycje oraz spory polityczne (jedyna gmina w kraju, w której wskazano na ten problem). W Mińsku nie istniała struktura wewnątrz urzędu, która odpowiadałaby za przygotowywanie aplikacji - zatrudniano firmę zewnętrzną do opracowania studiów wykonalności oraz wniosków o dofinansowanie. W celu ułatwienia

aplikacji dla małych instytucji (np. gminne ośrodki pomocy społecznej) w ramach Priorytetu VII PO KL postulowano wprowadzenie procedury systemowej.

Analiza wyników badania w Mazowieckim Urzędzie Wojewódzkim i Mazowieckiej Jednostce Wdrażania Programów Unijnych wskazuje, że opinie obu instytucji na temat braku skuteczności w zdobywaniu dofinansowania działalności są rozbieżne w wielu kwestiach, zarówno w kwestiach merytorycznych jak i organizacyjnych (kadrowych i prawnych).

Na tle innych województw, woj. mazowieckie przedstawia się następująco:

- Pod względem liczby gmin „bez projektów” w stosunku do liczby wszystkich gmin zajmuje niechlubne pierwsze miejsce: z 314 gmin aż 97 – to gminy „bez projektów”;
- Warszawa jest na drugim miejscu (po gminie Kleszczów w woj. łódzkim) pod względem rozwoju społeczno-gospodarczego, i tu było najwięcej projektów, w liczbie 25;
- Jedynie 6,2% gmin odnotowano najwyższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego - przede wszystkim w województwie mazowieckim, śląskim oraz dolnośląskim;
- Dwie gminy mazowieckie Raciąż i Piastów należą do grupy 9 gmin o najniższym poziomie rozwoju społeczno – gospodarczego.

42.5 Informacja o lukach badawczych, deficytach informacji

Prezentowany Raport nie zawiera istotnych braków informacji zarówno w opisie metodologii jak i wyników badań. Deficyt informacji dotyczyć może jedynie braku bazy danych oraz listy publikacji wykorzystanej w opracowaniu Raportu.

43. Rekomendacje pod adresem Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

43.1 Informacje, wskaźniki możliwe do wykorzystania w opracowywaniu koncepcji badawczej Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy

Bogata lista wskaźników opisujących sytuację społeczno – gospodarczą gmin (na 1 mieszkańca): dochody własne budżetów gmin (średnia z danego okresu), wydatki inwestycyjne, wydatki na transport i łączność, wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę

środowiska, wydatki na gospodarkę mieszkaniową, wydatki na oświatę i wychowanie, wydatki na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego, wydatki na ochronę zdrowia.

Sytuację w gminach opisują także wskaźniki: udział komputerów podłączonych do Internetu do ogólnej liczby komputerów w szkole (średnia z badanego okresu), dynamika liczby bezrobotnych na 1000 mieszkańców w danym okresie, współczynnik skolaryzacji brutto (szkoły podstawowe i gimnazja) - średnia z badanego okresu, dynamika ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w badanym okresie.

Do charakterystyki aktywności władz lokalnych można wykorzystać wskaźnik wartości środków pozyskanych ze źródeł spoza budżetu gminy na dofinansowanie zadań własnych - w przeliczeniu na jednego mieszkańca.

W badaniach MORP można wykorzystać prezentację wskaźników w formie zestawu map Polski z gradacją wartości danych prezentowanych obrazkowo w podziale na gminy.

43.2 Publikacje rekomendowane dla biblioteki/bazy danych Mazowieckie-go Obserwatorium Rynku Pracy

Rosner A., Stanny M., *Zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich a zróżnicowanie dynamiki przemian*, Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN, Warszawa 2007.

43.3 Rekomendacje metod badawczych i narzędzi

W opracowaniu koncepcji badawczej mazowieckiego rynku pracy warto zwrócić uwagę na wykorzystanie statystycznych i ekonometrycznych metod w celu analizy wskaźników dotyczących badanego obszaru tematycznego.

Analiza źródeł zastanych, a przede wszystkim dane ministerialne dotyczące zrealizowanych projektów, może zostać wykorzystana do skonstruowania próby badawczej instytucji zaangażowanych w zarządzanie i wdrażanie programów unijnych oraz podmiotów aplikujących oraz tych, które nie starają się o dofinansowanie działania.

43.4 Rekomendacje zagadnień wymagających szerszych badań i analiz – propozycje dla problematyki badań planowanych przez Mazowieckie Obserwatorium Rynku Pracy

1. Kompleksowa analiza poziomu rozwoju społeczno – gospodarczego gmin mazowieckich (w tym lokalnych rynków pracy) wykorzystująca wskaźniki statystyczne w przeliczeniu na jednego mieszkańca – z uwzględnieniem roli jaką w tym rozwoju pełnia lub mogłyby pełnić dotacje unijne.
2. Badanie pracowników gmin, innych urzędów i instytucji związanych z rozwojem społecznym, które korzystają ze środków UE lub mają takie prawo, ale z niego nie korzystają – w celu zdiagnozowania sytuacji na Mazowszu, określenia czynników blokujących pozyskiwanie funduszy unijnych (w tym: czynniki strukturalne, informacyjne, finansowe, kadrowe, organizacyjne, strategiczne, obiektywne, mentalne, polityczne oraz wynikające z innych źródeł finansowania).
3. Badanie kompetencji, kwalifikacji pracowników oraz zakresu prac związanych z aplikowaniem - w celu określenia kierunków działań informacyjno – szkoleniowych, promocję dobrych praktyk.
4. Badanie firm zajmujących się przygotowaniem „na zlecenie” studium wykonalności i wniosków o dofinansowanie.
5. Badanie typu: monitoring aktywności gmin na danym terenie, w celu identyfikacji samorządów nieaktywnych w pozyskiwaniu dofinansowania z funduszy unijnych.
6. Badanie realizacji rekomendacji wobec mazowieckich instytucji zarządzających i wdrażających określonych w wyniku opisanego badania.

44. Wykaz publikacji związanych z prezentowanym badaniem

44.1 Książki i raporty opublikowane w wersji książkowej

Książka autorska:

Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Wydawca, Miejsce wydania, Rok

Brak

Artykuł w tomie autorskim: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] idem, *Tytuł tomu*, Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Artykuł w tomie zbiorowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł zbioru*, red. [Nazwisko i imię], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

44.2 Artykuły

Artykuł w czasopiśmie naukowym: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Strony.

Brak

Artykuły z dzienników, tygodników, czasopism popularnych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer (dla dzienników: dokładna data wydania)

Brak

Artykuły z pism internetowych: Nazwisko i imię autora, *Tytuł artykułu*, „Tytuł czasopisma”, Rok, Numer, Adres strony, dostęp dn. [podać datę]

Brak

44.3 Materiały, teksty i bazy danych w wersji elektronicznej

Materiały online:

Analiza przyczyn braku aktywności lub niskiej aktywności niektórych samorządów gminnych w sięganiu po wsparcie z Funduszy Unijnych, www.ewaluacja.gov.pl, dostęp dn. 6.09.09.

Materiały na CD, itp.: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Typ nośnika, Wydawca, Miejsce wydania, Rok

Brak

44.4 Raporty wewnętrzne i materiały nieopublikowane

Raporty, etc: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa instytucji, Rok

Brak

Prace magisterskie, doktorskie (nieopublikowane): Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, Nazwa uczelni, Rok

Brak

44.5 Materiały konferencyjne

Materiały drukowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, [w:] *Tytuł tomu*, red. [Nazwisko i imię redaktora], [jeżeli tytuł tomu nie zawiera informacji o nazwie, miejscu i dacie konferencji podajemy: „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data], Wydawca, Miejsce wydania, Rok, Strony

Brak

Materiały online: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data, Adres www, dostęp dn. [podać datę]

Brak

Materiały nieopublikowane: Nazwisko i imię autora, *Tytuł*, „Tytuł konferencji”, Miejsce konferencji, Data

Brak

IV. PODSUMOWANIE

W Raporcie nr 8 przedstawiono badania mazowieckiego rynku pracy zlecone do realizacji i gromadzone przez instytucje administracji centralnej w latach 2005 – 2009. Ze względu na bardzo ograniczony zasób badań dotyczących tylko i wyłącznie sytuacji na Mazowszu, w Raporcie przedstawiono wszystkie te projekty, które spełniały ustalone kryteria (patrz: rozdział I) oraz zawierały opracowania umożliwiające zdobycie informacji o województwie mazowieckim.

Badania dotyczyły następujących grup tematycznych:

1. charakterystyka rynku pracy – od strony popytowej (uwarunkowania rozwoju firm, przedsiębiorczość, zapotrzebowanie na pracowników, współpraca z partnerami społecznymi) i podażowej (społeczno – demograficzna charakterystyka zasobów pracy, sytuacja grup defaworyzowanych na rynku pracy, migracje zarobkowe), charakterystyka zatrudnienia (dynamika zmian zasobów pracy i struktura wg cech demograficznych, kwalifikacji i rozmieszczenia terytorialnego, sposoby poszukiwania pracy, formy zatrudnienia, wysokość wynagrodzeń, awans zawodowy) i bezrobocia (przyczyny, skutki społeczno- ekonomiczne, charakterystyka demograficzna bezrobotnych) oraz osób biernych zawodowo (przyczyny dezaktywizacji, cechy społeczno – demograficzne osób biernych zawodowo oraz źródła utrzymania, skłonność do aktywizacji w przyszłości);
2. polityka rynku pracy – instytucje (funkcjonowanie, kadra, współpraca) i instrumenty rynku pracy, efektywność działań, wydatki, programy celowej (zakres podmiotowy, instrumenty, efektywność), aktywność w pozyskiwaniu i efektywność wydatkowania funduszy unijnych,
3. społeczno – ekonomiczne i prawne uwarunkowania sytuacji na rynku pracy - tendencje rozwojowe: ekonomiczne, demograficzne, społeczne w powiązaniu z rynkiem pracy na Mazowszu,
4. aktywność i skuteczność samorządów terytorialnych w pozyskiwaniu funduszy europejskich w ramach NPR 2004 – 2006 oraz funkcjonowania instytucji wdrażających.

W opisanych badaniach stosowano zróżnicowaną metodologię badawczą. Badania prowadzone były różnorodnymi metodami i technikami zarówno ilościowymi (duże reprezentatywne badania dla danej populacji) jak i jakościowymi (celowo dobrane grupy respondentów o małej liczebności, panele eksperckie, studia przypadków). W opracowaniach wskazywano źródła analizowanych danych zastanych oraz bogatą bibliografię literatury fachowej.

W pracach badawczych oraz przy opracowaniu wyników wykorzystywano szereg wskaźników dotyczących rynku pracy. Uzyskane wyniki poddawano najczęściej analizie rozkładu zmiennych z badaniami ilościowymi, w badaniach jakościowych - stosowano jakościową analizę treści indywidualnych wywiadów pogłębionych oraz zogniskowanych wywiadów grupowych, z uwzględnieniem zagadnień zawartych w scenariuszu, czasem stosowano metody ekonometryczne (Badania nr 4,6,9).

Opracowany Raport stwarza możliwość wykorzystania szeregu informacji, wskaźników, metod i technik badawczych. Analiza dotychczasowych dokonań badawczych dotyczących mazowieckiego rynku pracy gromadzonych przez instytucje administracji centralnej, pozwala sformułować kilka podstawowych wniosków:

1. w stosunku do bogatej oferty publikacji i badań z zakresu rynku pracy, niewiele miejsca poświęca się analizie sytuacji na mazowieckim rynku pracy,
2. zdecydowany brak badań dotyczących głębokiego zróżnicowania sytuacji na Mazowszu (głównie w kontekście dysproporcji rozwoju: Warszawa i reszta województwa),
3. istnieje duża potrzeba identyfikacji i prognozy sytuacji na mazowieckim rynku pracy z uwzględnieniem zróżnicowania poziomu rozwoju społeczno – ekonomicznego,
4. kompleksowa charakterystyka sytuacji zatrudnienia i trendów rozwojowych powinna dotyczyć sektora przedsiębiorstw i rolnictwa oraz potencjału zasobów ludzkich,
5. brak badań dotyczących uwarunkowań działania przedsiębiorstw ze względu na strukturę własności – konsekwencje społeczne (dla pracowników i otoczenia – społeczności lokalnej) i ekonomiczne (szanse i zagrożenia dla funkcjonowania),
6. należy zwrócić uwagę na zasoby pracy uwzględniając podział zatrudnienie/bezrobocie/bierność zawodowa w kontekście ruchliwości przestrzennej (migracje wewnętrzne i zagraniczne) oraz awansu społecznego i zawodowego,
7. brak obszarów badawczych związanych z edukacją zawodową (np. struktura zawodowa i dostosowanie do potrzeb rynku pracy, infrastruktura edukacyjna, kształcenie ustawiczne – koszty, formy, zakres) i standardów zawodowych (np.

potencjał zawodowy, nowe zawody, rewitalizacja ginących umiejętności, wielozawodowość),

8. należy zwrócić większą uwagę na zagadnienia zróżnicowania rozwoju społeczno – gospodarczego w województwie mazowieckim w kontekście wykorzystania środków z funduszy europejskich oraz ich wpływu na zjawiska zachodzące na rynku pracy.

Opisane w Raporcie nr 8 badania pokazują, że istnieje duże zainteresowanie szczegółowymi kwestiami dotyczącymi rynku pracy, ale zdecydowanie częściej są to analizy ogólnopolskie lub regionalne (patrz: Raport nr 9), rzadziej - kwestie mazowieckiego rynku pracy. Dlatego zasadne wydaje się skonstruowanie szczegółowej koncepcji i planu działań Mazowieckiego Obserwatorium Rynku Pracy w zakresie badań społeczno - ekonomicznych, z wykorzystaniem zawartych w niniejszym Raporcie sugestii i propozycji inspirowanych dokonaną lekturą zrealizowanych projektów.